

**ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA YARGILAMANIN YENİLENMESİ

BURAK TURCAN

MAYIS 2021

ÖZET

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA YARGILAMANIN YENİLENMESİ

TURCAN, Burak

Yüksek Lisans Tezi

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Ali Uğur ERİŞ

Mayıs 2021, 121 sayfa

Bu çalışmada ceza muhakemesi hukukunda bir kanun yolu olan yargılamanın yenilenmesi 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu başta olmak üzere 1412 Sayılı Mülga Ceza Usulü Muhakemesi Kanunu hükümlerinden, yargı kararlarından ve doktrinde yer alan farklı görüşlerden yararlanılarak incelenmiştir. Yargılamanın yenilenmesinin kanun yollarında ki yerinden, bu kanunun yolunun gerekliliği, başvuru şekli, hangi şartlarda yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceği anlatılmıştır.

Anahtar kelimeler: Ceza muhakemesi, yargılamanın yenilenmesi, kanun yolları

ABSTRACT

RETRAIL IN CRIMINAL PROCEDURE LAW

TURCAN, Burak

Master Thesis

The Division of Public Law

Supervisor: Dr. Ali Uğur ERİŞ

May 2021, 121 pages

In this study, retrail in criminal procedure law, which is a legal way in criminal procedure law, was examined using the provisions of the Former Criminal Procedure Law No. 1412, judicial decisions and different opinions in the doctrine, especially the Criminal Procedure Law No. 5271. From the place in the legal remedy of retrail, it is explained the necessity of the path of this law, the form of application, under what conditions retrail can be applied.

Key Words: Criminal Procedure Law, Retrail, Legal Remedy.

TEŞEKKÜR

Bu zorlu tez çalıŐması ve pandemi s¼recinde değerli bilgi ve tecr¼besiyle beni bilgilendiren ve y¼nlendiren tez danıŐmanım Dr. Ali Uğur ERİŞ'e, değerli vakitlerini ayırıp tez savunmama katılan Prof. Dr. Doğan SOYASLAN ve Doç. Dr. Ezgi AYG¼N EŞİTLİ'ye, yine kıymetli bilgilerinden ve g¼r¼Őlerinden faydalandığım ArŐ. Gör. BaŐar PANCAROęLU'na, manevi destekleriyle beni yalnız bırakmayan annem Nuray TURCAN ve babam Adnan TURCAN'a, son olarak bu tezi bu g¼zel vatanda ¼zg¼rce yazmama vesile olan t¼m Őehitlerimize ve gazilerimize teŐekk¼r¼ borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

TEZDE İNTİHAL OLMADIĞINA DAİR BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1
BÖLÜM I.....	3
CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA KANUN YOLLARI.....	3
1.1. KANUN YOLU KAVRAMI, AMACI VE İŞLEVİ.....	3
1.1.1. Kanun Yolu Kavramı	3
1.1.2. Kanun Yollarının Amacı ve İşlevi	5
1.1.3. Kanun Yollarına Başvurabilecekler	6
1.1.4. Kanun Yoluna Başvurmanın Etkisi.....	7
1.1.4.1. Hükmün Kesinleşmesini Engellemesi	7
1.1.4.2. Aleyhe Değiştirme Yasağı.....	8
1.1.4.3. Kanun Yolu Başvurusundan Vazgeçme	8
1.2. KANUN YOLLARININ KONUSU	10
1.2.1. Karar	10
1.2.1.1. Karar Kavramı.....	10
1.2.1.2. Karar Çeşitleri	12
1.2.2. Hüküm	13
1.2.2.1. Hüküm Kavramı.....	13
1.2.2.2. Hüküm Çeşitleri	14
1.2.2.2.1. Mahkumiyet.....	14
1.2.2.2.2. Beraat.....	15
1.2.2.2.3. Ceza Verilmesine Yer Olmadığı Kararı.....	16
1.2.2.2.4. Davanın Reddi	17
1.2.2.2.5. Düşme.....	17

1.2.2.2.6. Güvenlik Tedbirleri	18
1.2.2.3. Hükümün Kesinleşmesi.....	19
1.2.2.3.1. Hükümün Kesinleşmesinin Anlamı	19
1.2.2.3.2. Şekli ve Maddi Kesinlik	20
1.3. TÜRK CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA KANUN YOLLARI.....	21
1.3.1. Olağan Kanun Yolları	22
1.3.1.1. İtiraz Kanun Yolu.....	22
1.3.1.2. İstinaf Kanun Yolu	24
1.3.1.3. Temyiz Kanun Yolu	26
1.3.2. Olağanüstü Kanun Yolları.....	30
1.3.2.1. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi	31
1.3.2.2. Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının İtiraz Yetkisi	31
1.3.2.3. Kanun Yararına Bozma	32
1.3.2.4. Yargılamanın Yenilenmesi.....	35
BÖLÜM II	36
YARGILAMANIN YENİLENMESİ KAVRAMI, DİĞER KANUN YOLLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI, HUKUKİ NİTELİĞİ VE NEDENLERİ	36
2.1. YARGILAMANIN YENİLENMESİ KAVRAMI	36
2.2. YARGILAMANIN YENİLENMESİNİN DİĞER KANUN YOLLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI.....	39
2.2.1. Olağan Kanun Yollarıyla Karşılaştırılması	39
2.2.2. Olağanüstü Kanun Yollarıyla Karşılaştırılması.....	39
2.3. YARGILAMANIN YENİLENMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	40
2.3.1. Yargılamanın Yenilenmesinin Gerekliliği	41
2.3.2. Ceza Muhakemesinin Amacı	42
2.3.3. Adli Hata	43
2.3.4. Yargılamanın Yenilenmesine Engel Olmayan Haller	44
2.3.4.1. Hükümün İnfaz Edilmiş Olması	44
2.3.4.2. Hapis Cezasının Ertelenmesi	45
2.3.4.3. Dava Zamanaşımı.....	45
2.3.4.4. Ceza Zamanaşımı	46
2.3.4.5. Genel Af	47
2.3.4.6. Özel Af.....	48
2.3.4.7. Hükümlünün Ölümü.....	48

2.3.5. Yargılamanın Yenilenmesine Engel Olan Haller	49
2.3.5.1. Cezanın Değiştirilmesi İçin Başvuru	49
2.3.5.2. Yargılamanın Yenilenmesinin Son Çare Olması	50
2.3.5.3. Bir Suça Dayanan Yenileme İstemlerinin Kabulü Koşulları	50
2.4. YARGILAMANIN YENİLENMESİ NEDENLERİ	50
2.4.1. Sadece Hükümlü Lehine Yargılamanın Yenilenmesi Yoluna Gidilebilecek Nedenler	54
2.4.1.1. Tanık veya Bilirkişinin Kasten veya İhmalen Gerçeğe Aykırı Beyanda Bulunması	55
2.4.1.2. Ceza Hükümünün Hukuk Mahkemesinin Bir Hükümüne Dayandırılmış Olması	60
2.4.1.3. Yeni Olay veya Delilin Ortaya Çıkması	61
2.4.1.4. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin İhlal veya Düşme Kararı Vermesi	65
2.4.1.5. Anayasa Mahkemesi'nin İhlal Kararı Vermesi	68
2.4.2. Hükümlünün Lehine veya Aleyhine Yargılamanın Yenilenmesi Yoluna Gidilebilecek Nedenler	71
2.4.2.1. Duruşmada Kullanılan ve Hükümü Etkileyen Bir Belgenin Sahteliği	71
2.4.2.2. Hükme Katılmış Hakimin Görevini Yaparken Suç İşlemesi	72
2.4.3. Sadece Hükümlü Aleyhine Yargılamanın Yenilenmesi Yoluna Gidilebilecek Nedenler	73
BÖLÜM III	76
YARGILAMANIN YENİLENMESİNDE USUL	76
3.1. YARGILAMANIN YENİLENMESİ YOLUNA BAŞVURU	76
3.1.1. Mahkumun Yaşaması Halinde Başvuruda Bulunmaya Yetkililer	77
3.1.1.1. Hükümlü veya Müdafii	77
3.1.1.2. Katılan veya Vekili	78
3.1.1.3. Mahkumun Eş i veya Yasal Temsilcisi	79
3.1.1.4. Cumhuriyet Savcısı	80
3.1.2. Mahkumun Ölmüş Olması Durumunda Başvuruda Bulunmaya Yetkililer	80
3.1.2.1. Ölmüş Olan Mahkumun Eş i, Üstsoyu, Altsoyu ve Kardeşleri	80
3.1.2.2. Adalet Bakanı	80
3.1.3. Başvurunun Süresi, Şekli, İçeriğ i ve İnfaza Etkisi	80
3.1.3.1. Süresi	80
3.1.3.2. Şekli	82

3.1.3.3. İçeriği	83
3.1.3.4. İnfaza Etkisi.....	83
3.2. YENİLENME TALEBİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	84
3.2.1. Talebi Değerlendirecek Merci.....	84
3.2.2. Yenileme Talebinin Kabule Değer Görülmemesinin Nedenleri	86
3.2.2.1. Yargılamanın Yenilenmesi İsteminin Kanunda Belirlenen Şekilde Yapılmamış Olması.....	87
3.2.2.2. Yargılamanın Yenilenmesini Gerektirecek Yasal Hiçbir Neden Gösterilmemiş Veya Bunu Doğrulayacak Deliller Açıklanmamış Olması	87
3.2.2.3. Yenileme Talebinin Kabule Değer Görülmemesi Halinde Kanun Yoluna Başvuru Hakkı.....	88
3.2.3. Yargılamanın Yenilenmesi Talebinin Esasen İncelenmesi	88
3.2.3.1. Delillerin Toplanması.....	89
3.2.3.2. Esas Hakkında Karar Verilmesi	90
3.2.3.3. Yenileme İsteminin Esassız Olmasından Dolayı Reddi Halinde Kanun Yoluna Başvuru Hakkı	91
3.2.3.4. Yargılamanın Yenilenmesinden Vazgeçme	91
3.3. YARGILAMANIN YENİLENMESİ SAFHASI.....	91
3.3.1. Duruşmasız Muhakeme Yapılması	91
3.3.1.1. Hükümlünün Ölmüş Olması.....	92
3.3.1.2. Hükümlünün Yaşıyor Olması	92
3.3.2. Duruşmalı Yapılması	93
3.3.2.1. Yeni Duruşma	93
3.3.2.2. Yeni Duruşma Sonrası Verilecek Karar	94
3.3.2.3. Eski Hükümün Onaylanması	94
3.4. YARGILAMANIN YENİLENMESİ SONUCU VERİLEN YENİ HÜKMÜN ETKİLERİ	95
3.4.1. Yeni Hükümün Sonuçları.....	95
3.4.1.1. Yeni Hükümle Beraber Hükümlünün Beraat Etmesi.....	96
3.4.1.2. Tazminat	96
SONUÇ.....	97
KAYNAKÇA	104
ÖZGEÇMİŞ.....	109

KISALTMALAR LİSTESİ

Kısaltmalar

A.E.	: Aynı eser
A.G.E.	: Adı geçen eser
A.G.M.	: Adı geçen makale
A.Y.	: Aynı yer
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BKZ.	: Bakınız
C.	: Cümle
CD.	: Ceza dairesi
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: 1412 sayılı Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu
E.	: Esas
E.T.	: Erişim tarihi
K.	: Karar
S.	: Sayı
StPO	: Alman Ceza Muhakemesi Kanunu
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
VD.	: Ve devamı
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

En geniş ve kabul edilen tabirle ceza muhakemesinin gayesi “maddi hakikat”e ulaşmaktır. Bu maddi hakikate ulaşma muhakemesi sonsuza kadar sürmeyecek ve yargılama makamı bir neticeye varacaktır. Ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşması kesin hükümle olmaktadır. Ancak insan iradesiyle verilen kesin hükmün adli hata içerdiği, maddi gerçeğe uymadığı bir zaman sonra ortaya çıkabilmektedir. İnsanın olduğu her yerde hatanın olabileceği göz önünde bulundurulduğunda bu doğal ve mümkün bir sonuç olup buna göre kesin hükmün mutlak surette doğru olduğu da düşünülemez. Hata insani olmakla birlikte, hatanın düzeltilmesi de insani bir zorunluluktur. Adli hata içeren kesin hükmün toplum tarafından kabul görmesi beklenemez, toplumdaki kabul görmesini beklemek adaletle olan güveni de sarsar. Ceza muhakemesi hukukumuzda, mahkemelerce verilen hükmün kesinleşmesinden sonra kesin hükmün, adli hata içerdiğinin ve maddi gerçeği yansıtmadığının anlaşıldığı hallerde başvurulabilecek olağanüstü kanun yolu olan yargılamanın yenilenmesi; verilen hükümdeki yanlışlığın düzeltilmesine, yapılan adli hataların ortadan kaldırılmasına ve maddi gerçeği ortaya çıkararak kişilerin ve toplumun çıkarlarının korunmasına, hukuk ve adaletle olan güvenin yeniden tesisine hizmet etmektedir. Doğruluğu hukuken tartışılmayan kesin hükmün temellerinin adli hata ile sarsıldığı bu gibi durumlarda istisnai bir yol olarak başvuru yargılamanın yenilenmesi, “non bis in idem” ilkesinin istisnasını oluşturmaktadır. Zira “non bis in idem” ilkesine göre, aynı fiili nedeniyle bir kişi için açılmış bir dava veya daha önceden verilmiş bir hüküm varsa yeniden yargılama yapılamayacaktır. Ancak kanunda sayılan sınırlı hallerle ilgili ve kesin hükümdeki adli hatanın ortadan kaldırılması amacına yönelik olarak başvurulabilen yargılamanın yenilenmesi, “non bis in idem” ilkesinin istisnasını oluşturacak şekilde, aynı fiil ve kişi için yargılamanın yeniden yapılmasına imkan sağlamaktadır.

“Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi” çalışmamız üç bölüm olarak hazırlanmıştır. Birinci bölümde genel olarak ceza muhakemesi

hukukunda yer alan “kanun yolları” ndan ve “hüküm” konusundan bahsedilmiştir. İkinci bölümde “yargılamanın yenilenmesi” irdelenmiş, bu kanun yolunun tanımı, gerekliliği ve diğer kanun yollarıyla mukayesesi anlatılmış, Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yer alan yargılamanın yenilenmesi nedenleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Son olarak üçüncü bölümde ise yargılamanın yenilenmesindeki usul anlatılmış, bu kanun yoluna başvurusundan, kimlerin başvurabileceğinden ve yargılamanın yenilenmesi muhakemesinden söz edilmiştir. Son olarak sonuç kısmında çalışma özetlenerek konuyla ilgili görüşlerimizden bahsedilmiştir.

BÖLÜM I

CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA KANUN YOLLARI

1.1. KANUN YOLU KAVRAMI, AMACI VE İŞLEVİ

1.1.1. Kanun Yolu Kavramı

Muhakeme hukukunda yargılama sürecinde yargılama makamları karar verir. Bu kararın yine kural olarak doğru olması gereklidir; fakat “errare humanum est – yanılmak insan içindir” hakimde insan olduğu için yanılabilir, kararı hukuka aykırı düşebilir.¹ İster dar manada ceza muhakemesinde, ister emniyet tedbiri muhakemesinde, yahut ister asıl ceza muhakemesinde, ister dar manada tali ceza muhakemesinde olsun, yargılama makamlarının verdikleri kararlarda bir haksızlık, bir aykırılık, bir diğer söyleyişle bir yanılma olması daima mümkündür.² Bu kararlar duruşma içerisinde verilen bir ara karar olabileceği gibi sonuç karar başka deyişle hüküm de olabilir. İşte bu kararlar yargılama taraflarını memnun etmeyebilir ya da hukuka, kanuna veya usule aykırılık teşkil ettiğini düşündürebilir. Böyle bir karara, ilgilinin katlanmasını istemek, hukuk devletini zedeler ve adalete olan güveni sarsar.³ Her insan yanılabilmesi için, verilen hükmün yeniden gözden geçirilmesi ve hataların düzeltilmesi olanağı bulunmalıdır.⁴ Kanun yoluna konu olabilen bir aykırılığın giderilmesi, “kanun yolu” adli bir tali davanın açılması ve tali bir muhakeme yapılması ile sağlanabilir.⁵ Adli muamelelerin kesinleşmeden evvel bir kerre daha tetkikinde kanun fayda görmüştür.⁶ Bu nedenle kanun koyucu, yargılama faaliyetlerine ilişkin

¹ Öztekin Tosun (1976), *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, Cilt 2, 2. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 169.

² Nurettin Kunter (1981), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, s. 795.

³ Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin Saygılar Kırıt, Esra Alan Akcan, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Vıllemın ve Mehmet Can Tok (2019) *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Genişletilmiş 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 656. Aynı yönde: Öztekin Tosun (1976), *a.g.e.*, s. 169.

⁴ Yener Ünver ve Hakan Hakeri (2019), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 16. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, S. 719.

⁵ Nurettin Kunter (1981), *a.g.e.*, s. 795.

⁶ Faruk Erem (1978), *Ceza Usulü Hukuku*, Genişletilmiş 5. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara, s. 546.

olarak ortaya çıkabilecek hataların düzeltilmesine olanak tanımak amacıyla, kanun yolları kurumunu düzenleme altına almıştır.⁷

İşte “Kanun yolları, yargılama makamları tarafından verilen ve hukuka aykırı veya yanlış olduğu ileri sürülen kararların, kural olarak, başka bir makam tarafından tekrar incelenmesini sağlayan yasal yollardır.”⁸

Şahin ve Göktürk’e göre;

“Kanun yolları, yargılama makamınca verilen kararların bir başka makam tarafından denetlenmesini; gerekiyorsa hukuka aykırılığın giderilmesi veya yanlışlığın düzeltilmesini sağlayan hukuki çarelerdir.”^{9 10}

Kanun yolu, aykırılıkları gidermek ve isabetli karar verilmesini sağlamak bakımından sanık için olduğu kadar toplum için de büyük bir teminat olduğundan, bir insan hakkıdır.¹¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin EK 7 No’lu Protokolün¹² “cezaî konularda iki dereceli yargılanma hakkı” başlıklı 2. maddesinin 1. ve 2. fıkrasına göre;

1. Bir mahkeme tarafından cezaî bir suçtan mahkum edilen her kişi, mahkumiyet ya da ceza hükmünü daha yüksek bir mahkemeye yeniden inceletme hakkını haiz olacaktır. Bu hakkın kullanılması, kullanılabilme gerekçeleri de dahil olmak üzere, yasayla düzenlenir.

2. Bu hakkın kullanılması, yasada düzenlenmiş haliyle önem derecesi düşük suçlar bakımından ya da ilgilinin birinci derece mahkemesi olarak en yüksek mahkemede yargılandığı veya beraatini müteakip bunun temyiz edilmesi üzerine verilen mahkumiyet hallerinde istisnaya tabi tutulabilir.’

⁷ Hakan Karakehya (2016), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Yayınevi, Eskişehir, S. 599.

⁸ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 18. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, S. 887.

⁹ Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku – II*, Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 238.

¹⁰ Dikkat edilirse yazarlar sadece yargılama makamlarınca verilen kararlara karşı kanun yoluna başvurulabileceğini belirtmektedirler. Bu nedenle Cumhuriyet savcısının kovuşturma yapılmasına yer olmadığına veya soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair kararlarına karşı yapılan itirazı, kanun yolu olarak değerlendirmemektedirler. Bkz. Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 238.

¹¹ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, s. 856.

¹² Türkiye, AİHS Ek 7 No’lu protokolü 14 Mart 1985 tarihinde imzalamış olup, 10 Mart 2016 tarihinde 6684 sayılı Kanun ile “11 No’lu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye Ek 7 No’lu Protokol” ün onaylanmasını uygun bulmuştur.

Görüldüğü üzere; kanun yolları uluslararası hukukta da kabul görmüş bir sistemdir.

1.1.2. Kanun Yollarının Amacı ve İşlevi

Kanun yollarının amacı; yargı mercilerince verilen kararların (özellikle ilk derece mahkemelerince verilen kararlar) hukuken doğru olup olmadığının denetlenmek suretiyle hukuken ve usulen doğru bir yargıya erişmektir. Yargılama makamlarının kararlarındaki hukuka aykırılıkların denetlenmesinin sebebi bu hukuka aykırılık sebebi ile kararın vatandaşların hak ve menfaatlerini ihlal edici olmasıdır. Denetim muhakemesinin amacı bu zararı önlemek için hukuka aykırılığı ortadan kaldırmaktır.¹³

Bunun dışında yargılama makamlarının kararlarının bu kararları vermiş olanlardan başkaları tarafından incelenmesini isteyebilmek, bir yandan hukukun doğru şekilde uygulanmasına, diğer yandan da kişilerde ki adalet duygusunun tatminine hizmet edecektir.¹⁴ “Adli kararlara karşı bir üst makama gidebilme, yani kazai kontrolü harekete geçirme hakkı, kişinin çok önemli bir ihtiyacı ve teminatıdır. Bir üst makamın denetimine bağlanmamış bir hak arama yolu teminatsız ve yetersizdir.”¹⁵

Kural olarak bir mahkeme hüküm vermekle elini dosyadan çeker ve verdiği hüküm sonrasında bir hukuka aykırılık gördüğü takdirde yeniden dosyayı ele alıp kararını düzeltemez.¹⁶ ¹⁷ Bir hukuk devletinde, hatalı ve hukuka aykırı kararlara

¹³ Öztekin Tosun (1976), *a.g.e.*, s. 170.

¹⁴ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 20. Baskı, Savaş Yayınevi, , Ankara, s. 377.

¹⁵ Hakan Karakehya (2016), *a.g.e.*, s. 600.

¹⁶ Yargıtay 15. CD 11/06/2012 T., 2011/67285 E., 2012/38806 K. : *"Mahkemece 14/04/2011 tarihli kararda sanıkların beraatine karar verilerek dosyadan el çekildikten sonra sanık müdafinin vekalet ücretine yönelik tazvih talebi üzerine dosyanın usul ve yasaya aykırı olarak yeniden ele alınarak 30/05/2011 tarihinde talebin kabulüne dair verilen ek karar hukuken yok hükmünde bulunması nedeni ile sanıklar müdafinin bu karara yönelik 08/06/2011 tarihli temyiz inceleme başvurusunun 5320 sayılı yasanın 8/1 ve 1412 sayılı CMUK.nun 317. Maddesi uyarınca reddine"*.

¹⁷ Ankara BAM 5. CD 2019/1865 E., 2020/1228 K. 16.10.2020 T. :İncelenen dosya kapsamından, ilk derece Mahkemesi'nce sanık N. T. Hakkında görevi kötüye kullanma suçundan yapılan yargılama sonucunda . Tarih, . Esas ve . Sayılı kararı ile sanığın beraatine karar verildiği ve hüküm celsesinde sanık müdafine tefhim edildiği, sanık müdafinin 30.03.2018 tarihinde beraat eden sanık lehine asıl kararda vekalet ücretine hükmedilmediğinden bahisile vekalet ücretine hükmedilmesi için talepte bulunması üzerine, ilk derece Mahkemesi'nin . Tarih ve . Esas ve . Sayılı ek kararı ile sanık lehine vekalet ücretinin ödenmesine karar verildiği ve Maliye Hazinesi vekilinin sadece ek karara yönelik vekalet ücreti yönünden istinaf kanun yoluna başvurduğu, Vekalet ücretine ilişkin kararlara asıl kararlarla birlikte hükmedilmesi gerektiği, bu konudaki hukuka aykırılıkların ise istinaf kanun yolu incelemesine konu edilebileceği ve hüküm verildikten sonra karar verme yetkisinin Bölge Adliye Mahkemelerine ait olup, .

katlanılması düşünülmemeyeceğinden, mahkeme kararlarındaki hataların ve hukuki aykırılıkların giderilmesi için bazı hukuksal mekanizmalar oluşturulması gerekmektedir.¹⁸ İşte bu durumlar için oluşturulan mekanizmalara kanun yolu ismi verilmektedir.

Kanun yolunda kurulan münasebet, asıl dava münasebetinin devamından ibarettir. Zira bu usul safhasında da münasebetin genel konusu aynıdır. Devletin cezalandırmak subjektif hakkı ile muayyen bir ferdin hürriyet (veya yaşama) hakkı arasındaki çatışma olarak davanın genel konusu devam etmektedir.¹⁹

Kaymaz'a göre kanun yolunun iki temel fonksiyonu vardır. Kanun yoluna başvurma hakkının birinci fonksiyonu adil olmayan kararlara karşı bir koruma sağlamasıdır.²⁰ Kanun yolunun ikinci fonksiyonu, mahkemelerin yeknesak bir uygulama yapmasını temin etmesidir.²¹ Bundan maksat kısaca kanun yolu mahkemesiyle, ilk derece mahkemeleri arasındaki içtihat birliğinin sağlanarak mahkemelerin önüne gelen dosyalardaki benzer olaylarda farklı kararların çıkmasının önlenmesidir. Kanun yolları, öncelikle somut olayda doğru karara ulaşılması amacı yanında, hukukun genel olarak geliştirilmesi ve ülke düzeyinde uygulanma birliğinin sağlanmasına da hizmet etmektedir.²²

1.1.3. Kanun Yollarına Başvurabilecekler

Kararı hukuka aykırı bulan herhangi bir kişinin kanun yoluna gitmesi söz konusu olmayıp; kimlerin kanun yoluna başvurabileceği CMK'da gösterilmiştir. CMK m. 260/1;

“Hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açıktır.”

demek suretiyle kimlerin kanun yollarına başvurabileceğini göstermiştir. Kovuşturma evresinde katılan olabilmek için kişinin ilgili suçtan zarar görmesi gerekmektedir.

¹⁸ Seydi Kaymaz (2017), *Ceza Muhakemesinde İstinaf*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 19.

¹⁹ Faruk Erem (1978), *a.g.e.*, S. 547.

²⁰ Seydi Kaymaz (2017), *a.e.*, S. 21.

²¹ Seydi Kaymaz (2017), *a.y.*

²² Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, Seçkin Yayıncılık, İzmir, s. 18. Aynı yönde bkz. Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin Saygılar Kırıt, Esra Alan Akcan, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Vilemin ve Mehmet Can Tok (2019), *a.g.e.*, s. 656.

Katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar gören ise, CMK'nın 234. Maddesi kapsamında bulunup da duruşmadan haberdar edilmemiş suçtan zarar gören şeklinde anlaşılmalıdır.²³ Mahkemeler bu durumda olan kişileri tespit edip yargılama sırasında duruşmaya çağırması gerekmektedir. Eğer bu yapılmamışsa yargılama sonunda gerekçeli kararı bu kişilere tebliğ etmelidir. Aksi durumda duruşmadan haberdar edilmemiş suçtan zarar gören kişilerin CMK m. 260/1'deki kanun yoluna başvuruya hakkı ortadan kalkmış olur. Yargıtay bu hususu bozma sebebi yapmaktadır.²⁴

CMK m. 260/2;

“Ağır ceza mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, ağır ceza mahkemesinin yargı çevresindeki asliye ceza mahkemelerinin; bölge adliye mahkemesinde bulunan Cumhuriyet savcıları, bölge adliye mahkemelerinin kararlarına karşı kanun yollarına başvurabilirler.”

şeklindedir. Son fıkrada da “Cumhuriyet savcısı, sanık lehine olarak da kanun yollarına başvurabilir.” hükmü yer almaktadır. Bu genel hükmün dışında muhakkak bu hakka sahip olması gereken müdafî ya da vekil olan avukat da kişilerin açık arzusuna aykırı olmamak koşuluyla kanun yollarına başvurabilir (CMK 261). CMK m. 262/1-c.1'de “Şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi, şüpheli veya sanığa açık olan kanun yollarına süresi içinde kendiliklerinden başvurabilirler.” demek suretiyle sanığın yasal temsilcisi ve eşine de kanun yoluna başvuru hakkı tanımıştır. Böylece, esas itibarıyla, kanun yollarına başvurma hakkı, karardan hukuksal yönden etkilenenlere aittir.²⁵

1.1.4. Kanun Yoluna Başvurmanın Etkisi

1.1.4.1. Hükmün Kesinleşmesini Engellemesi

Kanun yoluna başvuru, kararın kesinleşmesine ve dolayısıyla uygulanmasına engel olur.²⁶ CMK m. 275/1'e göre; “Süresi içinde yapılan istinaf başvurusu, hükmün

²³ Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 243.

²⁴ YCGK 2013/602 e., 2015/44 k., 17.3.2015 t. Sayılı kararı: Mağdur, şikâyetçi ve suçtan zarar görenin yargılama sırasında öncelikle duruşmadan haberdar edilmesi gerekmektedir. Ceza Muhakemesi Kanununun 234. Maddesinde hüküm altına alınan bu hakkın kullanılmaması kanuna aykırıdır. Kanun koyucu, anılan kanunun 234. Maddesine aykırı davranılması halinde bu hukuka aykırılığın telafisine imkân sağlayacak şekilde bir düzenlemeye yer vermiş ve "katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş olanlara" kanun yoluna başvurma hakkı tanımıştır. Bu hakkın kullanılabilmesi için yargılama sonucunda verilen kararın aynı kanunun 35. Maddesi uyarınca mağdur, şikâyetçi veya suçtan zarar görene tebliği gerekmektedir. Gerekçeli kararın tebliğiyle suçtan zarar gören geç de olsa davadan haberdar edilip, hükmü temyiz imkânı bulmuş olacak ve kararın tebliğinden itibaren mağdur, şikâyetçi veya suçtan zarar görenin temyiz edip etmemesine göre temyiz kapsamı belirlenecektir.

²⁵ Yener Ünver ve Hakan Hakeri (2019), *a.g.e.*, s. 721.

²⁶ Doğan Soyaslan (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Güncellenmiş 8. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, s. 562.

kesinleşmesini engeller”. Benzer şekilde CMK m. 293/1; “Süresi içinde yapılan temyiz başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.” Buna karşılık, itiraz kararın yerine getirilmesine engel olmaz. Fakat kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci, infazın geri bırakılmasını karar verebilir.²⁷ Kanun yararına bozma kanun yoluna başvuru da ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına veya Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına itiraz edilmesi için başvuruda hükmün infazını etkilemez. Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuru halinde ise hükmün infazının durdurulması başvurulmuş mahkemenin takdirine bağlıdır.

1.1.4.2. Aleyhe Değişirme Yasağı

Kanun yoluna sanık lehine başvuru, bozmadan sonra sanık aleyhine cezanın ağırlaştırılmasına engel olur. Verilen hüküm önceki hükümde tayin edilmiş olan cezadan daha ağır bir ceza olamaz.²⁸ Buna “aleyhe değiştirme yasağı kuralı” (Prohibition on Reformatio in Peius) denir. Bu yasağın amacı, sanığın cezanın ağırlaştırılacağı korkusunu taşımadan kanun yoluna başvurma hakkını kullanabilmesine imkan vermektir.²⁹ Kural olarak; karara karşı sanık aleyhine kanun yoluna başvurulmadığı sürece, “kazanılmış hak” ilkesi gözetilecek ve yerel mahkeme kararı sanık aleyhine bozulamayacaktır.³⁰ İnceleme konusu kural, yeni 5271 sayılı Ceza Yargılama Yasası’nda olağan yasalardan istinaf ve temyizle, olağanüstü yasalardan ise, yasa (kanun) yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesi yollarında benimsenmiştir. Ayrıca, yasalarını düzenleyen altıncı kitabın genel hükümleri arasında Cumhuriyet savcısının sanık yararına yasalara başvurusu durumunda, kuralın uygulanacağı belirtilmiştir.³¹

1.1.4.3. Kanun Yolu Başvurusundan Vazgeçme

Kanun yoluna başvurma hakkından ya da yapılan kanun yolu başvurusundan vazgeçilebilir CMK 266 maddesinin birinci fıkrasında sadece kanun yolu başvurusundan vazgeçilmesinin düzenlenmesi karşısında, kanun yoluna başvurma

²⁷ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 249.

²⁸ Doğan Soyaslan (2020), *a.g.e.*, s. 562.

²⁹ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 249.

³⁰ Ersan Şen, Beyza Başer (2017), *Aleyhe Bozma Yasağı*, <https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/2362120-aleyhe-bozma-yasagi>, (E.T. 16.5.2021).

³¹ Ali Rıza Çınar (2013), *Aleyhe Değişirme Yasağı Kuralı*, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, 603-666, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/48280/621939>.

hakkından vazgeçmenin hukuki bir sonuç doğurmaması gerekir.³² Kanun yoluna başvuru bir hak olup bu haktan vazgeçmek mümkün olmamaktadır. Ancak kanun yoluna başvurma veya başvurduktan sonra başvurudan vazgeçme ise mümkündür. CMK m. 266/1, c.1 “*Kanun yoluna başvurulduktan sonra bundan vazgeçilmesi, mercii tarafından karar verilinceye kadar geçerlidir.*”. Buna göre kanun yolu başvurusundan vazgeçme dosyanın inceleme makamının önüne gelmesine kadar ki süreçte mümkündür.

CMK m. 266/1, c.2 “*Ancak, Cumhuriyet savcısı tarafından sanık lehine yapılan başvurudan onun rızası olmaksızın vazgeçilemez.*”. Cumhuriyet savcısı sanık hakkında kurulan mahkumiyet hükmünü sanık lehine temyiz ettikten sonra temyizden vazgeçmiş ise; 1412 sayılı CMUK'un 295/1. maddesinin 2. cümlesi ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 266/1. maddesinin 2. cümlesi gereğince sanığın muvafakati alınmadığı zaman vazgeçmenin geçersiz olduğu kabul edilmektedir.³³ Cumhuriyet Savcısı tarafından sanık lehine yapılan kanun yolu başvurusundan sanığın rızası olmaksızın vazgeçilemeyeceğine yönelik düzenleme son derece isabetlidir. Çünkü sanığın rızası olmaksızın Cumhuriyet savcısının sanık lehine olan başvurusundan vazgeçebileceği kabul edildiğinde, savcının başvurusuna güvenerek kendisi başvuruda bulunmamış olan sanık bundan zarar görebilir.³⁴

Kanun koyucu CMK m. 266/2’de, kanun yollarına başvurabilmek bakımından ayrıca yetkilendirilmesi gerekmeyen müdafii veya vekilin, kanun yolu başvurusundan vazgeçebilmesi için bu hususta özel olarak yetkilendirilmesi koşulunu aramıştır.

CMK m. 266/3’e göre;

“*150 nci maddenin ikinci fıkrası uyarınca, kendisine müdafii atanan şüpheli veya sanıklar yararına kanun yoluna başvurulduğunda veya başvuru kanun yolundan vazgeçildiğinde şüpheli veya sanık ile müdafinin iradesi çelişirse müdafinin iradesi geçerli sayılır.*”

CMK m. 150/2 şu şekildedir; “*Müdafii bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafii görevlendirilir.*” Bu hükümlere göre sanık veya şüpheli on sekiz yaşından küçük, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise bu şahıslara barodan

³² Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 248.

³³ Suat Çalışkan (2019), *Kanun Yoluna Başvurudan Vazgeçilmesinin Hukuki Sonuçları*, https://www.hukukihaber.net/kanun-yoluna-basvurudan-vazgecilmesinin-hukuki-sonuclari-makale.7029.html#_ftn6, (E.T. 16.5.2021).

³⁴ Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 249.

atanan zorunlu müdafinin kanun yoluna başvurması durumunda sayılan bu kişilerin kanun yolundan vazgeçmesi durumunda başka bir deyişle kanun yoluna başvuru hususunda bu kişilerin iradesi ile avukatının iradesi arasında çelişki olursa avukatın iradesi üstün sayılacak ve kanun yolu muhakemesi devam edecektir. Mağdurun velisi veya yasal temsilcisi ile mağdurun zorunlu vekilinin katılma ve kanun yoluna başvurma hususunda iradelerinin çelişmesi halinde, mağdurun velisi veya yasal temsilcisinin iradesine üstünlük tanınması gerekecektir.³⁵

Onsekiz yaşından büyük sanık ile müdafii kanun yolu başvurusunda iradeleri çelişirse bu durumda sanığın iradesine üstün tanınacaktır.³⁶

1.2. KANUN YOLLARININ KONUSU

Kanun yollarının konusu; karar ya da hüküm (son karar) dır. Karar ve hüküm kavramları çoğu zaman birbirinin yerine kullanıldığından, karar ve hüküm kavramlarını birlikte açıklamak gerekmektedir.³⁷

Ceza Muhakemesi Kanununda karar, hükmü de kapsayacak şekilde geniş anlamda kullanılmış; hüküm ise sadece son kararın karşılığı olarak belirtilmiştir.³⁸ Yani karar bünyesinde hükmü de barındırmakta ve üst kavram niteliği taşımaktadır. Hüküm veya son karar yargılama konusu uyuşmazlığı çözen bir karar çeşididir. Buradan yola çıkarak her hükmün bir karar mahiyeti taşıdığını, ancak her kararın bir hüküm olmadığını söyleyebiliriz.

1.2.1. Karar

1.2.1.1. Karar Kavramı

Arapça kökenli bir sözcük olan karar; “herhangi bir durum için tartışılarak verilen kesin yargı” anlamına gelmektedir.³⁹

³⁵ Suat Çalışkan (2019), *a.g.m.*, (E.T. 16.5.2021).

³⁶ Ankara BAM 3. CD. 2021/37 E., 2021/369 K., 9.4.2021 T. Sayılı ek kararı: “.sanık F.E. müdafii Av. Burak TURCAN'ın 24.03.2021 havale tarihli dilekçeleri ile temyiz edilmiş olmakla, dosya ve dilekçeler içerikleri incelendi. .sanık F.E.'in “. *Ben temyiz isteminden vazgeçiyorum ve cezamın onanmasını istiyorum*” şeklindeki beyanını temyiz isteminden vazgeçme niteliğinde olması karşısında, sanık müdafii Av. Burak TURCAN'ın da temyiz isteminin reddine karar vermek gerekmiş ve bu yönde aşağıdaki karar tesis olunmuştur.”

³⁷ Verda Gülsen Yaşar (2010), *Ceza Muhakemesinde Karar ve Hüküm*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 8.

³⁸ Verda Gülsen Yaşar (2010), *a.y.*

³⁹ <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 17.5.2021).

Muhakeme hukuku anlamında ise karar; yargılama mercilerinin hukuki bir uyuşmazlık hakkında verdikleri geçici veya nihai nitelikteki hukuki sonucun gerekçeye dayandırılarak açıklanmasıdır. Bir başka deyişle karar, yargılama esnasında veya sonunda verilen, hukuki sonuç doğurma amacına yönelik bir irade açıklamasıdır.⁴⁰

Dolayısıyla geniş anlamda karar; ceza davasını neticelendiren nihai kararı (hükmü) kapsadığı gibi, uyuşmazlığı çözmeyen ancak muhakemenin işleyişi için gerekli olan bütün ara kararları da kapsamaktadır.

Ceza muhakemesinde kararlar; çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılabilmeyle birlikte kanunda buna yönelik izlenen sistematik bir tanımlama yahut tasnif yöntemi bulunmamaktadır. Kanunumuzda, hakim kararı, mahkeme kararı, duruşmada verilen karar, duruşma dışında verilen karar, kesin karar, kesinleşmiş karar ve hükümden söz edilmektedir.⁴¹

Kararlara karşı düzenlenen kanun yolu, kararın hangi sıfatla verildiğinin belirlenmesi açısından genel bir ölçüt barındırmaktadır. Şayet hakim tarafından verilmiş bir karar varsa buna karşı öngörülen kanun yolu itiraz olup; mahkemelerin son kararlarına karşı ise kural olarak istinaf/temyiz kanun yoluna başvurulabilecektir. CMK'ya göre;

“Olağan kanun yollarından istinaf ve temyiz hükümlere karşı başvurulabilirken (CMK m. 272/1, c. 1, 286/1), itiraz kanun yoluna hakimlik ve kanunda gösterildiği hallerde mahkeme kararlarına karşı başvurulabilir” (CMK m. 267/1).

Bazı hakimlik veya mahkeme kararları hükme esas teşkil edebilir. Hükme esas teşkil eden kararlara karşı CMK'nın 272/2 ve 287. maddeleri uyarınca hükümle birlikte istinaf ve temyiz kanun yoluna gidilebilmektedir. Olağanüstü kanun yollarından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisine (CMK m. 308) Yargıtay ceza dairelerinden birinin kararına karşı, Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisi (CMK m. 308/A) Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kesin nitelikteki kararlarına karşı, Kanun Yararına Bozmaya (CMK m 309) hakim veya mahkeme tarafından verilen ve istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümlere karşı, Yargılamanın Yenilenmesine ise hükümlere karşı başvurulabilir.

⁴⁰ Verda Gülsen Yaşar (2010), *a.g.e.*, s. 9.

⁴¹ Verda Gülsen Yaşar (2010), *a.e.*, s. 16.

1.2.1.2. Karar Çeşitleri

Kararları;

Kararı veren makam ölçütüne göre; hakimlik kararı, mahkeme kararı ve savcılık kararı (gözüaltı kararı, takipsizlik kararı gibi)

Kesinlik ölçütüne göre; kesin olmayan karar, kesin karar ve kesinleşmiş karar, İlk derece ceza muhakemesi sırasında verilen ara kararlar ile bu muhakemenin sonunda verilen CMK'nın 272 ve 286. maddelerinde gösterilen istisnalar dışındaki son kararlar, kesin olmayan kararlardır.⁴²

CMK'da kesin olduğu açıkça belirtilen ve başkaca bir yargılama makamınca incelenerek değiştirilmesi mümkün olmayan kararlar da kesin olarak verilen kararlardır. Verildikleri anda kesin hüküm etkisine sahiptir ve kanunda kesin olduğu yazılı bu hükümlere karşı olağan kanun yollarına başvurulamaz. Koşulları varsa kanun yararına bozma yoluna başvurulabilir.

Kesinleşmiş karar ise; kesin olmayan kararlara karşı süresinde olağan kanun yollarına başvuru yapılmaması ya da başvurunun geri alınması ve yahut başvuru sonucunda kararın onanması ya da düzeltilerek onanması hallerinde veya kararın bozulması üzerine kararı veren mahkeme tarafından yeniden kurulan son karar dolayısıyla kesinlik kazanan kararlardır.⁴³

Yargılamayı sonlandırma ölçütüne göre; ara karar ve son karar,

Yargılamayı sona erdirmeyen, esas sorunu çözmemekle birlikte yargılamanın devamını ve ilerlemesini sağlayan kararlar ara kararlardır.

Mahkemenin uyuşmazlığı çözen ve devam eden yargılamayı sonuçlandıran kararı ise son karar (hüküm)dür. Hüküm konusu ile ilgili ayrıntılı açıklamalarımız çalışmamızın devamında yer alacaktır.

Kapsamına göre; kısa karar ve gerekçeli karar olarak,

Duruşma sonunda sanığa tefhim edilen ve yalnızca mahkemenin ulaştığı sonucu ihtiva eden kararlar kısa karar olup; gerekçeli kararda ise kısa karardan farklı olarak mesele ve gerekçe kısmı da bulunmak zorundadır.

Duruşmanın bitiminde açıklanan ve tutanağa geçirilen kısa karar ile sonradan verilen gerekçeli karar birbirine uygun olmalıdır.⁴⁴

⁴² Verda Gülsen Yaşar (2010), *a.e.*, s. 33.

⁴³ Verda Gülsen Yaşar (2010), *a.g.e.*, s. 37.

⁴⁴ Verda Gülsen Yaşar (2010), *a.e.*, s. 48.

En nihayetinde de duruşmada verilir verilmemesine göre tasnif edebiliriz.

CMK m. 33'te duruşmada verilecek kararlar ve duruşma dışındaki kararlar şeklinde bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu hususla ilgili olarak kanun maddesi şu şekildedir:

“Duruşmada verilecek kararlar, Cumhuriyet savcısı, duruşmada hazır bulunan müdafî, vekil ve diğer ilgililer dinlendikten; duruşma dışındaki kararlar, Cumhuriyet savcısının yazılı veya sözlü görüşü alındıktan sonra verilir.”

1.2.2. Hüküm

1.2.2.1. Hüküm Kavramı

Mahkemenin uyuşmazlık konusunda verdiği nihai karara, son karar veya yasadaki ifadeyle hüküm denilir.⁴⁵ Kanunun hüküm niteliğinde vasıflandırdığı işlemler çoğu zaman uyuşmazlığı temelden çözen işlemlerdir.⁴⁶

Son karar, yargılama makamının, önüne getirilen uyuşmazlığı doğrudan çözen kararıdır. Kanun buna “hüküm” demektedir.⁴⁷ Son kararın konusu, iddianamenin unsurları belirtilen suçu oluşturduğu ileri sürülen fiil ve bu fiilin failidir.⁴⁸

CMK m. 223/1'e göre; “Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükümdür.”. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet ve güvenlik tedbirine hükmedilmesi hükümleri, davanın esasını doğrudan doğruya çözen hükümlerdir. Davanın reddi ve düşmesi hükümleri ise esaslı dolaylı olarak çözen, bir başka deyişle o uyuşmazlığın çözülemeyecek bir uyuşmazlık olduğunu ifade eden hüküm (son karar) çeşitleridir.⁴⁹ CMK'nun hüküm çeşitlerini ifade eden 223. maddesinde bahsi geçmesine karşın “durma” hüküm değil, bir karar türüdür. Dolayısıyla uyuşmazlığın esasını doğrudan ya da dolaylı olarak çözmez.⁵⁰

⁴⁵ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 858.

⁴⁶ Doğan Soyaslan (2020), *a.g.e.*, s. 452.

⁴⁷ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 357.

⁴⁸ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.y.*, Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 858.

⁴⁹ Ezgi Aygün Eşitli (2016), Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kanun Yararına Bozma, *TBB Dergisi*, Dönem 2016, Sayı 222, s.207.

⁵⁰ Ezgi Aygün Eşitli (2016), *a.e.*, 208.

1.2.2.2. Hüküm Çeşitleri

Yapılan ceza yargılaması sonunda mahkemelerce verilebilecek olan hüküm çeşitleri, CMK m. 223'te ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere bunlar; beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı. Bu kararlarla mahkeme uyuşmazlıktan elini çeker.⁵¹ Mahkeme bu hüküm türlerinin birkaçını aynı hüküm içerisinde ancak farklı eylemlere yönelik olarak verebilir.⁵²

CMK m. 223/10'a göre; "*Adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı kanun yolu bakımından hüküm sayılır.*". Mahkemelerce verilen görevsizlik kararı hüküm niteliği taşımamakla birlikte; kanunun ilgili maddesi ile, adli yargı dışındaki bir yargı merciine yönelik görevsizlik kararı sadece kanun yolu bakımından olmak üzere, hüküm sayılması gerekmektedir. Bu görevsizlik kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurulabilecektir.

1.2.2.2.1. Mahkumiyet

CMK m. 223/5'e göre; "*Yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilir.*"

Fiilin işlendiği, fiilin suç teşkil ettiği ve suç teşkil eden bu fiilin sanık tarafından işlendiği hususlarının hiçbir kuşkuyla mahal bırakmayacak şekilde kesin olarak ispat edilmiş olması, yani şüphenin yenilmesi gerekmektedir. Şüphe yenilmeden mahkumiyet kararı verilemez.⁵³ Dolayısıyla mahkemenin mahkumiyet kararı verebilmesi için sanığın suçu işlediğini sabit görmesi, bir başka deyişle sanığın suçluluğuna ilişkin vicdani kanaate ulaşılmış olması zorunludur.⁵⁴

Mahkumiyet kararının gerekçesinde yer alması gereken hususlar CMK m. 230/1'de şu şekilde sıralanmıştır:

- a) *İddia ve savunmada ileri sürülen görüşler.*
- b) *Delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi; bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi.*

⁵¹ Hakan Karakehya (2016), *a.g.e.*, s. 553.

⁵² Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İzmir, s. 712.

⁵³ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 176.

⁵⁴ Hakan Karakehya (2016), *a.g.e.*, s. 554.

c) Ulaşılan kanaat, sanığın suç oluşturduğu sabit görülen fiili ve bunun nitelendirilmesi; bu hususta ileri sürülen istemleri de dikkate alarak, Türk Ceza Kanununun 61 ve 62 nci maddelerinde belirlenen sıra ve esaslara göre cezanın belirlenmesi; yine aynı Kanunun 53 ve devamı maddelerine göre, cezaya mahkûmiyet yerine veya cezanın yanı sıra uygulanacak güvenlik tedbirinin belirlenmesi.

d) Cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesine veya ek güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususlara ilişkin istemlerin kabul veya reddine ait dayanaklar.

Ayrıca yüklenen suçu işlediği sabit olan sanık hakkında, mahkumiyet kararı yerine yahut mahkumiyet kararı ile birlikte güvenlik tedbirine hükmedilebilir. Bu husus CMK m. 223/6'da; "Yüklenen suçu işlediğinin sabit olması halinde, belli bir cezaya mahkûmiyet yerine veya mahkûmiyetin yanı sıra güvenlik tedbirine hükmolunur." şeklinde yer almaktadır. Mahkemelerce verilebilecek olan güvenlik tedbirleri ise TCK'nın 53 vd. hükümlerinde sıralanmıştır.

1.2.2.2.2. Beraat

CMK m. 223/2'ye göre;

"Beraat kararı;

- a) Yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması,
 - b) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması,
 - c) Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması,
 - d) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması,
 - e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması,
- hallerinde verilir." Beraat, sanık üzerindeki suç şüphesini kaldıran esasa ilişkin kararlardandır.⁵⁵*

Beraat hükmünün gerekçesinde, bu hallerden hangisine dayanıldığıının gösterilmesi gerekmektedir. (CMK m. 230/2)

Sanık 223. maddede sayılan beraat nedenlerinin bir kısmında tam olarak aklanmakta, diğer bir kısmında ise şüpheden yararlandırılarak hakkında cezaya hükmedilmemektedir.⁵⁶

⁵⁵ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 175.

⁵⁶ Akif Yıldırım (2013). Hükmün Açıklanmasının Ertelenmesi Kurumunun Aklanma Hakkı Açısından Değerlendirilmesi. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 0 (3) , 130-160. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ndergi/issue/16883/175782>

CMK m. 223/9'a göre; “*Derhâl beraat kararı verilebilecek hâllerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemez.*”. Kanun burada, o anki dosya durumu itibarıyla birden fazla kararın verilebilme imkanının olduğu hallerde, sanığın daha lehine olanın tercih edilmesini istemektedir.⁵⁷

1.2.2.2.3. Ceza Verilmesine Yer Olmadığı Kararı

Ceza verilmesine yer olmadığı kararı, yeni bir hüküm türü olarak ilk defa 5271 sayılı CMK'da düzenlenmiştir. Mülga CMUK zamanında yerel mahkemeler ve gerekse Yargıtay ceza verilmesine yer olmadığı kararı vermekteydi. Ancak ceza verilmesine yer olmadığı, kararın gerekçesini oluşturmakta ve bu gerekçeyle beraat kararı verilmekteydi.⁵⁸ CMK'da yapılan yeni düzenleme ile ceza verilmesine yer olmadığı kararı yeni bir kurum olarak düzenlenmiş ve ceza verilmesine yer olmadığı kararı ile beraat kararı verilmesi gereken haller birbirinden ayrılmıştır.

Sanığın eylemi suç teşkil ettiği halde, geniş manada “ceza” sorumluluğu olmayabilir.⁵⁹ Bu hallerde sanık hakkında kusurunun bulunmaması sebebiyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilebileceği gibi; işlenen fiil suç teşkil etme vasfını devam ettirmesine rağmen şahsi cezasızlık sebepleri, etkin pişmanlık vb. gibi cezalandırmaya engel sebeplerin varlığı halinde de ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilebilmektedir. Kanunda bu haller iki ayrı fıkrada düzenlenmiştir.

CMK m. 223/3'de sanık hakkında kusurunun bulunmaması sebebiyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilebilecek olan haller sıralanmıştır. Kanunun ilgili maddesi şu şekildedir:

“Sanık hakkında;

- a) Yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması,*
- b) (Değişik: 25/5/2005 - 5353/30 md.) Yüklenen suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi,*
- c) Meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması,*
- d) Kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi,*

⁵⁷ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.e.*, s. 177.

⁵⁸ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 713.

⁵⁹ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu (2020), *a.g.e.*, s. 779.

hallerinde, kusurunun bulunmaması dolayısıyla ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir.”

CMK m. 223/4'te işlenen fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen sanık hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilebilecek olan haller sıralanmıştır. Kanunun ilgili maddesi şu şekildedir:

“İşlenen fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen;

a) Etkin pişmanlık,

b) Şahsi cezasızlık sebebinin varlığı,

c) Karşılıklı hakaret,

d) İşlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı,

dolayısıyla, faile ceza verilmemesi hallerinde, ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir.”.

Ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın gerekçesinde, bu hallerden hangisine dayanıldığıнын gösterilmesi gerektiği CMK m. 230/3'te yer almaktadır.

1.2.2.2.4. Davanın Reddi

“Non bis in idem” ilkesinin düzenlenme alanı bulunduğu CMK m. 223/7'ye göre; *“Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir.”* “Non bis in idem” olarak da söylenen ve Ceza Hukuku ile Ceza Yargılaması Hukukunda benimsenen bu prensip, aynı suç nedeniyle faile bir ceza verilmesi demektir.⁶⁰

Açılmış ve görülmekte olan bir ceza davası varken, aynı konuda ikinci bir ceza davası açılmaz. Kesin hükümlerle bitmiş bir davadan sonra, aynı konuda aynı fiil için, aynı şahıs hakkında ikinci bir ceza davası da açılmaz. Bu ilke muhakeme hukukunun temel prensiplerinden olup, Ceza Muhakemesi Kanunumuzda da yer almıştır.⁶¹

1.2.2.2.5. Düşme

CMK m. 223/8'de yer alan düzenlemeye göre;

“Türk Ceza Kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, davanın düşmesine karar verilir.”

⁶⁰ Ersan Şen, *Ne Bis In Idem*, 16.03.2017, <https://www.hukukihaber.net/ne-bis-in-idem-makale,5192.html>, (E.T. 07.11.2020).

⁶¹ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu (2020), *a.g.e.*, s. 784.

TCK m. 64 vd. maddelerde öngörülen sanığın ölümü, dava zamanaşımı, genel af gibi düşme sebeplerinin varlığı halinde yahut soruşturulması veya kovuşturulması şarta bağlı suç olup, bu şartın gerçekleşmediği ya da gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması halinde (örneğin; takibi şikayete bağlı suçlarda şikayet yokluğu gibi) mahkemelerce davanın düşmesine karar verilmesi gerekmektedir.

Kanunun 223/8. maddesinin devamı şu şekildedir:

“Ancak, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şarta bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. Bu karara itiraz edilebilir.”

Bu düzenleme ile soruşturulması veya kovuşturulması şarta bağlı olup şartın henüz gerçekleşmediği hallerle ilgili olarak, şartın gerçekleşmesini beklemek üzere, mahkemelerce düşme kararı değil, durma kararı verilmesi gerektiğine işaret edilmektedir.

Durma kararı Mülga CMUK’un aksine, CMK’da bir hüküm çeşidi olarak yer almamaktadır. Çünkü muhakeme şartı gerçekleştiğinde, muhakeme kaldığı yerden devam eder.⁶² Bu nedenle, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Yasası’nda, durma kararının özelliklerine uygun olarak itiraz kanun yoluna gidilebileceği açıkça gösterilmiştir.⁶³

1.2.2.2.6. Güvenlik Tedbirleri

Güvenlik tedbirleri Mülga CMUK’un aksine CMK’da hüküm olarak kabul edilmiştir. Yaptırımlar cezalar ve güvenlik tedbirlerinden oluşur. Cezalar bastırıcı ve/veya caydırıcı nitelikte iken; güvenlik tedbirleri daha farklı amaçlara sahiptir.⁶⁴ Cezalar, her zaman ceza hukukundan beklenen önleme görevini yerine getiremezler; işte bu durumlarda, tek amaçları fiil ve failin kişiliğinden kaynaklanan tehlikelilik halinin önlenmesi olan, failin eğitilmesi, tedavi edilmesi veya koruma altına alınması suretiyle yapılan ve “emniyet tedbirleri” adı verilen müdahaleler ile cezanın tamamlanması gerekir.⁶⁵ Güvenlik tedbirleri, geleneksel cezaların uygulanamadığı veya uygulanabilir olmalarına rağmen, yeni suçların işlenmesini önlemeye yeterli kabul edilmediği durumlarda, geleneksel ceza sistemini tamamlamak amacıyla

⁶² Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 864.

⁶³ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.y.*

⁶⁴ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2018), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İzmir, s. 622-623.

⁶⁵ Timur Demirbaş (2019), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Güncellenmiş 14. Baskı, İzmir, s. 637.

yöneliktir.⁶⁶ Güvenlik tedbirlerinin amaçları suçlunun cezalandırılması olmayıp yenden suç işlenmesinin önlenmesi; böylelikle hem toplumun savunulması ve hem de suçlunun topluma kazandırılmasıdır.⁶⁷ Kısaca güvenlik tedbirlerinin amacı suçta tekerrürün önlenmesidir. Gelecekteki bir suçun işlenmesi tehlikesine karşı toplumun savunulmasıdır.⁶⁸ Güvenlik tedbirleri TCK m. 53 vd. düzenlenmiştir.

“*Bunlar; belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma (m.53), eşya müsadereşi (m.54), kazanç müsadereşi (m.55), çocuklara özgü güvenlik tedbirleri (m.56, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m.5), akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri (m.57), suçta tekerrür ve özel tehlikeli suçlular (m.58), sınır dışı edilme (m.59), tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleridir (m.60).*”

1.2.2.3. Hükümün Kesinleşmesi

1.2.2.3.1. Hükümün Kesinleşmesinin Anlamı

Bütün beşerî faaliyetlerde olduğu gibi, dâvaların da bir sonu olmalıdır. Dava uzayıp gidemez. Böyle bir dava sosyal huzuru bozar, işte bu sebeple bir davanın kesin olarak bitmesi lâzımdır.⁶⁹ Suç şüphesinin sürekli olarak canlı tutulması hem yargılama süjeleri ve hem de toplum vicdanında süregelen bir rahatsızlık yaratacak ve hukuksal barış sağlanamayacaktır.⁷⁰ Sosyal hayatta nizam ve hukuki sulh (Reschtsfrieden)a ihtiyaç vardır.⁷¹ İşte bu sebeple nizam ve hukuka duyulan ihtiyaç, muayyen bir noktadan itibaren hükümlerin değişmezliğini zaruri kılar.⁷²

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere yargılama makamlarının verdiği son kararların (hüküm) hatalı olmasına karşı hukuksal çareler olarak itiraz, istinaf ve temyiz gibi kanun yolları kanunda öngörülmüştür. Bu hukuksal çarelere de başvurulup artık hiçbir yasa yolu kalmadığında son karar kesin hüküm (yargı) halini almaktadır.⁷³ Kesin hüküm mahiyetini almış bulunan bir hükümün infazı mümkün bulunmakta,

⁶⁶ Nevzat Toroslu (2009), *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara, s. 406.

⁶⁷ Doğan Soyaslan (2016), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayıncılık, Güncelleştirilmiş 7. Baskı, Ankara, s. 538

⁶⁸ Mehmet Emin Artuk (2008), Güvenlik Tedbirleri, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XII, Y. 2008, Sa. 1-2, s. 473-474

⁶⁹ Faruk Erem (1962), I. Muhakemenin Yenilenmesi Hakkında Genel Bilgiler, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19 (1), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/638112>.

⁷⁰ Dilaver Nişancı (2018), *Ceza Muhakemesinde Yargılamanın Yenilenmesi*, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 16.

⁷¹ Eralp Özgen (1968), *Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi yayınları, s. 4.

⁷² Eralp Özgen (1968), *a.y.*

⁷³ Ali Rıza Çınar (2009), Hükümün Konusu Ve Eylemi (Fiili) Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi, *TBB Dergisi*, Sayı 84, s. 48.

bundan başka, bu hükme karşı normal kanun yolları ile taarruz imkanı bulunmamaktadır.⁷⁴ Bu durumda kesin hüküm: Olağan kanun yollarının tüketilmesi veya kanun yollarına başvuru sürelerinin sona ermesini müteakip yargı kararlarının değişmez bir nitelik kazanması olarak tanımlayabiliriz.⁷⁵ “Kesinlik” kazanan hüküm hukuken doğru olduğu kabul edilen hükümdür.⁷⁶ Kesin kararlar verildikleri anda kesin hüküm sıfatını kazanırlarken, bunların dışındaki kararlar (kesinleşmiş kararlar),

1. Denetim muhakemesine gidilmemekle,
2. Gidilip sonra geri alınmakla,
3. Denetim muhakemesi davasının ister kabule değer olmadığından, ister esastan reddedilmesi ile, nihayet
4. Denetim muhakemesi isteğinin kabule değer bulunup hükmün onanması veya iyileştirilmesi ile kesin hüküm haline gelmektedirler.⁷⁷

5352 Sayılı Adli Sicil Kanunu m.4/1’ e göre “*Türk mahkemeleri tarafından vatandaş veya yabancı hakkında verilmiş ve kesinleşmiş mahkûmiyet hükümleri adli sicile kaydedilir.*”. 5275 sayılı Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 4. Maddesi “*Mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz.*” demekle kesinleşen bir hükümle birlikte bu hükmün infazına başlanacağını belirtmektedir.

1.2.2.3.2. Şekli ve Maddi Kesinlik

Biçimsel kesin hüküm, hükmün kesinleştiğini ve hükmün artık hukuki varlık olarak ortaya çıktığını, bu hüküm aleyhine kanun yoluna başvurmanın mümkün olmadığını ifade eder.⁷⁸ Şekli anlamda kesinlik, bir mahkeme kararının, tarafların olağan kanun yollarına başvurusu üzerine veya resen değiştirilememesini ifade etmektedir.⁷⁹ SCHROEDER ve VERREL göre; “...kesin hüküm, hükme karşı artık kanun yoluna başvuru imkanının bulunmamasıdır; bu şekli kesin hüküm olarak adlandırılır.”⁸⁰

⁷⁴ Ayhan Önder (1973), Muhakemenin İadesinde Reform, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, cilt 38, Sayı 1-4, s. 59, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9119/114130>.

⁷⁵ Hakan Gündüz (2019), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi*, Yetkin Yayınları, Ankara s. 37.

⁷⁶ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 5.

⁷⁷ Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin Saygılar Kırıt, Esra Alan Akcan, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Villemin ve Mehmet Can Tok (2019), *a.g.e.*, s. 754.

⁷⁸ Erdener Yurtcan (2019), *Ceza Yargılaması Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 16. Baskı, Adalet Yayınevi, İstanbul, s. 674.

⁷⁹ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 37.

⁸⁰ Friedrich Christian Schroeder ve Tortsten Verrel (2014), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Çeviren: Salih Oktar, Yetkin Yayıncılık, Bonn, s. 241.

Maddi anlamda kesin hüküm; kesin hükmün dış dünyada tesir etmesidir. Bir başka deyişle maddi kesin hüküm, hükmün başkaları tarafından nazara alınması, göz önünde bulundurulmasıdır. Ancak şunu belirtmemiz gerekir ki, mutlak kesinliği ifade eden maddi anlamda kesin hüküm, herkes için bağlayıcı “erga omnes” bir etki doğurur. Maddi anlamda kesin hüküm eleştirilebilir, beğenilmeyebilir; ancak herkes tarafından uyulmak ve itaat edilmek durumundadır.⁸¹

1.3. TÜRK CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA KANUN YOLLARI

Ceza muhakemesinde kanun yolları genel olarak olağan kanun yolları ve olağanüstü kanun yolları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Olağan kanun yolları denilerek, bunların yargı halini almamış karar için olduğu söylenmiş, olağanüstü kanun yollarının ise yargı halini almış kararlar için olduğu belirtilmiştir.⁸² CMK da aynı sistemi benimsemiş, altıncı kitap ikinci kısımda olağan kanun yollarını, üçüncü kısımda ise olağanüstü kanun yollarını düzenlemiştir. Olağan kanun yolları; itiraz kanun yolu (CMK m. 267 vd.), istinaf kanun yolu (CMK m. 272 vd.) ve temyiz kanun yolu (CMK m. 286 vd.) iken, olağanüstü kanun yolları; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisi (CMK m. 308 vd.), bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının itiraz yetkisi (CMK m. 308/A), kanun yararına bozma (CMK m. 309 vd.), yargılamanın yenilenmesidir (CMK m. 311 vd.).

Olağan-olağanüstü kanun yolu ayrımı yapılırken esas alınan kriter, kararın kesin veya kesinleşmiş olup olmadığıdır. Buna göre kesinleşmemiş kararlara karşı gidilebilen kanun yolları olağan; kesin veya kesinleşmiş kararlara karşı gidilebilen denetim muhakemesi yolları ise olağanüstü kanun yollarıdır.⁸³

Denetim muhakemelerini kararların yargı halini alıp almadığına göre ayırırına tabi tutmak hem işleri basitleştirmekte, hem de yargı halini almış kararlara karşı nasıl sıkı kayıt ve şartlarda yeniden yargılama yapıldığı belirtilmiş olmaktadır.⁸⁴

⁸¹ Günel Kurşun (2011), Ceza Muhakemesinde Hüküm, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 89.

⁸² Öztekin Tosun (1976), *a.g.e.*, s. 181.

⁸³ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 757.

⁸⁴ Öztekin Tosun (1976), *a.g.e.*, s. 182.

1.3.1. Olağan Kanun Yolları

Olağan kanun yolları, kesinleşmemiş kararlara karşı gidilen başvuru yollarıdır.⁸⁵ Olağan kanun yolları kuralı, olağanüstüler istisnayı teşkil eder.⁸⁶ Yukarıda saydığımız üzere olağan kanun yolları itiraz⁸⁷, istinaf ve temyiz kanun yollarıdır.

1.3.1.1. İtiraz Kanun Yolu

CMK m. 267 vd. düzenlenmiştir. CMK m. 267/1 madde metni şu şekildedir: “*Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir*”.

“İtiraz” bir olağan kanun yoludur, yani bir yargılama makamının verdiği bir kararda bir yanılma, bir aykırılık olduğu iddiası üzerine ortaya çıkan yeni bir uyuşmazlığın bir yargılama makamı önüne getirilmesidir.⁸⁸ İtiraz sözcük anlamı olarak kabul etmediğini belirtme, karşı çıkma, kabul etmeme anlamındadır.⁸⁹

İlk derecede yapılan yargılamalar sonucunda istinaf veya temyiz kanun yollarına başvurulabilir ancak yargılama sırasında da yargılama mercii bir çok karar verebilir. Söz konusu mahkeme kararları, yargılamayı sonlandıran hüküm niteliğindeki karar olmayıp, ara kararlardır.⁹⁰ Kararlar “kamu davası”nın yürüyüşünde istikamet unsurlardır. Bu istikamet haksızda olabileceğini düşünen kanun, hatanın başta, itiraz yolu ile düzeltilmesinde fayda görmüştür.⁹¹ İtiraz kanun yolunun asıl amacı yargılamanın sonlanmasına kadar verilen bu ara kararların denetime tabi tutulmasıdır. Yargılamayı sonlandıran hükümden önce verilen kararların hatalı veya hukuka aykırı olması durumunda, bunların kovuşturmanın sonunda, kanun yoluna gidilerek denetlenmesi, ülkemizde muhakemelerin çok uzun sürdüğü düşünüldüğünde, adaletsizliklere yol açabilecektir.⁹²

⁸⁵ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 903. Aynı yönde bkz. Doğan Soyaslan (2020), *a.g.e.*, s. 564.

⁸⁶ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu (2020), *a.g.e.*, s. 856.

⁸⁷ Nur Centel ve Hamide Zafer’e göre itiraz kanun yolunun olağan kanun yolları içerisinde sayılması doğru değildir. Bunun nedeni; olağan kanun yollarının özelliği, kararın icrasının engellemesi olup, itiraz kanun yolunun böyle bir işlevinin olmamasıdır. Bkz. Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 903 1 no.lu dipnot.

⁸⁸ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu (2020), *a.g.e.*, 874. Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 390.

⁸⁹ www.luggat.com, (E.T. 18.05.2020).

⁹⁰ Hüseyin Teoman Demirci (2019), *Ceza Muhakemesinde Yargılamanın Yenilenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, s. 4.

⁹¹ Faruk Erem (1978), *a.g.e.*, s. 567.

⁹² Süleyman Emre Özdemir (2018), *Ceza Muhakemesinde İtiraz Kanun Yolu*, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 28.

İtiraz kanun yolu CMK m. 267 vd. düzenlenmiştir. CMK m. 267; “*Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir*” demektedir. Yargılama makamları önsoruşturmada daima “hakimlik” şeklindedir.⁹³ Yargılama makamı sonsoruşturmada bazan hakimlik, bazan mahkeme şeklinde ayrılmaktadır. Bunun için en pratik ölçü, yargılama makamını “toplu mahkeme” olarak kabul etmek şeklinde gösterilmiştir.⁹⁴ Sonsoruşturma safhasında herhangi bir işlem bakımından yargılama makamının mahkeme mi, hakimlik mi olduğunu tayin için, mahkemenin toplu olduğunu düşünmek lazımdır. Mahkeme toplu olsaydı, başkan veya naip hakimin yapacağı işlemleri, mahkeme tek hakimli de olsa, mahkeme değil hakimlik yapacaktır. Toplu mahkemede kurulun yapacağı faaliyet ise, isterse mahkemeyi teşkil eden tek hakim tarafından yapılsın, hakimlik makamının değil, mahkeme makamının faaliyetidir.⁹⁵ Hakim kararları esasen şunlardır: Soruşturma evresinde sulh ceza hakiminin kararları, naip hakimin kararları, istinabe olunan hakimin kararları, mahkeme başkanı sıfatıyla verilen kararlar.⁹⁶ Hakimlik kararları dışında kanunun açıkça göstermiş olması kaydıyla, mahkeme kararlarına karşı da itiraz olanağı vardır. Bu hallere örnek olarak CMK 5/2 (Görevsizlik kararı), 18/3 (Yetkisizlik kararı), 28 (Hakimin reddi talebinin reddi kararı), 31/3 (Hakimin reddi talebinin geri çevrilmesi kararı), 42/2 (Eski hale getirme talebinin reddi kararı), 60/4 (Tanıklıktan ve yeminden sebepsiz çekinme sonucu verilen disiplin hapsi kararları), 74/4 (Gözlem altına alınma kararı), 75/6 (Şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması kararı), 76/5 (Diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması kararı), 101/5 (Tutuklama kararı), 104/2 (Tutukluluk halinin devamı veya tahliye kararları), 111 (Adli kontrol kararları), 131 (El konulan eşyanın iadesi talebini reddi kararı), 151/4 (Müdafinin yasaklanması kararı), 174/5 (İddianamenin iadesi kararı), 223/8 (Durma kararı), 248/8 (Kaçağın mallarına el koyma kararı), 319/3 (Yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi kararı).⁹⁷

⁹³ Öztekin Tosun (1976), *a.g.e.*, s. 187.

⁹⁴ Öztekin Tosun (1976), *a.e.*, s. 187-188.

⁹⁵ Nurettin Kunter (1981), *a.g.e.*, s. 123.

⁹⁶ Yener Ünver ve Hakan Hakeri (2019), *a.g.e.*, s. 739.

⁹⁷ Yener Ünver ve Hakan Hakeri (2019), *a.y.*

1.3.1.2. İstinaf Kanun Yolu

İstinaf kanun yolu Cumhuriyet dönemi hukuk sisteminde yeni sayılabilecek bir kanun yoludur. İstinaf 2005 yılında yürürlüğe giren 5271 sayılı CMK'nın 272 vd. maddelerinde düzenlenmiş ancak bu kanun yolu mahkemelerinin Türkiye'de kuruluşu ve yürürlüğe girişi 20 Temmuz 2016 tarihini bulmuştur. Kısacası Türk Ceza Muhakemesi Hukuku'nun istinaf kanun yolu ile tanışması bu tarihtir. İstinaf CMK'da m. 272 vd. düzenlenmiştir. Madde metni şu şekildedir:

“İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, onbeş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re'sen incelenir.”

İstinafın kelime manası; baştan başlamak, yeniden başlamaktır.⁹⁸ Bir kanun yolu olarak istinaf, ilk derece mahkemesindeki son kararların (hükümlerin) hem maddi mesele hem de hukuksal yönden bir üst mahkemede incelenmesi anlamına gelir.⁹⁹ İstinaf, henüz kesinleşmemiş, son kararlara karşı kabul edilen bir yol olduğundan olağan kanun yoludur.¹⁰⁰ 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 3. Maddesinde de, istinaf incelemesi yapacak olan bölge adliye mahkemelerinin adli yargı ikinci derece mahkemeleri olduğu açıkça belirtilmiştir.¹⁰¹ İstinaf mahkemesi maddi olguları, ilk derece mahkemesinin tespitleriyle bağlı olmaksızın yeniden ve ilk derece mahkemesinden bağımsız olarak tartışır; sözlülük ve doğrudan doğruyalık ilkeleri uygulanarak öğrenme muhakemesi yapar.¹⁰² İstinaf mahkemesinde sözlülük ve doğrudan doğruyalık ilkelerinin uygulanacağı “duruşma” her zaman uygulanmamaktadır. Şöyle ki: Bölge adliye mahkemesi, yaptığı inceleme sonunda, istinaf başvurusunun esastan reddini ya da hükmün bozulmasını gerektiren nedenlerin bulunmadığını saptamakla birlikte, ilk derece mahkemesi kararını hukuki yönden denetlemesi sonucunda örneğin eksik kovuşturma, suçun nitelendirilmesinde yanılğı, ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlerin uygulanması, suça teşebbüs, iştirak, suçların içtimai ya da yaptırımlar konularında hukuka aykırılık bulunduğunu

⁹⁸ www.luggat.com, (E.T. 19.05.2020).

⁹⁹ Seydi Kaymaz (2017), *a.g.e.*, s. 22.

¹⁰⁰ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 398.

¹⁰¹ Fidan Balcı ve Seyithan Öztürk (2019), *Yargıtay Kararları Işığında Ceza Yargılamasında İstinaf ve Temyiz*, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 67.

¹⁰² Ali Tanju Sarıgül (2017), *Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf*, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, TBB Yayınları, Ankara, s. 13.

tespit ederse, gerekli tedbirleri aldıktan sonra ilk derece mahkemesinin kararını kaldırarak davanın yeniden görülmesine ve duruşma hazırlığı işlemlerine başlanmasına karar verir. Bu durumda, bölge adliye mahkemesi, ilk derece mahkemesini yerine geçerek davayı kendisi görecektir, bir başka anlatımla bölge adliye mahkemesi ceza dairesi duruşma açarak yargılamayı yenileyecektir. Görüldüğü gibi, bölge adliye mahkemesinde davanın yeniden görülebilmesi için, ilk derece mahkemesi kararının usul veya yasa esas bakımından hukuka aykırılığının tespit edilmesi, ancak bu hukuka aykırılığın CMK m. 289 maddesinde sayılan kesin hukuka aykırılık nedenlerinde olmaması gerekir.¹⁰³ Ancak uygulamada bu hususa riayet edilmemekte, CMK m. 289 dışında kalan hallerde dahi istinaf mahkemesi duruşma açmayıp başka bir deyişle dosyayı yeniden ele almayıp ilk derece mahkemesi kararını bozarak tekrar ilk derece mahkemesine göndermektedir. Örneğin Ankara Bölge Adliye Mahkemesi bir kararında;

“Dosya arasına getirilen banka hesap hareket tablosundan, ... Üniversitesi Bilişim Sistemleri ve Bilişim Teknolojisi bölümünde öğrenci olan sanığın, ...bank'ta bulunan hesabına suç tarihinde iki ayrı hesaptan daha havale yapıldığı anlaşılınca, söz konusu 2000 TL meblağlı havaleleri gönderen hesap sahiplerinin bu paraları rızaları dışında gönderip göndermedikleri gerektiğinde tanık olarak ifadelerine başvurulmak suretiyle araştırılmadan, ayrıca sanık hakkında bu olaylarla ilgili soruşturma veya kovuşturma bulunup bulunmadığı tespit edilerek sanığın hukuki durumunun bir bütün halinde takdir ve tayini gerektiği gözetilmeden eksik kovuşturma ve inceleme ile sanık hakkında yazılı şekilde beraat kararı verilmesi,..”

nedenleriyle dosyayı bozarak ilk derece mahkemesine göndermiştir.¹⁰⁴

CMK m. 275/1'e göre; *“Süresi içinde yapılan istinaf başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.”* Şayet mahkumiyet hükmü verilmişse hükmün infazına başlanmaz. Zira infazın koşulu mahkumiyet hükmünün kesinleşmiş olmasıdır.¹⁰⁵

CMK m. 273/1-c.1'e göre;

“İstinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır.”

¹⁰³ Ali Parlar (2017), *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, Bilge Yayınevi, İstanbul, s. 1195.

¹⁰⁴ Ankara BAM 13. CD. 2019/783 E., 2020/508 K., 12.03.2020 T. Sayılı kararı.

¹⁰⁵ Devrim Güngör, Adem Albayrak (2016), *İstinaf*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2016, s. 19.

Eğer hüküm tefhim yapılmadan açıklanmışsa istinaf başvurusunun süresi tebliğden itibaren başlamaktadır (CMK 273/2).

İlk derece mahkemelerinin son kararlarına karşı istinaf kanun yoluna başvurmak mümkün ise de bunun bazı istisnaları bulunmaktadır. CMK m. 272/3'e göre;

- “a) Hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen üç bin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine,*
 - b) Üst sınırı beş yüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine,*
 - c) Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere,*
- Karşı istinaf yoluna başvurulamaz”*

denilerek istinaf kanun yoluna başvurulamayacak kararları belirtmiştir.

Yukarıda bölüm 1.3.1.1.'de itiraz kanun yoluyla ilgili olarak hakim kararları ile kanunun gösterdiği hallerde mahkeme kararlarına karşı itiraz kanun yoluna gidilebileceğini belirtmiştik. CMK m. 272/2 bu konuda bir istisna getirmiştir. Madde fıkrasına göre;

“Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir.”

demektedir. Buna göre hakimlik veya mahkeme kararı olsun verilen karar hükme esas teşkil edebilecek nitelikteyse ve başkaca kanun yolu öngörülmemişse bu kararda istinaf kanun yolunun konusu olabilecektir. Mesela bir tanığın dinlenmesi veya bilirkişi raporunun alınması (tecavüze uğrayan kızın ruh sağlığının bozulup bozulmadığının Adli Tıp tarafından incelenmesi isteminin reddinden olduğu gibi) ve hükmün bu tanık ifadesine veya bilirkişi raporuna dayanmasında olduğu gibi.¹⁰⁶ Ara kararların son karardan bağımsız olarak istinafa götürülmesine olanak yoktur.¹⁰⁷

1.3.1.3. Temyiz Kanun Yolu

Temyiz; “Bir şeyi diğerinden seçip tarif etmek, ayırmak. Seçmek. İyiyi kötüden ayırmak.”¹⁰⁸ anlamına gelmektedir. Temyiz, istinaf üzerine verilen bazı kararlarla, kanunda gösterilen diğer kararlar aleyhine başvurulabilen ve sadece hukuksal

¹⁰⁶ Doğan Soyaslan (2020), *a.g.e.*, s. 572.

¹⁰⁷ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 99.

¹⁰⁸ <https://www.luggat.com/index.php#ceviri>, (E.T. 25.05.2020).

denetimin yapıldığı bir kanun yoludur.¹⁰⁹ Kesin olmayan hükümlere karşı kabul edildiği için “olağan” kanun yoludur.¹¹⁰ Temyiz yolu için “Yargıtay” kurulmuştur, Yargıtayın “asli görevi” temyiz incelemesidir.¹¹¹ Yargıtay bu yolla içtihatlarda birliği sağlar. Temyiz kanun yolunda maddi mesele incelenemez.¹¹² Temyizde maddi mesele ile ilgili inceleme yapılmaz, incelenen kararın hukuka aykırı olup olmadığının incelenmesi yapılır. Bu yola başvurulduğunda denetim sadece hukuk bakımından olup, fiil bakımından değildir; bir başka deyimle temyiz muhakemesinde sonkarar hukuki bakımdan incelenir, maddi veya fiili hususlar üzerinde durulmaz.¹¹³ Temyiz nedeni olan hukuka aykırılık, hakimin olaya en uygun normu bulamaması, yahut bulsa da yanlış anlayıp yanlış kullanmasıdır.¹¹⁴ Temyiz kanun yolu CMK m. 286 vd. düzenlenmiştir. CMK m. 286/1 metni şu şekildedir: “*Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir.*”

Bu denetlemede sadece hukuka uygunluk incelemesi yapıldığı için, mahkemenin vermiş olduğu kararın maddi bölümüne ilişkin vakıaların belirlenmesi veya mahkemeye sunulan delillerin mahkemece değerlendirilmesi söz konusu değildir.¹¹⁵

CMK m. 286/1 ve CMK m. 287’de temyiz konusu edilebilecek kararlara yer verilmiştir. Buna göre CMK m. 286/1; “*Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir.*” şeklinde olup; temyiz kanun yolunun kural olarak bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümlerine karşı başvuru olan olağan kanun yolu olduğuna işaret etmektedir. Bölge Adliye Mahkemesi ceza dairesinin bozma kararı ise temyiz edilemez.¹¹⁶ Nitekim bu tür kararlara ilişkin uyuşmazlıklar, yeniden ilk derece mahkemesinin önüne gidecek ve burada verilen yeni kararlara karşı yeniden kanun yolu mekanizmasının işletilmesi mümkün olacaktır.¹¹⁷

¹⁰⁹ Yener Ünver ve Hakan Hakeri (2019), *a.g.e.*, s. 747.

¹¹⁰ Fidan Balcı ve Seyithan Öztürk (2019), *a.g.e.*, s. 281.

¹¹¹ Faruk Erem (1978), *a.g.e.*, s. 574.

¹¹² Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu (2020), *a.g.e.*, s. 957.

¹¹³ Öztekin Tosun (1976), *a.g.e.*, s. 204.

¹¹⁴ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu (2020), *a.e.*, s. 926.

¹¹⁵ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 778

¹¹⁶ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu (2020), *a.g.e.*, s. 922.

¹¹⁷ Hakan Karakehya (2016), *a.g.e.*, s. 628

CMK'nın 287. maddesi de; hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarının da hükümlerle birlikte temyiz edilebileceği düzenlemesini ihtiva etmektedir.

CMK m. 286/2'de ise temyiz edilemeyecek olan, bir başka deyişle temyiz yasağı kabul edilmiş olan hükümler sıralanmıştır. Bunlar:

“a) İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezaları ile miktarı ne olursa olsun adli para cezalarına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararları,

b) İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararları,

c) (Ek: 20/7/2017-7035/20 md.) Hapis cezasından çevrilen seçenek yaptırımlara ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen; seçenek yaptırımlara ilişkin her türlü kararlar ve istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar,

d) (Anayasa Mahkemesinin 27/12/2018 tarihli ve E.:2018/71 K.:2018/118 sayılı Kararı ile İptal; Yeniden Düzenleme:20/2/2019-7165/7 md.) İlk defa bölge adliye mahkemesince verilen ve 272 nci maddenin üçüncü fıkrası kapsamında kalan mahkûmiyet kararları hariç olmak üzere, ilk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,

e) Adli para cezasını gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,

f) (Değişik: 18/6/2014-6545/78 md.) Sadece eşya veya kazanç müsaderesine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları,

g) On yıl veya daha az hapis cezasını veya adli para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları,

h) (Değişik: 18/6/2014-6545/78 md.) Davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen bu tür kararlar veya istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar,

ı) Yukarıdaki bentlerde yer alan sınırlar içinde kalmak koşuluyla aynı hükümlerde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları, şeklindedir.”

17/10/2019 tarihli 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 29. maddesi ile, 5271 sayılı CMK'nın 286. maddesine eklenen 3. fıkra ise; yukarıda sayılan (CMK m. 286/2) temyiz edilemeyecek kararlar kapsamında olsa bile aşağıda sayılan suçlar nedeniyle verilen bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararlarının temyiz edilebileceği düzenlemesini içermektedir ve suçlar şu şekilde sıralanmaktadır:

“a) Türk Ceza Kanununda yer alan; 1. Hakaret (madde 125, üçüncü fıkra), 2. Halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit (madde 213), 3. Suç işlemeye tahrik (madde 214), 4. Suçu ve suçluyu övme (madde 215), 5. Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama (madde 216), 6. Kanunlara uymamaya tahrik (madde 217), 7. Cumhurbaşkanına hakaret (madde 299), 8. Devletin egemenlik alametlerini aşağılama (madde 300), 9. Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama (madde 301), 10. Silâhli örgüt (madde 314), 11. Halkı askerlikten soğutma (madde 318) suçları.

b) Terörle Mücadele Kanununun 6 ncı maddesinin ikinci ve dördüncü fıkrası ile 7 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar.

c) Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 28 inci maddesinin birinci fıkrası, 31 inci maddesi ve 32 nci maddesinde yer alan suçlar.”

Yukarıda da yer verdiğimiz ve kanunda da belirtildiği üzere temyizde yapılan denetleme hukuka uygunluk denetimidir ve Temyiz sebebi, ancak hükmün hukuki yönüne ilişkin olabilir. (CMK m. 294/2). CMK m. 288/1’de temyizcinin ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanacağı ifade edildikten sonra ikinci fıkrasında hukuka aykırılığın bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması olduğu hüküm altına alınmıştır.¹¹⁸

“Temyiz istemi ve süresi” başlıklı CMK m. 291/1’e göre;

“Temyiz istemi, hükmün açıklanmasından itibaren on beş gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt kâtibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hâkime onaylatılır.”

Temyiz kanun yoluna başvurma hakkına sahip olanların yokluğunda hükmün açıklanması halinde ise bu sürenin tebliğ tarihinden itibaren başlayacağı kanunun aynı maddesinin 2. fıkra düzenlemesinde yer almaktadır.

Temyiz nedenlerinin, temyiz dilekçesinde yahut CMK m. 295’e göre, temyiz başvurusunda temyiz nedenleri gösterilmemişse temyiz başvurusu için belirlenen

¹¹⁸ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 782

sürenin bitmesinden veya gerekçeli kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde hükmü temyiz olunan bölge adliye mahkemesine verilecek olan ek dilekçede gösterilmesi mecburiyeti bulunmaktadır. Bu dilekçede “sebepler” yani hangi gerekçe ile ve dolayısıyla hangi noktalarda kararın hatalı görüldüğü gösterilecektir.¹¹⁹ CMK m. 294/1’de bu husus; “*Temyiz eden, hükmün neden dolayı bozulmasını istediğini temyiz başvurusunda göstermek zorundadır.*” şeklinde yer almaktadır. Aksi halde, temyiz dilekçesinin temyiz sebeplerini içermediği Yargıtay tarafından saptanırsa CMK’nın 298. maddesine göre “*temyiz isteminin reddine karar verilir.*” Zira

“Yargıtay yalnız temyiz başvurusunda belirtilen hususlar ile temyiz istemi usule ilişkin noksanlardan kaynaklanmışsa, temyiz başvurusunda bunu belirten olaylar hakkında incelemeler yapar.” (CMK m. 301/1).

İleri sürülmek zorunda olan temyiz sebebi ya maddi hukuka aykırılıktır ya da muhakeme hukukuna aykırılıktır.¹²⁰ Muhakeme hukukuna aykırılık temyiz sebebi olarak ileri sürülüyorsa yalnızca muhakeme hukukuna aykırılık nedeniyle hükmü temyiz ediyorum, demek yeterli olmayıp, ileri sürülen muhakeme hukuku aykırılığı somutlaştırılmak ve buna ilişkin olaylar da açıklanmak zorundadır.¹²¹

CMK m. 293/1’e göre; “*Süresi içinde yapılan temyiz başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.*”.

CMK m. 287/1’e göre; “*Hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararları da hükümle beraber temyiz olunabilir.*” Bu konuyla ilgili olarak yukarıda istinaf kanun yolunda yaptığımız açıklamalar aynen geçerlidir.

1.3.2. Olağanüstü Kanun Yolları

Olağanüstü kanun yolları, kesin olan veya kesinleşen yargı kararlarına karşı başvurulmuş denetim yolu olup; bu kararlardaki hukuka aykırılıkların giderilmesi amaçlanmaktadır. CMK’nın 308 ila 323. maddeleri arasında düzenlenen olağanüstü kanun yolları; Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisi, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının itiraz yetkisi, kanun yararına bozma, yargılamanın yenilenmesidir.

¹¹⁹ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu (2020), *a.g.e.*, s. 941.

¹²⁰ Serap Keskin Kızıroğlu (2020), *Ceza Muhakemesinde Temyiz Başvurusunda Temyiz Sebebinin Varlığı Sorunu Üzerine*, 09.06.2020, <https://www.hukukihaber.net/ceza-muhakemesinde-temyiz-basvurusunda-temyiz-sebebinin-varligi-sorunu-uzerine-makale,7998.html>, (E.T. 07.11.2020).

¹²¹ Serap Keskin Kızıroğlu (2020), *a.y.*

1.3.2.1. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi

Yargıtay ceza dairelerinden verilen kararlara karşı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, re'sen veya istem üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na itiraz edebilir (CMK m.308/1). Başsavcı, ilâmın kendisine verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde itiraz etmelidir. Ancak, sanığın lehine itirazda süre aranmaz.¹²²

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı bu yetkisini yalnızca ceza dairesi tarafından verilen kararlara karşı kullanabileceği için, Yargıtay incelemesinden geçmeksizin kesinleşen kararlara karşı itiraz yetkisi bulunmadığı gibi, Bölge Adliye Mahkemesi tarafından istinaf başvurusu üzerine verilen kararlara karşı da itiraz yoluna gidilemez.¹²³ Yargıtay incelemesinden geçmeyen hükümler ya da YCGK tarafından incelenerek kesinleşen hükümler, olağanüstü itiraza konu olamaz.¹²⁴

CMK'nın 308. maddesinde düzenlenen bu olağanüstü kanun yolu ile ilgili olarak herhangi bir itiraz sebebi öngörülmemiştir. Bu durumda temyiz sebebi oluşturan hukuka aykırı tüm kararlara karşı bu yola başvurabilmek gerekir.¹²⁵

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazı üzerine dosya, kararına itiraz edilen daireye gönderilir. Daire mümkün olan en kısa sürede itirazı inceler ve bu itirazı yerinde görürse kararını düzeltir. İtirazı yerinde görmezse dosyayı Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na gönderir. Ceza Genel Kurulu itirazda ileri sürülen nedenlerle bağlı olmaksızın hükmü esas ve usul yönünden inceler. İnceleme sonunda itirazı ya reddeder ya da kabul eder. Kabul halinde kararın ortadan kaldırılması ile yetinmeyip aynı zamanda itiraz konusu hakkında da bir karar verilmelidir.¹²⁶

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yetkisini kullanması, hükmün infazını durdurmayacaktır.

1.3.2.2. Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının İtiraz Yetkisi

CMK 308/A maddesi Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının itiraz yetkisini düzenlemektedir. Kaynak Alman Ceza Muhakemesindeki düzenlemeye paralel olarak CMK'nın ilk halinde, bölge adliye mahkemesinin kesin nitelikteki

¹²² Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 951.

¹²³ Erhan Günay (2019), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Olağanüstü Kanun Yolları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, *a.g.e.* S. 275.

¹²⁴ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 807.

¹²⁵ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.y.*

¹²⁶ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.e.*, s. 810.

kararlarına karşı herhangi bir olağanüstü kanun yolu öngörülmemiştir.¹²⁷ Ancak, uzun olmayan bir uygulama süresi içinde bölge adliye mahkemelerinin hatalı kararlarının düzeltilmesi ihtiyacı duyulmuş; 7035 sayılı kanunla CMK'na eklenen 308/A maddesiyle bölge adliye mahkemesi C. Başsavcılığına, bölge adliye mahkemesinin kesin nitelikteki kararlarına karşı itiraz etme yetkisi verilmiştir.¹²⁸

CMK m. 308/A 1. ve 2. cümle;

“Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kesin nitelikteki kararlarına karşı bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı, re’sen veya istem üzerine, kararın kendisine verildiği tarihten itibaren otuz gün içinde kararı veren daireye itiraz edebilir. Sanığın lehine itirazda süre aranmaz.”

şeklindedir.

İtiraz, kararı veren bölge adliye mahkemesi ilgili ceza dairesine yapılır. Daire, mümkün olan en kısa sürede itirazı inceler ve bu itirazı yerinde görürse kararını düzeltir. İtirazı yerinde görmezse, dosyayı itirazı incelenmek üzere ceza daireleri başkanlar kuruluna gönderir. Kararına itiraz edilen dairenin başkanı veya görevlendireceği üye, başkanlar kuruluna gönderilen itiraz hakkında kurula sunulmak üzere bir rapor hazırlar. Kurul, itirazın kabulüne karar verirse bu karar gereği için dairesine gönderilir.

İlgili madde, 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenmiştir ve bu haliyle kurulun itirazın kabulü veya reddi yönünde verdiği bütün kararların kesin olduğu belirtilmiştir.

1.3.2.3. Kanun Yararına Bozma

Kanun yararına bozma CMK'nın 309. maddesinde düzenlenmektedir ve ilgili maddenin 1. fıkrasında olağanüstü kanun yolu olan kanun yararına bozma şu şekilde tanımlanmıştır:

“Hâkim veya mahkeme tarafından verilen ve istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümde hukuka aykırılık bulunduğunu öğrenen Adalet Bakanlığı, o karar veya hükmün Yargıtayca bozulması istemini, yasal nedenlerini belirterek Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazılı olarak bildirir.”

¹²⁷ Seydi Kaymaz (2017), a.g.e., s.282.

¹²⁸ Seydi Kaymaz (2017), a.y.

1412 sayılı mülga Ceza Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda bu kanun yoluna 'yazılı emir' denmektedir.¹²⁹ Kanun yararına bozma kanun yolu, kural olarak ülke genelinde uygulama birliğini sağlamak amacıyla kabul edilmiş istisnai bir denetim aracıdır.¹³⁰

Bu haliyle kanun yararına bozma; istinaf ve temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen kararlara karşı başvurulmuş olağanüstü kanun yoludur. Henüz kesinleşmeyen, halen olağan kanun yollarının açık olduğu karar veya hüküm aleyhine kanun yararına bozma yoluna başvurulamaz; ancak verildiği anda kesin olan yahut olağan kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleşen karar veya hüküm aleyhine bu yola başvurulabilir.¹³¹ Bu kesin nitelikteki karar yargılamada verilmek suretiyle kesinleşmiş bir ara karar olabileceği gibi ceza yargılaması esnasında verilmeyen ancak yetkili mercilerce verildikten sonra ceza hâkimi veya ceza mahkemesine başvuru üzerine denetlenerek kesinleşen bir karar da olabilir. Öte yandan bu kararın istinaf ya da temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen bir son karar (hüküm) olması da mümkündür.¹³² Kanun yararına bozma, CMK'nda düzenlenmiş olması ve "karar" ya da "hükme" karşı gidilebilen bir kanun yolu niteliği göstermesi dolayısıyla, ancak ceza hâkimi veya ceza mahkemesi tarafından verilen kararlara karşı bu yola başvurulabilmektedir.¹³³

Öte yandan CMK'nun 287. maddesi gereği hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararları hükümlerle beraber temyiz olunabileceğinden söz konusu ara kararlar verilmekle kesinleşmeyecek, dolayısıyla kanun yararına bozmaya konu olmayacaklardır. Pek tabii bu kararların, eğer şartları varsa temyiz süresinin temyiz talebi olmaksızın geçirilmesi halinde kanun yararına bozmaya konu olmasına engel bir hal yoktur.¹³⁴

Kanun yararına bozma yoluna başvurma için kanunda bir süre öngörülmemiştir.

¹²⁹ Yazarda eserinde aynı şekilde "yazılı emir" ifadesini kullanmaktadır. Bkz. Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 956.

¹³⁰ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 956. Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu (2020), *a.g.e.* S. 973-974.

¹³¹ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 301

¹³² Ezgi Aygün Eşitli (2016), Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kanun Yararına Bozma, *TBB Dergisi*, Dönem 2016, Sayı 222, s. 203.

¹³³ Ezgi Aygün Eşitli (2016), *a.g.e.*, s. 205.

¹³⁴ Ezgi Aygün Eşitli (2016), *a.g.e.*, s. 204.

Kanun yararına bozma yoluna başvurma yetkisi kural olarak Adalet Bakanlığı'na, istisnai ve sınırlı bir biçimde ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na tanınmıştır.¹³⁵

1412 sayılı CUMK'tan farklı olarak, 5271 sayılı CMK'nın 310. maddesi ile kanun yararına bozma yoluna başvurma yetkisi Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'na da sınırlı olarak tanınmıştır. Hükümlünün cezasının kaldırılmasını veya daha hafif bir cezanın verilmesini gerektiren bozma sebebinin mevcudiyeti karşısında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Adalet Bakanlığı'nın istemi olmaksızın, resen bu kanun yoluna başvurabilecektir. Buna göre, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın resen bu yola başvurma yetkisi sadece m. 309/4-d'de gösterilen neden ile sınırlıdır.¹³⁶

Dava Başsavcılığın tebliğnamesi ile açılır. Bu tebliğnamede, Bakan'ın Başsavcı'ya yazılı emir verdiğinde gösterdiği nedenlere yer verilir. Buna bir ek yapılmaz.¹³⁷ Yargıtay Ceza Dairesi ileri sürülen nedenlerin incelemesini dosya üzerinden duruşmasız olarak yapar.¹³⁸ Yargılama sadece ileri sürülen noktalarda yapılır. Bozma sebeplerinin varlığı kabul edilirse karar kanun yararına bozulur; aksi halde dava reddolunur.¹³⁹

Kanun yararına bozma nedenleri CMK m. 309/4 vd. gösterilmiştir. Bunlar;

“a) 223 üncü maddede tanımlanan ve davanın esasını çözmeyen bir karara ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkeme, gerekli inceleme ve araştırma sonucunda yeniden karar verir.

b) Mahkûmiyete ilişkin hükmün, davanın esasını çözmeyen yönüne veya savunma hakkını kaldırma veya kısıtlama sonucunu doğuran usul işlemlerine ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkemece yeniden yapılacak yargılama sonucuna göre gereken hüküm verilir. Bu hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

c) Davanın esasını çözüp de mahkûmiyet dışındaki hükümlere ilişkin ise, aleyhte sonuç doğurmaz ve yeniden yargılamayı gerektirmez.

d) Hükümlünün cezasının kaldırılmasını gerektiriyorsa cezanın kaldırılmasına, daha hafif bir cezanın verilmesini gerektiriyorsa bu hafif cezaya Yargıtay ceza dairesi doğrudan hükmeder.

Kanun yararına bozma kararlarına karşı direnilemez (CMK m. 309/5).”

¹³⁵ Aydın Kuyucu , (2012), Ceza Yargılaması Hukukunda Kanun Yararına Bozma, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara., s. 123

¹³⁶ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 303.

¹³⁷ Erdener Yurtcan (2019), *a.g.e.*, s. 710.

¹³⁸ Doğan Soyaslan (2020), *a.g.e.*, s. 638.

¹³⁹ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 450.

1.3.2.4. Yargılamanın Yenilenmesi

Yargılamanın yenilenmesi, kesinleşen son kararlara karşı başvurulabilen olağanüstü bir kanun yoludur.¹⁴⁰ Yargılamanın yenilenmesi kanunda belirtilen sebeplerin varlığı halinde kararı veren mahkemenin yargılamayı baştan itibaren tekrarlayarak yeniden karar vermesidir.¹⁴¹ CMK m. 311 ve devamında geniş bir düzenleme alanı bulan bu olağanüstü kanun yolu; mahkemelerce verilen hükümlerde, hükmün kesinleşmesinden sonra gelinen infaz aşamasında yahut infaz tamamlandıktan sonra dahi anlaşılabilen yanlışlıkların mevcudiyeti karşısında, bu yanlışlıkların düzeltilmesi amacına yönelik hem eski mülga CMUK'ta hem de CMK'da yer almıştır.

Yargılamanın yenilenmesi sebepleri kanunda hükümlünün lehine ve aleyhine olmak üzere iki başlık altında düzenlenmiştir.¹⁴² Yargılamanın yenilenmesi ile ilgili tüm hususlara aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı olarak değinilecektir.

¹⁴⁰ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.* S. 306

¹⁴¹ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.* S. 816.

¹⁴² Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 817.

BÖLÜM II

YARGILAMANIN YENİLENMESİ KAVRAMI, DİĞER KANUN YOLLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI, HUKUKİ NİTELİĞİ VE NEDENLERİ

2.1. YARGILAMANIN YENİLENMESİ KAVRAMI

Yargılamanın yenilenmesi; 1412 sayılı mülga CMUK 327. Maddede muhakemenin iadesi olarak, 5271 sayılı CMK'nın 311 vd. maddelerinde yargılamanın yenilenmesi başlığı altında düzenlenmiştir. CMK'nın madde gerekçeleri bulunmadığından, kanun koyucunun "muhakemenin iadesi" kavramı yerine neden "yargılamanın yenilenmesi" kavramını tercih ettiği açıkça anlaşılmamaktadır.¹⁴³ Bunun nedeni kanaatimizce; yeni kanunlarda dilde sadeleştirme yapma çabasıdır.

Yargılamanın yenilenmesi, kanunda belirtilen sebeplerin varlığı halinde kararı veren mahkemenin yargılamayı baştan itibaren tekrarlayarak yeniden karar vermesidir.¹⁴⁴ Soruşturmanın yenilenmesi kesinleşmiş bir son karara rağmen kanunun gösterdiği belli sebepler varsa onun ilişkin olduğu olayın soruşturmasının yeniden yapılmasıdır.¹⁴⁵ 1412 sayılı mülga CMUK madde 327/1 de; "*Kat'ileşen bir hükümlerle neticelenmiş olan bir dava aşağıda yazılı hallerde mahkumun lehine olarak muhakemenin iadesi yolu ile tekrar görülür*" demektedir. 5271 sayılı CMK'nun madde 311/1'de mülga CMUK'a paralel olarak; "*Kesinleşen bir hükümlerle sonuçlanmış bir dava, aşağıda yazılı hâllerde hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür*" yargılamanın yenilenmesi müessesesi düzenlenmiştir. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu (StPO) m. 359;

*"Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi: Bir kesin hüküm ile sona ermiş bulunan yargılamanın mahkumun lehine olarak yenilenmesi aşağıdaki hallerde hukuken kabul edilmiştir."*¹⁴⁶

demekle yargılamanın yenilenmesi müessesesini düzenlemiştir.

¹⁴³ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.* S. 21.

¹⁴⁴ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 816.

¹⁴⁵ Öztekin Tosun (1976), *a.g.e.*, s. 268.

¹⁴⁶ Salih Oktar ve Feridun Yenisey (2017) Alman Ceza Muhakemesi Kanununun Kanun Yoluna İlişkin Hükümlerinin Türkçe Tercümesi, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(159), s. 308.

Yargıtay “..yargılamanın yenilenmesini; kanunda sınırlı şekilde sayılan yargılamanın yenilenmesi nedenlerinin en az birisine dayalı olarak kesinleşmiş bir hükümde adli hata bulunduğu iddiasıyla kural olarak hükmü veren mahkemeye başvurulmasıyla başlayan, hükmü veren hakimin katılımı olmaksızın, mahkemece başvurunun şekil ve esas açısından kabulüne karar verilmesi halinde devam edilerek hükme konu sanık ve fiil hakkında yeniden kovuşturma yapılmasına imkan sağlayan, olağanüstü bir kanun yolu olarak tanımlamak mümkündür.” diyerek yargılamanın yenilenmesini ifade etmiştir.¹⁴⁷

Kesin olarak verilen veya kesinlik kazanmış bulunan hükümlere karşı yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilir.¹⁴⁸ Görüldüğü gibi, yargılamanın yenilenmesi istemi, ancak kesin hükümlere karşı yapılabilmektedir.¹⁴⁹ Yargılamanın yenilenmesi Ceza muhakemesi hukukumuzda, ancak yukarıda ayrıntılı olarak bahsettiğimiz kesinleşmiş hükümlere karşı başvurulabilen bir olağanüstü kanun yolu çeşididir. Yargılamanın yenilenmesi, olağanüstü kanun yolları içinde kanunda en son ve en ayrıntılı düzenlenen yoldur.¹⁵⁰

Her ne kadar kesin olarak verilen veya kesinlik kazanmış hükümlere karşı başvurulabilen bir kanun yolu olsa da; bu yola başvurabilmek için hükmün infaz edilmiş veya infazına başlanılmış olması şart olarak aranmamıştır.

Yargılamanın yenilenmesi, sadece kesinleşmiş son kararlara karşı başvurulabilecek bir yoldur.¹⁵¹ Yargılamanın yenilenmesi yoluna konu olan kararın yargısal nitelikte bir mahkeme kararı olması gerektiğinden, soruşturma evresi sonunda C. Savcısının verdiği kovuşturmaya yer olmadığı kararlarına karşı bu yola gidilemez.¹⁵²

Hüküm niteliğinde olmayan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına karşı yargılamanın yenilenmesi yasa yoluna başvurulamaz.¹⁵³ Buna yönelik Yargıtay 2. Ceza Dairesi’nin 14/09/2015 tarihli 2015/15100 E. ve 2015/15461 K. sayılı kararı da şu şekildedir:

¹⁴⁷ YCGK, 2012/3-909 E., 2014/121 K., 11.03.2014 T. Sayılı kararı.

¹⁴⁸ Erhan Günay (2019), *a.g.e.*, s. 19.

¹⁴⁹ Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin Saygılar Kırıt, Esra Alan Akcan, Özdem Özeydin, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Villemin ve Mehmet Can Tok (2019), *a.g.e.*, s. 753.

¹⁵⁰ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 816.

¹⁵¹ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 960.

¹⁵² Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 274.

¹⁵³ Erhan Günay (2019), *a.g.e.*, s. 20.

“5271 sayılı CMK’nın 311 ve devamı maddelerinde düzenlenen yargılamanın yenilenmesinin ancak kesin hükümlere karşı başvurulabilecek olağanüstü bir kanun yolu olduğu da gözetilmeksizin, sanığın hüküm niteliğinde bulunmayan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı yaptığı 21/04/2014 tarihli yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulüne karar verilerek yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirir.”

Yargılamanın yenilenmesi, AİHS Ek 7 No’lu Protokolün 4/2. maddesinde de belirtildiği üzere; “non bis in idem” ilkesini ihlal etmez. Aslında hükmün kesinleşmesiyle yargılama son bulmuş, ceza infaz edilebilir hale gelmiştir. Artık kural olarak aynı hükümlü kişi hakkında, yargılandığı suçtan dolayı yeni bir dava açılmaz. Aksi halde “davanın reddine” karar vermek gerekir. İşte böyle bir hükme karşı nedenlerinin varlığı halinde, yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulup bir dava açılabilir, böyle bir davaya karşı da “kesin hüküm” veya “mükerrer dava” açıldığı itirazı yapılamayacaktır.¹⁵⁴ Yargılamanın yenilenmesinde kural olarak, inceleme ilk hükmü veren mahkeme tarafından yapılmaktadır. Bu düzenleme ile yargılamanın yenilenmesi yolunun derece teşkil etmediği açıktır. Bu sebeple diğer kanun yollarından da ayrılmaktadır. Kanun yollarında verilen hüküm genelde bir başka ve üst merci tarafından incelenirken yargılamanın yenilenmesi bu genel duruma uymayan kanun yollarındandır. Nitekim bu kanun yolunda incelemeyi kural olarak ilk hükmü vermiş olan aynı mahkeme incelemektedir.¹⁵⁵

Her ne kadar yargılamanın yenilenmesi yolunda inceleme ilk hükmü veren mahkeme tarafından yapılmaktaysa da; kanun yolundan beklenen faydayı sağlamak adına 5271 sayılı CMK, 1412 sayılı CMUK’tan farklı olarak konu ile ilgili yeni bir düzenleme ihtiva etmektedir. Bu da; yargılamanın yenilenmesi halinde, önceki yargılamada görev yapan hakimin aynı işte görev alamayacağına ilişkin düzenleme içeren CMK’nın 23/3. maddesidir. CMK’nın 23/3. maddesi; *“Yargılamanın yenilenmesi halinde, önceki yargılamada görev yapan hâkim, aynı işte görev alamaz.”* şeklindedir. Yurtcan’a göre;

“Bu hüküm, önceki hükmü veren mahkemenin aynı kalması sisteminde, yargıcın yasaklanması sonucu ile, ikinci yargılamada objektifliği sağlamak açısından önemli bir hükümdür.”¹⁵⁶

¹⁵⁴ Erhan Günay (2019), *a.g.e.*, s. 20.

¹⁵⁵ Hakan Karakehya (2016), *a.g.e.*, s. 655.

¹⁵⁶ Erdener Yurtcan (2019), *a.g.e.*, s. 697.

2.2. YARGILAMANIN YENİLENMESİNİN DİĞER KANUN YOLLARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI

2.2.1. Olağan Kanun Yollarıyla Karşılaştırılması

Yargılamanın yenilenmesi kanun yolu, olağan kanun yolları olan itiraz, istinaf ve temyizden olağanüstü kanun yolu olmasıyla ayrılır.¹⁵⁷ Olağan kanun yollarından olan itiraz, istinaf ve temyiz yoluna kesinleşmemiş hükümler aleyhine başvurulabilirken, olağanüstü kanun yollarından olan yargılamanın yenilenmesine kesinleşmiş hükümlere karşı başvurulabilmektedir.¹⁵⁸ Bir kere, kanun yolları (olağan kanun yolları) muayyen bir zamanla tahdit edilmiş olmalarına mukabil, muhakemenin yenilenmesinde herhangi bir müddet kabul edilmemiştir.¹⁵⁹

2.2.2. Olağanüstü Kanun Yollarıyla Karşılaştırılması

Yargılamanın yenilenmesinin kanunda düzenlenen ve diğer olağanüstü kanun yollarından olan Cumhuriyet Başsavcılığının itiraz yetkisi ve kanun yararına bozmadan farkı; yargılamanın yenilenmesinde başvurulacak hükmün nasıl kesinleştiğinin herhangi bir öneminin olmamasıdır. Başsavcılık itirazına konu olan hükümler, istinaf veya temyiz incelemesinden geçen ve bölge adliye mahkemesi veya Yargıtay ceza dairelerinin bozma dışında karar vermesi suretiyle kesinleşen hükümlerdir. Kanun yararına bozmaya konu olan hükümler ise, olağanüstü itirazın aksine kanun yolu incelemesinden geçmeksizin kesinleşen hükümlerdir. Bu itibarla, başsavcılık itirazı ve kanun yararına bozmada kararın nasıl kesinleştiği, başvurulacak olağanüstü kanun yolunun belirlenmesinde ayırıcı kriterdir. Bunlardan farklı olarak, yargılamanın yenilenmesinde kararın ne şekilde kesinleştiği önemli değildir.¹⁶⁰ Fakat yazılı emir(kanun yararına bozma), ancak Yargıtay'dan geçmeksizin kesinleşen karar ve hükümler içindir. Muhakemenin yenilenmesinde ise yalnız hükümler nazara alınabilir ve bunların Yargıtay'dan geçerek veya geçmeyerek kesinleşmesi arasında bu bakımdan fark yoktur.¹⁶¹ Yargılamanın yenilenmesinin diğer olağanüstü kanun yollarından bir başka farkı ise; yargılamanın yenilenmesine ancak CMK'da açıkça belirtilen nedenlerin varlığı halinde başvurulabilmesidir. Kanunda tek tek sayılan bu

¹⁵⁷ Dilaver Nişancı (2018), *a.g.e.*, s. 25.

¹⁵⁸ Sevi Bakım (2013), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi*, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19 (2) s. 922, <http://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/48280/623181> ,

¹⁵⁹ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 20.

¹⁶⁰ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.* S. 306-307.

¹⁶¹ Faruk Erem (1962), *a.g.m.*, s. 5.

nedenler kıyas yoluyla genişletilemez. Oysa Cumhuriyet Başsavcılığı itiraz yetkisini kararda herhangi bir hukuka aykırılık yapıldığına dayanarak kullanabilirken, kanun yararına bozma yoluna hangi nedenlerle gidilebileceğine ise kanunda açıkça yer verilmemiştir. Yargılamanın yenilenmesi, diğer olağanüstü kanun yollarından bu kanun yollarına başvurabilecek kişiler anlamında da farklılık arz etmektedir. Yargılamanın yenilenmesine kişiler doğrudan başvurabilirken, olağanüstü itiraza ancak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı başvurabilir. Kanun yararına bozmaya ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı kural olarak Adalet Bakanlığı'nın talebi üzerine, bazen de kendiliğinden başvurur.¹⁶²

2.3. YARGILAMANIN YENİLENMESİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Yargılamanın yenilenmesi, CMK'daki düzenleniş şekli, genel özellikleri, sistematik yorumlama itibariyle olağanüstü kanun yolları arasında yer almaktadır. Kesin hükümde yer alan adli hatanın düzeltilmesine ve sanık hakkında aynı fiil nedeniyle tekrar muhakeme yapılmasına imkân tanıyan yargılamanın yenilenmesi olağanüstü kanun yollarının bir çeşidini oluşturmaktadır.¹⁶³

Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 13/01/2010 tarihli 2009/10007 E. ve 2010/4 K. sayılı kararında, yargılamanın yenilenmesine ilişkin kabul gören esaslar şu şekilde dile getirilmiştir:

“Yargılamanın yenilenmesi, mahkemece verilip kesinleşen hükümde, hukuksal hatanın yapıldığının bilahare tespiti üzerine başvurulmuş özel nitelikli bir yoldur. Kesin hükmün dokunulmazlığının istisnasını oluşturur. Kesinleşen hükmün, maddi gerçeğe uymadığının anlaşılması halinde düzeltilmesi gerekir. Yargılamanın yenilenmesi ancak kesinleşmiş hükümlerde başvurulacak bir yoldur. Diğer bir anlatımla, kesinleşmemiş hükümlerde bu yola başvurulması imkansızdır. Yargılamanın yenilenmesi davası, herhangi bir süreyle sınırlandırılmamıştır.”

Mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu döneminde, kanunda açıklık bulunmadığından, yargılamanın yenilenmesinin bir kanun yolu olup olmadığı tartışmalıydı.¹⁶⁴ 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu yürürlükte olduğu dönemde, yargılamanın yenilenmesi kurumu, yazılı emir (kanun yararına bozma) ile birlikte yasa yollarından ayrı, özel bir bölümde (m. 327-342) düzenlenmiş ve mehz

¹⁶² Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 817.

¹⁶³ Sevi Bakım (2013), *a.g.m.*, s. 922.

¹⁶⁴ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 453.

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu (StPO) ve Alman öğretisine de paralel biçimde, aslında bir yasa yolu olmadığı savunulmuştur.¹⁶⁵ Özgen'in de aralarında olduğu bir anlayışa göre, yargılamanın yenilenmesi yolu ile kanun yolları arasında başvuru zamanı, şekli ve inceleme usulü bakımından herhangi bir benzerlik olmadığı, bu kurumlar arasında yalnızca amaç yönünden bir benzerlikten söz edilebileceği, bu sebeple yargılamanın yenilenmesinin kanun yolu değil, "hukuki vasıta" olduğu düşüncesi ileri sürülmektedir.¹⁶⁶ Erem'de "Muhakemenin yenilenmesi bir "kanun yolu" değildir. Zira kanun yolu kesinleşmemiş kararlara açıktır." demek suretiyle yargılamanın yenilenmesini kanun yolu olarak görmemektedir.¹⁶⁷ Bir başka anlayışa göre ise, yargılamanın yenilenmesi yolu mülga CMUK'ta kanun yolu olarak adlandırılmamışsa da, temel özellikleri itibariyle kanun yolu olarak kabul ediliyordu. Önder;

*"Muhakemenin iadesi, kesinleşmiş bir hükmün maddi temellerini sarsabilecek mahiyette yeni sebeplerin tahaddüsü zmnında hükmü bertaraf etmek için müracaat edilen bir olağanüstü hukuki çaredir."*¹⁶⁸

demekle yargılamanın yenilenmesini kanun yolu değil hukuki bir çare olarak değerlendirmektedir. Kunter ise "Muhakemenin yenilenmesi, olağanüstü kanun yolunun bir çeşididir"¹⁶⁹ demekle yargılamanın yenilenmesinin kanun yolu olduğu kanaatindedir. Yürürlükteki Ceza Muhakemesi Kanunu, yargılamanın yenilenmesini kanun yolu olarak, hatta olağanüstü kanun yolu olarak nitelendirmek suretiyle, bu tartışmaya son vermiştir.¹⁷⁰

2.3.1. Yargılamanın Yenilenmesinin Gerekliliği

Mahkemelerce verilen kararlarda yanlışlıklar olabilir. Bu yanlışlıkların bir kısmı hüküm kesinleşmeden anlaşılır; bir kısmı ise ancak hüküm kesinleştikten, hatta infaz gerçekleşikten sonra anlaşılabilir. Bunların düzeltilmesi için çeşitli yollar gösterilmiştir. Hükmün kesinleşmesinden sonra anlaşılan yanlışlıkların düzeltilmesi

¹⁶⁵ Güçlü Akyürek (2018), *Yargılamanın Yenilenmesi*, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, s. 34.

¹⁶⁶ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 23.

¹⁶⁷ Faruk Erem (1962), *a.g.m.*, s. 5.

¹⁶⁸ Ayhan Önder (1973), *a.g.m.*, s. 61.

¹⁶⁹ Nurettin Kunter (1981), *a.g.e.*, s. 882.

¹⁷⁰ Nevzat Toroslu ve Metin Fezyioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 454. Aynı Yönde Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 25.

için yargılamanın yenilenmesi yolu kabul edilmiştir (CMK m.311 vd.).¹⁷¹ Yargılamanın yenilenmesinde amaç; yargılamada esası etkileyen bir hata olmuşsa bunun giderilmesi suretiyle maddi hakikate ve adalete ulaşılması, böylece kararla ortaya çıkan adaletsizliklerin giderilmesidir.¹⁷² Gerçi, uyuşmazlığın yargılanmış olmasının kesinlik ve değerlilik otoritesi vardır. Hepsinin değilse bile, bazı önemli aykırılıkların giderilmesi de ceza muhakemesinin hakikati araştırma gayesinin icaplarındandır.¹⁷³

Mahkemelerce verilen hükmün kesinleşmesinden sonra ortaya çıkan yeni delil ve bulgularla, verilen hükmün hatalı olduğunun anlaşılması halinde başvurulabilecek bir kanun yolu olan yargılamanın yenilenmesi; verilen hükümdeki yanlışlığın düzeltilmesine, gerçeğin ortaya konulmasına, kişilerin ve toplumun çıkarlarının korunmasına hizmet eder. Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 27/03/2008 tarihli 2008/1812 E. ve 2008/3170 K. sayılı kararında geçen “Yargılamanın yenilenmesindeki amaç, gerçeğin araştırılması ve böylece toplumun ve sanığın menfaatini korumayı amaçladığından...” şeklindeki ibareler de bu hususu doğrulamaktadır.

Ortaya yeni çıkan ve delillerle daha önce ulaşıldığı sanılan adaletin temellerinin sarsıldığı durumlarda, bu kesin hükmün ortadan kaldırılması ve yargılamayı yeniden yapma girişiminde bulunulması, yargılamanın yenilenmesi adlı bir yasa yolunun doğmasını sonuçlandırmıştır.¹⁷⁴

Hukuk düzeninde yargılamanın yenilenmesi yoluna duyulan ihtiyacın asıl sebebi; ceza muhakemesinin amacında yatmaktadır.

2.3.2. Ceza Muhakemesinin Amacı

Ceza muhakemesinin esas amacı; “insan hakları ihlallerine yol açmadan maddi gerçeğe ulaşmak”tır. Ceza yargılamasındaki ceza davasının amacı, dava konusu olayın suç oluşturup oluşturmadığını, eğer oluşturuyorsa yargılanan kişi ya da kişilerin bu suçu işleyip işlemediklerini belirlemektir. Bu bağlamda, hukuka uygun bütün kanıtlar kullanılarak “işin aslı ortaya çıkarılmaya” bir başka deyişle “maddi gerçeğe”

¹⁷¹ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 960.

¹⁷² Ersan Şen, *Yargılamaların Yenilenmesi Süreci*, 29 Ağustos 2016, <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/2098391-yargilamalarin-yenilenmesi-sureci>, (E.T. 08.11.2020).

¹⁷³ Nurettin Kunter (1981), *a.g.e.*, s. 882.

¹⁷⁴ Erdener Yurtcan (2019), *a.g.e.*, s. 697.

ulaşılmaya çalışılır.¹⁷⁵ En geniş anlamıyla ceza davasının gayesi hakikate erişmektir.¹⁷⁶

Yargıtay'a göre

*"... Ceza muhakemesinin amacı, her somut olayda kanuna ve usulüne uygun olarak toplanan delillerle maddi gerçeğe ulaşip adaleti sağlamak, suç işlediği sabit olan faili cezalandırmak, kamu düzeninin bozulmasının önüne geçmek, ve bozulan kamu düzenini yeniden tesis etmektir."*¹⁷⁷

2.3.3. Adli Hata

Ceza yargılamasında maddi gerçeğe ulaşma amacının kesin hüküm ile neticelendiğini söyleyebiliriz. Kesin hükmün kabulü ile ilk olarak; kişiler arası uyuşmazlıkların kısa sürmesi, mahkeme kararlarına belirli bir noktaya kadar itiraz hakkı tanınması ve kanunla belirlenen bu itiraz sürecinin ardından mahkeme kararlarına kesin ve itiraz edilemez bir nitelik kazandırılması amaçlanmaktadır. İkinci olarak ise; uyuşmazlıkların kesin olarak sona erdirilmesi ve bunun neticesinde de aynı konuda çelişkili kararların ortaya çıkmasının engellenmesi, taraflar kadar mahkemeleri de bağlamak için mahkeme kararlarına yasal gerçeklik gücü tanınması amaçlanmaktadır.¹⁷⁸

Kesin hükmün de adli hata içerdiği ve maddi gerçeğe uymadığı belli bir zaman sonra anlaşılabilir. Kesin hüküm, bir "hakikat karinesi"dir. Her türlü karinenin üstünde, gerçek hahikat önünde kesin hüküm geriler. Kesin hüküm, bir bakıma sadece tatbikattan gelen bir zarurettir.¹⁷⁹ Doğruluğu hukuken tartışılmayan kesin hükmün, yapılan adli hatalar nedeniyle temellerinden sarsılması durumunda, yargılanmanın yenilenmesi yolu, kanunda yazılı olan istisnai hallerde kabul edilmiştir. Yargılamanın yenilenmesi kurumunun temel amacı bu adli hataların ortadan kaldırılmasıdır.¹⁸⁰

Yargıtay 16. CD'nin 2019/4391 E., 2019/6486 K., 18.10.2020 T. Sayılı kararında da belirtildiği üzere

"..asıl amacı maddi gerçeğe insan onuruna yaraşır biçimde ulaşmak olan ceza yargılamasının, adli hatalar nedeniyle mutlak hakikate ulaşamaması muhtemel ve

¹⁷⁵ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 19.

¹⁷⁶ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 3.

¹⁷⁷ YCGK, 2018/20-292 E., 2020/194 K., 14.05.2020 T. Sayılı kararı.

¹⁷⁸ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 44.

¹⁷⁹ Faruk Erem (1978), *a.g.e.*, s. 719.

¹⁸⁰ Hakan Gündüz (2019), *a.e.*, s. 46.

vaktidir. Bu nedenle kesin hükmün otoritesine istisna olmak üzere olağanüstü yasa yolları benimsenmiştir. 5271 Sayılı CMK'nın 309. maddesinde düzenlenen kanun yararına bozma, 311-314. maddelerinde düzenlenen yargılamanın yenilenmesi ve 308. maddesinde yer alan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazı da bu istisnalardandır.”.

2.3.4. Yargılamanın Yenilenmesine Engel Olmayan Haller

2.3.4.1. Hükmün İnfaz Edilmiş Olması

CMK m. 313/1; “Hükmün infaz edilmiş olması veya hükümlünün ölümü, yargılamanın yenilenmesi istemine engel olmaz.” demekle hükmün infazından sonrada yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceğini belirtmiştir.. Mülga CMUK'ta “Hükmün icra edilmiş olması ve hatta mahkûmun ölümü muhakemenin iadesi talebine mani olmaz.” demektedir (CMUK m. 329/1). Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'da; “Cezanın sonra ermiş olması ve mahkûmun ölmesi, yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmaya engel değildir.”¹⁸¹ demekle CMK ve Mülga CMUK'tan farklı olarak hükmün değil cezanın infazı terimini kullanmıştır (StPO m. 361/1-1).

Usul hukukunun bir kaidesine göre, “faydasız dâva açılmaz” Bu sebeple bir dâvadan muayyen bir netice alınamayacak ise, boş yere adli cihazın meşgul edilmemesi kaide olarak kabul edilmiştir. O halde ceza tamam ile çekilmiş ise mahkûmiyetin lehe yenilenmesinde bir fayda olmadığı düşünülebilir. Fakat kanun hükümlünün cezasını çekmiş olsa dahi muhakemenin yenilenmesinde “manevî fayda” sı bulunduğunu kabul ettiğinden 329. madde (CMK 315) hükmünü koymuştur.¹⁸² Mahkûmiyetin neticesinin sadece infaz olmadığı düşünülürse, bu hükmün isabetli olduğu daha iyi anlaşılır. Hükmün diğer neticelerini düşünmesek bile, ferde, suçsuzluğunu ispat etme ve bu suretle eski şerefini kazanma hakkının tanınması gerektiği fikri dahi, kanunumuz hükmünü adil bir hüküm olarak kabul etmemize yeter.¹⁸³

İnfaza konu hükmün mahkûmiyet niteliğinde olması gerekir. Beraat, ceza tayinine yer olmadığı şeklinde hükümlerin infazı söz konusu olmadığı için yenileme istemine bu nedenle konu edilmezler.¹⁸⁴

¹⁸¹ Salih Oktar ve Feridun Yenisey (2017), *a.g.m.*, s. 309.

¹⁸² Faruk Erem (1962), *a.g.m.* S. 29.

¹⁸³ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 55.

¹⁸⁴ Erhan Günay (2019), *a.g.e.*, s. 123.

İnfazdan sonra aleyhe muhakemenin yenilenmesine gelince: Madde hükmü sadece, “Hükmün icra edilmiş olması ... muhakemenin iadesi talebine mani olmaz.” demektedir; bunun leh veya aleyhte yenilenme için olduğu hususunu boş bırakmaktadır. Kanaatimizce, bu hüküm sadece lehe muhakemenin yenilenmesi için kabili tatbiktir. Bir kere maddenin bulunduğu yer bizi bu düşünceye sevk etmektedir. Madde, kanunda muhakemenin lehe yenilenmesi sebeplerini hükme bağlayan CMUK m. 327 (CMK 311) ve yine sadece muhakemenin lehe yenilenmesi halinde tatbik edilecek olan CMUK 328. (CMK 313) maddeden sonra yer almaktadır. Muhakemenin aleyhe yenilenmesi sebepleri ise; ondan sonraki maddede sayılmaktadır. Eğer kanun koyucu, bahis konusu hükmü hem lehe, hem de aleyhe sebepler için kabul etmiş olsaydı, onun yerini, aleyhe sebeplerin yer aldığı maddeden sonra (Mesela Mülga CMUK m. 331 ve 332) tespit ederdi.”¹⁸⁵ Bizce de sistematik yorum yöntemiyle hükmün infazından sonra hükümlü aleyhine yargılamanın yenilenmemesi gerekmektedir.

2.3.4.2. Hapis Cezasının Ertelenmesi

Hapis cezasının ertelenmesi kurumunu düzenleyen TCK m. 51/1, c. 1; “İşlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir.” demektedir. Aynı maddenin 3. Fıkra 1. cümlesi; “Cezası ertelenen hükümlü hakkında, bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere, bir denetim süresi belirlenir.”, 8. Fıkra ise; “Denetim süresi yükümlülüklerine uygun veya iyi halli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır.” demektedir.

Buna göre sanık hakkında mahkeme bir ceza hükmü kuracak ancak maddeye göre sanığa verilen denetim süresi içerisindeki yükümlülüklerine uyulduğu takdirde 8. Fıkraya göre ceza infaz edilmiş sayılacaktır. Dolayısıyla yargılamanın yenilenmesi için yine cezanın infaz edilmiş olması durumu dikkate alınacak ve lehe yenileme için denetim süresinin bitmiş olması ve “cezanın infaz edilmiş sayılmış olması” engel oluşturmayacakken, aleyhe yenilemede engel oluşturacaktır.¹⁸⁶

2.3.4.3. Dava Zamanaşımı

Suçun işlendiği tarihten itibaren belli bir zamanın geçmesi durumunda, sanık hakkında kovuşturma işlemlerine devam edilmesine engel olan zamanaşımına, yeni

¹⁸⁵ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 56.

¹⁸⁶ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, S. 57-58.

TCK'da benimsenen (TCK m. 66) kavram olarak, "dava zamanaşımı" denmektedir.¹⁸⁷ 5377 Sayılı Kanun'un 8. Maddesiyle TCK 66/5 şu şekildedir;

"Aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, mahkemece bu husustaki talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeni baştan işlemeye başlar."

Mülga TCK ve mülga CMUK'ta TCK 66/5 gibi açık bir hüküm bulunmamaktadır. Yargıtay bir kararında böyle bir hüküm bulunmasa dahi yargılamanın yenilebileceğini söylemiştir.¹⁸⁸ Yeni TCK'da ise yukarıdaki maddenin varlığı sebebiyle böyle bir sıkıntı yoktur. 5237 Sayılı TCK açısından konu incelendiğinde kanunun 66/5. Maddesi uyarınca aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde zamanaşımının söz konusu olacağı, ancak zamanaşımının yargılamanın yenilenmesi talebinin kabulünden itibaren yeni baştan işlemeye başlayacağı hükme bağlanmış ve yargılamanın yenilenmesinde zamanaşımının mümkün olduğu açıkça ortaya konulmuştur.¹⁸⁹ Ancak bu sefer de dava zamanaşımı ile ilgili olarak yargılamanın yenilenmesi durumunda lehe mi yoksa aleyhe mi yenilenebileceği hususu açık değildir. Yargıtay 8. CD, 2019/2041 E.İ 2019/92.. K., 01.07.2019 T. sayılı kararında ;

"... ister lehe isterse aleyhe olsun iade-i muhakeme kararı üzerine yapılan yargılama sonunda eski hüküm iptal olunur ve belirlenecek yeni duruma göre, bir mahkumiyet hükmü kurmak gerekirse belirlenen yeni durumun gerektirdiği zamanaşımı dikkate alınacak ve başlangıcı da suç tarihi kabul edilecektir."

2.3.4.4. Ceza Zamanaşımı

Kesinleşmiş ve infaz edilebilir bir ceza mahkumiyetinin belli bir süre geçmesiyle infaz edilemez hale gelmesine ceza zamanaşımı adı verilir.¹⁹⁰

Kesinleşen hükümlerin muhakemenin iadesi yoluyla yeniden tetkikinde müruruzaman mevzuu bahis olamaz¹⁹¹ Zira, ceza zamanaşımına uğramış olsa dahi mahkumiyet hükmü hukuk alemindeki varlığını korumaktadır. Bu nedenle, hükümdeki adli hataların giderilmesi ve hükümlünün beraat hükmü elde ederek

¹⁸⁷ İzzet Özgenç (2020a), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş 14. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 987.

¹⁸⁸ Yargıtay CGK 1952/4-16 E., 1952/16 K., 12.01.1952 T. Sayılı kararı.

¹⁸⁹ İlhan Akbulut (2018), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi*, Legal Yayıncılık, İstanbul, s. 42-43.

¹⁹⁰ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2018), *a.g.e.*, s. 746.

¹⁹¹ YARGITAY CGK 1952/4 E., 1952 K., 12.01.2020 T. Sayılı Kararı.

aklanabilmesi için, ceza zamanaşımı söz konusu olsa dahi lehe yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmalıdır.¹⁹²

2.3.4.5. Genel Af

Hukukta af, devletin suç işleyip hüküm giymiş bireyleri bazı durumlarda bağışlamasıdır. Bu durumda af, bir mahkemece verilmiş cezanın, hatta doğrudan doğruya suçun yok sayılmasıdır.¹⁹³ Af ve yargılamanın yenilenmesi münasebetini affin özel veya genel af olmasına göre incelemek gerekir.¹⁹⁴

Genel af, açılmış olan kamu davasını ve hükmolunan cezaları bütün sonuçları ile ortadan kaldırmaktır.¹⁹⁵ TCK m. 65; “*Genel af halinde, kamu davası düşer, hükmolunan cezalar bütün neticeleri ile birlikte ortadan kalkar.*”. Yani affi genel yapan tüm suçluları etkileyecek şekilde çıkarılmış olması değil, hukuki sonuçlarının cezaların ve mahkumiyetin bütün neticelerini ortadan kaldırır nitelikte olmasıdır.¹⁹⁶

Genel aftan sonra mahkumiyet hükmü hukuken tamamen ortadan kalkmamakta, hukuk alanında yok hükmünde sayılmamakta, kısmen de olsa yasalar karşısında varlığını korumaktadır. Genel aftan sonra da hükümlü hakkında aleyhe sonuçlar doğurmaya devam eden, örneğin, adli sicil arşiv kaydını isteyen yargılama makamı nezdinde veya memuriyete yahut milletvekilliğine başvuruyu kabul eden yetkili makamlar nezdinde varlığını koruyan bir hükme karşı hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi yolunun kapalı olduğunu kabul etmek hukuken mümkün değildir.¹⁹⁷

Mülga 765 Sayılı TCK m. 97/1; “*Umumi af, hukuku amme davasını ve hükmolunan cezaları bütün neticeleri ile birlikte ortadan kaldırır.*”. demektedir. Genel af bu mahiyeti ile, muhakemenin aleyhe yenilenmesine mani olur. Genel af konusuna giren suçlar dolayısı ile davayı görmek, ceza vermek imkansız hale gelince yine bu fiilerden dolayı muhakemenin aleyhe yenilenmesi yoluna gitmek de imkansızlaşacaktır. Bu konuda herhangi bir şüphe veya münakaşa mevcut değildir.¹⁹⁸

¹⁹² Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 56.

¹⁹³ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Af>

¹⁹⁴ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 48.

¹⁹⁵ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 49.

¹⁹⁶ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2018), *a.g.e.*, s. 723.

¹⁹⁷ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 51.

¹⁹⁸ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 50. Aynı yönde: İlhan Akbulut (2018), *a.g.e.*, s. 43.

Özgen'e göre;

“Genel afftan sonra muhakemenin lehe yenilenmesi yoluna gidilmemesini bir adaletsizlik olarak görmekteyiz. Zira genel af mahkumiyeti hukuken ortadan kaldıracak, fakat şahsın “bir suçtan mahkum edilmiş olduğu”nu hafızalarda silmeyecektir. Genel affdan istifade eden şahıs, herşeye rağmen cemiyet içinde “suçlu” damgası ile dolaşacaktır. Eğer bu şahıs masum ise, devletten af değil, suçsuz olduğunu ispat etme hakkını ister. Ona bu hakkı olmadığını mahkumiyetin ve netice olarak muhakemenin yenilenmesi konusunun ortadan kalktığı gibi hukuk tekniğine taalluk eden sözlerle anlatmağa çalışmak boş olacak ve fert vicdanına devletin ikinci bir haksızlık yapmakta olduğu kanaatini uyandıracaktır.”¹⁹⁹

2.3.4.6. Özel Af

Hapis cezasının infazını durduran ya da infaz kurumunda çekilecek süreyi kısaltan veyahut adli para cezasına çeviren affa özel af denir.²⁰⁰

TCK m. 65/3'e göre; *“Cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunlukları, özel affa rağmen etkisini devam ettirir.”* Başka bir deyişle özel af, mahkumiyet hükmünü ortadan kaldırmamaktadır; sadece, cezanın infazına yönelik bir etki doğurmaktadır.²⁰¹

Özel af, cezayı ister tamamen kaldırmış olsun, isterse sadece hafifletmiş olsun, suçsuzluğunu ispat ederek beraat hükmünü temin etmek gayesiyle muhakemenin yenilenmesi yoluna gidilebilecektir.

2.3.4.7. Hükümlünün Ölümü

CMK m. 313/1; *“Hükümün infaz edilmiş olması veya hükümlünün ölümü, yargılamanın yenilenmesi istemine engel olmaz.”*. demekle hükümlünün vefatı halinde dahi yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulabileceğini belirtmiştir. StPO'daki düzenleme de aynıdır. Mülga CMUK; *“hatta mahkumun ölümü muhakemenin yenilenmesi talebine engel değildir”* demekle hükümlünün vefatı halinde dahi yargılamanın yenilenmesine yoluna başvurulabileceğini vurgulamıştır.

Görüldüğü üzere CMK, mahkumun vefatı halinde yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmesine cevaz vermektedir. Hicap, ölümünden sonra da yaşar, bu sebeple, ölen hükümlünün itibarının iadesi mümkün olmalıdır. Bu fikir doğrudur ve gerek

¹⁹⁹ Eralp Özgen (1968), *a.e.*, s. 51.

²⁰⁰ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2018), *a.g.e.*, s. 724.

²⁰¹ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 51.

felsefecinin, gerek Devlet adamının tasvibine mazhar olmalıdır.²⁰² Mahkumun vefatı sonrasında yargılamanın yenilenebilmesi doğrudur. Yukarıda hükmün infaz edilmiş olmasının yargılamanın yenilenmesine mani olmaması ile ilgili fikirler buradaki husus içinde geçerlidir.

Bu bölümde tartışılması gereken husus yalnız ceza indirimi için mahkumun vefatından sonra yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilip gidilmeyeceğidir. Sırf ceza indirimi için muhakemenin yenilenmesi yoluna gitmekte, mahkumun ölümünden sonra, hukuki bir menfaat olmadığı iddia edilebilir. Ancak bu tahdit haksız neticeler doğurmaya müsaittir. Beraat için değil de, kanunun başka hükmünün tatbiki içinde muhakemenin yenilenmesin talep edilebilmesi, bazı hallerde ölü mahkumun ismi ve şerefi için gerekli olabilir. Mesela kasdi adam öldürmeden mahkum şahsın, aslında taksirli adam öldürmeden me'sul olması gerektiği gibi.²⁰³

2.3.5. Yargılamanın Yenilenmesine Engel Olan Haller

2.3.5.1. Cezanın Değiştirilmesi İçin Başvuru

CMK m. 315/1'e göre; "*Kanunun aynı maddesinde yer almış sınır içinde olmak üzere cezanın değiştirilmesi amacıyla yargılamanın yenilenmesi kabul edilemez.*". Gerçekten bir maddenin içeriğini oluşturan bir fıkra yerine diğerinin veya bir başka bendin uygulanması için hükümlü muhakemenin yenilenmesi yoluna başvurulamaz.²⁰⁴ Kanunun aynı maddesinde yazılı sınırlardan maksat, sadece suç tipini öngören maddedeki sınırlar değil, temel cezadan sonuç cezaya gelinceye kadar uygulanan normlardaki sınırlardır.²⁰⁵ Mahkeme takdiri hafifletici sebep tatbik etmeden hükmünü tesis etmiş ise, takdiri hafifletici sebeplerin de tatbik edilmesi gayesi ile yapılan muhakemenin iadesi talebi kabul edilmeyecektir.²⁰⁶ Kanun sanığa isnat edilen eylem ve bunun hukuki niteliğinin aynı olması halinde yeniden yargılama yapmayı değer nitelikte saymamaktadır.²⁰⁷

²⁰² Faruk Erem (1962), *a.g.m.*, s. 11.

²⁰³ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 58.

²⁰⁴ Doğan Soyaslan (2020), *a.g.e.*, s. 627.

²⁰⁵ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 461.

²⁰⁶ Ayhan Önder (1965), Muhakemenin İadesinin Caiz Olmadığı Hal, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 31, Sayı: 1-4, s. 400, retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9100/113793>

²⁰⁷ Doğan Soyaslan (2020), *a.g.e.*, s. 627.

2.3.5.2. Yargılamanın Yenilenmesinin Son Çare Olması

CMK m. 315/2'ye göre; *“Hatanın giderilebilmesini sağlayacak başka bir yol varsa, yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemez.”*. Buna göre; kesinleşmiş karardaki hatanın giderilmesini sağlayacak başka bir yolun (örneğin kanun yararına bozma, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itiraz yolu gibi) varlığı halinde de yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilemeyecektir.²⁰⁸

2.3.5.3. Bir Suça Dayanan Yenileme İstemlerinin Kabulü Koşulları

CMK m. 316/1, c.1'e göre;

“Bir suç iddiasına dayandırılan yenileme istemi, ancak bu fiilden dolayı kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü verilmiş veya mahkûmiyeti gerektirecek nitelikte kuvvetli delil bulunmaması dışında bir nedenle ceza soruşturmasına başlanamamış veya sürdürülememişse kabul edilebilir.”

Lehte yenileme isteminin yeni olaylar veya yeni delillere dayandırıldığı hallerde ise bu koşul aranmaz.²⁰⁹

Eğer yenileme sebebi olarak bir suç ileri sürülüyorsa, bu suçun varlığını ispat için ya bir mahkumiyet yargısı yahut yargılama yapılmamasının veya devam edememesinin, delillerin yokluğundan başka örneğin zamanaşımı, sanığın ölümü gibi bir sebepten ileri geldiğini gösteren bir delil ibraz edilecektir.²¹⁰

Suç sebebi ile yenilenme talebinde bulunan hükümlünün bu suçun hükme bağlanması için yaptığı “şikayet” üzerine açılan kamu davasında “müdahil” olup olamayacağı üzerinde de durulmuştur. Müdahil, suçtan zarar gördüğünü iddia eden kimsedir. Bu itibarla müdahale talebinin kabulünde isabet vardır.²¹¹

2.4. YARGILAMANIN YENİLENMESİ NEDENLERİ

Yargılamanın yenilenmesi kolay bir yol değildir, oldukça zordur. Bitip kesinleşmiş bir davanın sonucuna, dolayısıyla kesin hüküm niteliği taşıyan yargı kararına müdahale niteliği taşıyan yargılamanın yenilenmesi; kolay tatbik edilip, her hatadan veya ortaya çıkan yeni durumdan dolayı bitmiş dava dosyalarının tekrar esasa

²⁰⁸ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 461.

²⁰⁹ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 963.

²¹⁰ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu (2020), *a.g.e.*, s. 990.

²¹¹ Faruk Erem (1978), *a.g.e.*, s. 746.

girilmesini mümkün kılmaz. Hatanın veya yeni durumun işin esasını etkileme gücü olmalıdır.²¹²

Yapılan adli hatalar nedeniyle temellerinden sarsılan kesin hükümdeki, adli hataların giderilmesi için lehe ve aleyhe yargılamanın yenilenmesi yolu, çok istisnai hâllerde kabul edilmiştir.²¹³ Toroslu ve Feyzioğlu'nun da belirttiği üzere; *“Bu nedenler, uyuşmazlığı halletmiş olan kesin hükümlerde yeniden muhakeme yapılmasını haklı gösterecek önemli bir hatanın yapılmış olması halleridir.”*²¹⁴.

Söz konusu hata; kişinin işlemediği bir fiilden dolayı mahkumiyetine karar verilmesi yahut işlediği fiilin cezasından daha ağır bir cezaya mahkum olması şeklinde aleyhe hata olabileceği gibi, fiili işleyen kişinin beraatine karar verilmesi veya işlediği fiilin cezasından daha hafif bir cezaya mahkum olması şeklinde lehe hata da olabilir. İlk halde yargılamanın lehe yenilenmesi, ikinci halde yargılamanın aleyhe yenilenmesi söz konusu olacaktır.

Verilen kararda bir hata bulunduğuna ilişkin bir savla başvuru bütünü yasa yollarında olduğu gibi burada da istemde bulunulabilmesi için söz konusu hatanın ne olduğunu ortaya koyan yasal bir nedenin olması gerekir.²¹⁵ Yasal nedenlerin ortaya konulması hukuk güvenliğini sağlamak adına gereklidir. Yargılamanın yenilenmesini kabul eden tüm hukuk sistemlerinde bu nedenler belirlenmiştir.

Yargılamanın yenilenmesi yolunun açılabilmesi için kesinleşmiş olan hükümde Kanunda tek tek ve ayrı ayrı sayılarak gösterilmiş bulunan sebeplerden birine ilişkin önemli bir hata tespit edilmiş olması gereklidir.²¹⁶

Yargıtay CGK, 2019/15-64 E., 2020/132 K., 25.02.2020 T. sayılı kararında

“Kamu düzeninin sağlanması, davaların bir noktada sona ermesi sonucunu, yani kesin hükmü doğurmuştur. Kesin hükümle birlikte artık yargılamaya konu sorun çözümlenerek, maddi gerçeğe ulaşıldığından kesin hükümle sonuçlanmış bir ihtilaf kural olarak yeniden yargılama konusu yapılamayacaktır. Bununla birlikte bir yargılama faaliyeti sonucu verilen kesin hükümde adli hataların yapılması da mümkündür. Hükmün kesinleşmesinden sonra ortaya çıkan maddi olaylar kesin hükmün maddi gerçeği yansıttığı kabulünü ve kesin hükmün ispatla ilgili temellerini sarsabilecektir.

²¹² Ersan Şen, *Yargılamaların Yenilenmesi Süreci*, 29 Ağustos 2016, <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/2098391-yargilamaların-yenilenmesi-sureci>, (E.T. 14.11.2020).

²¹³ Hakan Gündüz (2019), *a.e.*, s. 103.

²¹⁴ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 456.

²¹⁵ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 69.

²¹⁶ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu (2020), *a.g.e.*, s. 981.

Bu durumda, bir yanda kesin hüküm, diğer yanda ise adli hatanın düzeltilmesi zorunluluğu söz konusu olacaktır. Bu iki değerden birinin tamamen göz ardı edilmesi mümkün olmadığından kanun koyucu maddi temelleri sarsılmış kesin hükümden fedakarlık yapmak zorunda kalmış ve bunun şartlarını belirlemiştir. Bu açıdan yargılamanın yenilenmesi kesin hükmün dokunulmazlığının istisnasını oluşturmaktadır. Kesinleşen hükmün, maddi gerçeğe uymadığına ilişkin kanunda belirtilen şartları taşıyan taleplerin değerlendirilmesi ve yapılacak değerlendirme sonucunda şartların oluşması halinde kesinleşen hükmün düzeltilmesi gerekmektedir. İşte bu nedenlerle kanun koyucu bu sorunu çözebilmek için yargılamanın yenilenmesi müessesesinin şartlarını ayrıntılı olarak düzenlemek suretiyle ihdas etmiştir.”

demektedir.

Yargılamanın yenilenmesi niteliği itibariyle kesin hükmü ortadan kaldıran ve yenilik doğuran bir kanun yolu olduğundan, mutlak gerçeğe ulaşılması amacıyla başvurulmuş bu olağanüstü kanun yolunda, başvuru sebepleri ve inceleme yöntemi itibariyle daraltılmış usul kabul edilmiştir. Bu kurum maddi hakikate hizmet eder ve münferit vakıalarda sınırlı kanuni neden ve verilerin varlığı halinde hukuk güvenliğinden devlet lehine bir vazgeçiş ifade eder.²¹⁷ Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yargılamanın yenilenmesi nedenlerine; “Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri (CMK m. 311)” ve “Sanık veya hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenleri (CMK m. 314)” olmak üzere iki başlık halinde yer verilmiştir. Böylece Kanunumuz, bazı ülke kanunlarının aksine, hükümlü aleyhine de yargılamanın yenilenmesini kabul etmiştir. Ancak hükümlünün lehine olan yargılamanın yenilenmesi nedenleri daha geniş tutulmuştur.²¹⁸

Kanunumuzda yargılamanın aleyhe yenilenmesinin kabul edilmesi; ceza muhakemesinin maddi gerçeği araştırma ve ortaya çıkarma gayesine hizmet etmektedir. Centel ve Zafer’e göre de; “*Bu durum, hukukumuzda yargılamanın yenilenmesinde esas alınan ilkenin, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması olduğunu gösterir.*”²¹⁹. Ancak yeni kanunumuz önceki kanuna nazaran, hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuru sebeplerini sınırlamıştır.²²⁰ Mülga CMUK m. 330/1-2’de yer alan;

²¹⁷ Ersan Şen, *Yargılamanın Yenilenmesinde ‘Sebe’ Sınırlılığı*, 28 Haziran 2017, <https://www.hukukihaber.net/yargilamanin-yenilenmesinde-sebep-sinirliligi-makale,5318.html>, (E.T. 14.11.2020).

²¹⁸ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 456.

²¹⁹ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 963.

²²⁰ Yener Ünver ve Hakan Hakeri (2019), *a.g.e.*, s. 797.

“Yemin verilerek dinlenmiş olan bir şahit veya ehlihibrenin hükme müessir olacak surette maznun veya mahküm lehine kasıt veya ihmâl ile hakikat hilafına şahitlikte bulunduğu veya rey verdiği anlaşılırsa;”

hükümü CMK’da hükümlü aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenlerinden sayılmamıştır.

Hangi hallerde yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceği kanunda tek tek sayılmak suretiyle, sınırlı sayıda ve kıyas yoluyla genişletilemeyecek şekilde gösterilmiştir. Kanun bu sebepleri sayma usulünü tercih ettiğinden bu sahada “kıyas” cari olamayacaktır.²²¹ 5271 Sayılı CMK. nın 311. (1412 Sayılı CMUK. 327 ve devamı) maddelerinde muhakemenin iadesi konusu sınırlı haller için sayılmıştır. Bu hali ile de olanaklı değildir. Ancak genişletici yorum yapılabilir.²²² Özgen de yargılamanın yenilenme sebeplerinin kıyasla genişletilemeyeceğini belirtmekle yorumla ilgili olarak

“.. lehe muhakemenin yenilenmesi şartlarının geniş tefsir edilmesine (ki CMUK 327. Maddenin 5. Bendi (Yeni CMK m. 311/1 e bendi) geniş tefsire son derece müsaittir), buna mukabil muhakemenin aleyhe yenilenmesi sebeplerinin dar tefsirine taraftarız.”²²³

demekle görüşünü belirtmiştir. Böylece Ceza Hukuku’ndaki gibi açık bir kıyas yasağı bulunmasa da (TCK m. 2/3), kurumun istisnai yapısı ve özelliği düşünüldüğünden kıyasa yer olmadığının bir kez daha vurgulanması gerekmektedir.²²⁴ Yargıtay 8. Ceza Dairesi’nin 11/05/2005 tarihli 11135/3218 sayılı kararında da; kanunda sınırlı şekilde sayılan bu nedenler dışında bir nedenle yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmanın, kanuna aykırılık teşkil ettiği belirtilmiştir.

Kanunda belirtilen bu hallerden “sahte belge” ve “hakimin görev suçu işlemesi” her iki maddede de yer almakta ve hem lehe hem aleyhe yenileme nedeni oluşturmaktadır. Biz kanun sistematüğinden farklı olarak üç bölüm olarak önce sadece sanık lehine yargılamanın yenilenmesi nedenlerini, sonrasında hem lehe hem aleyhe olabilecek nedenlerin ayrıntısına gireceğiz. Devamında sadece sanık aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenlerini inceleyeceğiz.

²²¹ Faruk Erem (1962), *a.g.m.*, s. 15.

²²² YARGITAY 6. CD, 2013/32325 E., 2014/8261 K., 24.04.2014 T. Sayılı kararı.

²²³ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 63.

²²⁴ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 71.

2.4.1. Sadece Hükümlü Lehine Yargılamanın Yenilenmesi Yoluna Gidilebilecek Nedenler

“Hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri” başlıklı CMK m. 311/1 vd. madde metni şu şekildedir:

“Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış bir dava, aşağıda yazılı hâllerde hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür:

- a) Duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliği anlaşılırsa.*
- b) Yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmal ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşılırsa.*
- c) Hükme katılmış olan hâkimlerden biri, hükümlünün neden olduğu kusur dışında, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkûmiyetini gerektirecek biçimde görevlerini yapmada kusur etmiş ise.*
- d) Ceza hükmü hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırılmış olup da bu hüküm kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kaldırılmış ise.*
- e) Yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkûm edilmesini gerektirecek nitelikte olursa.*
- f) Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya ceza hükmü aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi. Bu hâlde yargılamanın yenilenmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.”*

şeklindedir.

311/2; Birinci fıkranın (f) bendi hükümleri, 4.2.2003 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararları ile, 4.2.2003 tarihinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır.

Yargılamanın lehe yenilenmesi nedenlerini sıralayan CMK m. 311 incelendiğinde; bu maddede sayılan nedenlerden bazılarının sadece lehe yenileme sebepleri olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar; tanık veya bilirkişinin kasten veya ihmalen gerçeğe aykırı beyanda bulunması (CMK m. 311/1-b), ceza hükmünün hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırılmış olup da bu hükmün kesinleşmiş diğer bir

hükümle ortadan kaldırılmış olması (CMK m. 311/1-d), yeni olay veya delilin ortaya çıkması (CMK m. 311/1-e), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ihlal veya düşme kararı vermesi (CMK m. 311/1-f) dir. CMK . 311/1 maddesinin a ve c bendleri hem hükümlü aleyhine hem de lehine yargılama nedeni olduğundan aşağıdaki bölümde anlatılacaktır.

Ayrıca Türk Hukuku'na yeni giren ve ceza davası bakımından da yargılamanın yenilenmesi nedeni oluşturabilen, Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru kararı da (6216 sayılı yasa m.50/2 c.1) yalnızca lehe yenileme nedeni oluşturmaktadır.²²⁵

2.4.1.1. Tanık veya Bilirkişinin Kasten veya İhmalen Gerçeğe Aykırı Beyanda Bulunması

CMK m. 311/1-b:

“Yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmal ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşılırsa.”

yargılamanın yenilenmesine yoluna gidilebilir.

Tanık, kendisine karşı yürütülmeyen bir ceza soruşturmasında, olay hakkında beş duyusu ile edindiği algılamaları ifadesiyle açığa vuran kimsedir.²²⁶ Beyan delili niteliği taşıyan tanık, yargılamaya konu eylemle ilgili bildiğini, gördüğünü ve duyduğunu tarafsız ve yorumsuz bir şekilde, yani olduğu gibi anlatmakla yükümlüdür.²²⁷

Bilirkişi; Çözümlemesi özel veya bilimsel bilgiye dayanan konularda oyuna veya düşüncesine başvurulmuş kimse, ehlihibre, ehli hukuk manasındadır.²²⁸ Yenisey ve Nuhoglu bilirkişiyi; çözümü uzmanlık bilgisi, teknik bilgi veya özel bilgiyi gerektiren hallerde, maddi meseleyi inceleyip, görüş bildiren uzman olarak tanımlamaktadır.²²⁹ CMK 63/1, c.1'de;

“Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına re'sen, Cumhuriyet savcısının, katılanın, vekilinin, şüphelinin veya sanığın, müdafinin veya kanunî temsilcinin istemi üzerine karar verilebilir.”

²²⁵ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 87.

²²⁶ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 283.

²²⁷ Ersan Şen, *Ceza Yargılamasında Tanık*, 22.02.2013, <https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/993274-ceza-yargilamasinda-tanik>, (E.T. 08.11.2020).

²²⁸ <https://sozluk.gov.tr/>, (E.T. 08.11.2020).

²²⁹ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu (2020), *a.g.e.*, s. 223.

demektedir. Bilirkişinin, bilirkişilik görevi sırasında bağımsız ve tarafsız olması şarttır. Bu kural çok önemlidir, çünkü cumhuriyet savcısı, hakim, mahkeme ve taraflara ortaya koyulup tartışılan deliller konusunda açıklama yapan, bir anlamda yol gösteren, maddi hakikate ve adalete ulaşılmasına yardım eden bilirkişinin bağlı ve taraflı hareket etmesi dürüst yargılanma hakkını ihlal edecek²³⁰ aynı zamanda yargılamanın yenilenmesine sebep olabilecektir.

Buradaki tanık ve bilirkişiden maksat, ceza muhakemesi hukukuna göre bu sıfatlara sahip olanlardır.²³¹ Tercümanlar da esasen tanıklığa ve bilirkişiliğe ilişkin hükümlere tabi olduklarından, bu hükmün kıyas yolu ile tercümanlar hakkında da uygulanacağı kabul edilmektedir.

CMK'ya göre;

“yemin verdirilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek bir şekilde, kasten veya ihmal ile hükümlü aleyhine gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşıldığı halde bu durum sadece sanık lehine yargılamanın yenilenmesi nedeni olmaktadır. (CMK m. 311/1-b)

Tanık, kendisi hakkında yürütülmeyen bir muhakemede bildiklerini anlatan herhangi bir kişidir.²³² Tanık kural olarak yemin etmek zorunda olup, bunun istisnası olarak kanunda yeminsiz dinlenecekler (CMK m. 50) ve yeminden çekinebilecekler (CMK m. 51) yer verilmiştir.

CMK'nın 50. maddesine göre;

“Dinlenme sırasında on beş yaşını doldurmamış olanlar, ayırt etme gücüne sahip olmamaları nedeniyle yeminin niteliği ve önemini kavrayamayanlar, soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştiraktan veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar”

yeminsiz dinleneceği gibi, CMK'nın 51. maddesine göre de; *“CMK m. 45 gereğince tanıklıktan çekinebilecekler, mahkemenin takdirine göre yeminsiz dinlenebilecekleri gibi kendileri de yemin etmekten çekinebilirler.”* CMK m. 236/1 de; mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlemesiyle tanık olarak dinlenen mağdurun yemin etmeyeceğine işaret etmektedir.

²³⁰ Ersan Şen, *Ceza Yargılamasında Bilirkişi*, 30.10.2015, <https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1629701-ceza-yargilamasinda-bilirkisi>, (E.T. 08.11.2020).

²³¹ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 457.

²³² Cumhuri Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 35

Ancak CMK m. 311/1-b; yemin verilerek dinlenmiş olan tanığın veya bilirkişinin, hükmü etkileyecek biçimde kasıt veya ihmal ile hükümlü aleyhine gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği hal ile ilgili olarak yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebileceği hususunu düzenlemektedir. Bu nedenle yargılamanın yenilenmesi yoluna gidebilmek için, tanık ya da bilirkişinin “yeminle” dinlenmiş veya görüş bildirmiş olması gerekir.²³³ Bu anlamda kanun, tanığın veya bilirkişinin yemin vermiş olmasına bir önem atfetmiştir. Tanıklar duruşma esnasında yemin verirken CMK m. 64/5, c.2 “*Bu bilirkişilere görevlendirildikleri her işte yeniden yemin verilmez.*” demektedir. Buna göre bilirkişiler yaptıkları her iş için baştan yemin etmiş durumdadırlar.

Eleştirilmesi gereken husus tanıklık bakımından yeminin aranmasıdır.²³⁴ Şahin ve Göktürk’e göre;

*“Bununla birlikte, yeminsiz olarak dinlenen tanığın da hükmü etkileyecek şekilde gerçek dışı beyanda bulunması ihtimal dahilindedir ve yalan tanıklık suçu (TCK m. 272) oluşabilir. Dolayısıyla, tanıklar bakımından yemin verilerek dinlenmiş olma koşulunun aranması çelişki yaratmaktadır.”*²³⁵

Centel ve Zafer de; kanunda sayılan yeminsiz dinlenecekler ve yeminden çekinebilecekleri kast ederek “*Bunların hükme etki eden yalan tanıklıklarının yargılamanın yenilenmesi nedeni olamaması, bir çelişkidir.*”²³⁶ demek suretiyle konu ile ilgili görüşlerini sunmuşlardır. StPO m. 359/1, b. 2;

*“Tanık veya bilirkişinin hükümlü aleyhine bulunduğu bir beyan ile veya verdiği bir raporla, yeminden doğan yükümlülüklerini kasten veya taksir ile ihlal etmekten veya yeminsiz olarak kasten yalan beyanda bulunmaktan dolayı suçlu olduğu anlaşılırsa”*²³⁷

hükümlü lehine yargılama nedeni olarak görmüştür. StPO, CMK’dan farklı olarak yeminsiz olarak kasten beyanda bulunan kişinin “yalan tanıklık” suçundan cezalandırılması durumunda yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceğini belirtmektedir. StPO, yalnız tanığın beyanının yalan olmasını değil tanığın yalan tanıklık suçundan cezalandırılmasını da aramıştır.

²³³ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 288.

²³⁴ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 818.

²³⁵ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 309.

²³⁶ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 966.

²³⁷ Salih Oktar ve Feridun Yenisey (2017), *a.g.m.*, s. 309.

Öğretide, tanığın yemin verilerek dinlenmiş olma şartının doğru olmadığı ileri sürülmektedir. Kanunda yemin şartının aranması isabetli değildir. Mesela beyanın hükme tesiridir.²³⁸ Yenisey ve Nuhoğlu'na göre de; *“Kanunda yemin şartının aranması isabetli değildir. Mesele beyanın hükme tesiridir. Yeminli olmasa da tesir mümkündür.”*²³⁹ Ceza kanunumuzda yeminsiz yalan ifade bir suç olacak ağırlıkta kabul edilmişken, usul kanunumuzda sadece yeminli yalan ifadenin muhakemenin yenilenmesi sebebi olarak kabulü doğru olmasa gerektir.²⁴⁰

Tanık ya da bilirkişi kasten gerçek dışı açıklamada bulunmuş veya gerçeği gizlemiş ise, hükmün uygulama alanı bulacağında kuşku yoktur.²⁴¹ Böyle bir durumda, yalan tanıklık (TCK m. 272) ve gerçeğe aykırı bilirkişilik (TCK m. 276/1) suçlarının oluşacağı şüphesizdir.²⁴²

Kanunumuzun “ihmal” ile neyi kast ettiği açıkça anlaşılammaktadır. Mehz kanunda fiilin “taksirli”(fahrlaessig) olmasından bahsedilmiştir. Kanunumuz bakımından da “ihmal” terimini “taksir” olarak kabul etmememiz için bir sebep yoktur.²⁴³ Çünkü, tanık ya da bilirkişinin, gerekli dikkat ve özeni göstermemeleri nedeniyle farkına varmadan yanlış beyanda bulunmaları da söz konusu olabilir.²⁴⁴ Toroslu ve Feyzioğlu'na göre ise; *“Gerçeğe aykırı tanıklık veya bilirkişilik kasıtlı bir suç olduğundan, (b) bendinde ihmal (taksir)den söz edilmesi bu suçların mahiyetine uygun değildir.”*²⁴⁵

Bu madde ile ilgili önemli olan husus; tanığın yahut bilirkişinin gerçek dışı tanıklık yapması veya oy kullanması ve bu durumun hükmü etkileyecek biçimde gerçekleşmiş olmasıdır. Gerçeğe aykırı tanıklık veya bilirkişiliğin yargılamanın yenilenmesi sebebi olması için hükme etkili olması gerekir.²⁴⁶ Bundan anlaşılması gereken, tanıklık ya da bilirkişilik gerçeğe uygun olarak yapılmış olsaydı, yargılamanın yenilenmesine konu olan karardan daha farklı ve hükümlü lehine bir karar verilecek olmasıdır.²⁴⁷

²³⁸ Nurettin Kunter (1981), *a.g.e.*, s. 886.

²³⁹ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu (2020), *a.g.e.*, s. 981.

²⁴⁰ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 75.

²⁴¹ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 288.

²⁴² Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 309.

²⁴³ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 72.

²⁴⁴ Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 309.

²⁴⁵ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 457-458.

²⁴⁶ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 818.

²⁴⁷ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 289.

Her ne kadar uygulamada, kanunun ilgili bendi gerekçe gösterilerek yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilmesi için, yalan tanıklık veya gerçeğe aykırı bilirkişilik suçlarından dolayı bu kişiler hakkında verilmiş bir mahkumiyet kararının gerekip gerekmediği noktasında tereddütler varsa ve farklı görüşler ortaya atılmışsa da bizim de katıldığımız görüşe göre; “Burada yargılamanın yenilenmesine konu edilen tanık veya bilirkişinin yalan beyanı veya gerçek dışı oyu (görüşü) verdiğinin anlaşılması yeterli olup, bundan dolayı tanığın veya bilirkişinin cezaya çarptırılmış bulunmaları gerekli değildir.”²⁴⁸.

Ayrıca bu neden, mülga CMUK'ta aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında yer almakta iken yeni CMK'da aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında sayılmamaktadır. CMK tasarısında bu hususun gerekçesi olarak; aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenlerinin lehe yargılamanın yenilenmesi nedenlerine nazaran dar tutulduğu ve bunun batılı ülke hukuklarına uyum adına gerekliliği ileri sürülmüştür. Bu nedene CMK'da sayılan aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında yer verilmemesinin eksiklik olduğu ileri sürülmekte ve bu durum eleştirilmektedir: Ancak, sanığın yargılama sırasında baskı yaparak, maddi menfaat temin ederek veya başka surette etkilediği tanık veya bilirkişinin gerçeğe aykırı beyanına itibar edilerek sanığın beraat etmesi veya alması gerekenden daha hafif bir ceza alması durumunda, yargılamanın sanık veya hükümlü aleyhine yenilenemeyecek olması, toplumun adalete olan inancını temelden sarsacak ve adli hatanın sürüp gitmesine neden olacaktır.²⁴⁹ Aynı husus özellikle bir ceza davasında sanık tarafının karşısında müşteki (katılan) tarafın olması durumunda da gerçekleşebilir. Müşteki taraf aynı şekilde maddi menfaat temin ederek ya da başka bir şekilde tanık veya bilirkişinin sanık aleyhine gerçeğe aykırı beyanda bulundurarak masum birinin mahkum edilmesine neden olabilir. Bu husus adalet inancını daha çok incitecek bir durumdur. CMK'da aleyhe yenilenmenin dar tutulmasının esas sebebi budur. Bu sebeple tanık veya bilirkişinin gerçeğe aykırı beyanda bulunmasının aleyhe yenilenme sebebi yapılmamasının doğru olduğu kanaatindeyiz.

²⁴⁸ Erhan Günay (2019), a.g.e., s. 36.

²⁴⁹ Hakan Gündüz (2019), a.g.e., s. 138.

2.4.1.2. Ceza Hükümünün Hukuk Mahkemesinin Bir Hükümüne Dayandırılmış Olması

CMK m. 311/1-d; “Ceza hükmü hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırılmış olup da bu hüküm kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kaldırılmış ise.” yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir.

CMK’ya göre; ceza hükmü hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırılmış olup da bu hüküm kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kaldırılmış ise bu durum sadece sanık lehine yargılamanın yenilenmesi nedeni olmaktadır (CMK m. 311/1-d). Bu hükmün tatbik edilmesi için ceza mahkemesi tarafından verilmiş olan hükmün hukuk mahkemesinin vermiş olduğu hükme istinat etmiş olmalıdır.²⁵⁰ Kanunumuz (Mülga CMUK), hukuk mahkemesi hükmünün katileşen diğer bir hükümle “bozulmuş” olmasından bahsetmektedir. Bu tabir isabetli değildir. Mehzaz kanunda “kaldırılmak” dan (Aufhebung) bahsedilmektedir. Bozma tabiri teknik terim olarak, Yargıtay’ın ilk derece mahkemesinin hükmünü tasdik etmeyerek, geri çeviren kararları için kullanılmaktadır.²⁵¹ Bizce de Mülga CMUK’taki “bozma” ifadesi doğru olmamıştır. Kanun koyucu CMK’da StPO’da olduğu gibi “ortadan kaldırma” ifadesini kullanarak terim yanlışlığını düzeltmiştir.

“Bu hükme göre yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilmesi için;

a) Öncelikle kesinleşmiş bir hukuk mahkemesi hükmü bulunmalı;

b) Mahkumiyet kararı hukuk mahkemesi hükmüne dayanmalı ve

c) Mahkumiyet kararının dayanağını oluşturan bu hükmün bir başka hükümle ortadan kalkmış olması gerekir.”²⁵²

Bu yargılamanın yenilenmesi nedeninin kabulü için öncelikle, bir hukuk mahkemesi hükmünün mevcut olması ve ceza mahkemesi hükmünün, bu hukuk mahkemesi hükmüne dayanması gereklidir.²⁵³ Bunun için, ceza hükmünün hukuk mahkemesinin verdiği bir hükme dayanması, yani iki hüküm arasında illiyet bağının bulunması gerekir.²⁵⁴ İki hüküm arasındaki illiyet bağı; hukuk mahkemesinin vereceği kararın ceza davasında bekletici mesele yapılması veya hukuk mahkemesinin kesinleşmiş hükmünün ceza yargılamasında delil olarak kullanılması şeklinde tezahür edebilmektedir.

²⁵⁰ Faruk Erem (1962), *a.g.m.*, s. 18.

²⁵¹ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 93.

²⁵² Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 293.

²⁵³ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 148.

²⁵⁴ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 309.

İnceleme konumuz olan yargılamanın yenilenmesi nedeninin mevcudiyeti için gereken diğer şart, ceza hükmünün dayandığı hukuk mahkemesi hükmünün, bir başka hukuk mahkemesi hükmü ile ortadan kaldırılmış olmasıdır.²⁵⁵ Ceza hükmünün dayanağını oluşturan hukuk mahkemesi kararının kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kalkması halinde, ceza mahkemesinin kesinleşmiş hükmü de artık sorgulanır hale gelir.²⁵⁶

Kanun koyucu bu kapsamda CMK m. 311/1-d ile ilgili olarak; ceza mahkemesinin dayanak aldığı hükmün, hukuk mahkemesi tarafından verilmiş bir hüküm olması hali ile sınırlı bir düzenleme yoluna gitmiştir. Hukuk mahkemesi hükmü dışındaki diğer hükümlerin dayanak alındığı hallerle ilgili, CMK m. 311/1-e kapsamında “yeni olay veya yeni delilin ortaya çıkması” sebebi ile yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilecektir. Gündüz’e göre;

“Zira, Kanun Koyucu bilinçli bir tercih yaparak, ceza mahkemesinin dayanak aldığı hükmün hukuk mahkemesi hükmü olması durumunda, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceğini kabul etmiştir.²⁵⁷ Kanaatimizce de durum böyledir. Kanun koyucu, yargılamanın yenilenmesi nedenlerini kanunun ilgili maddelerinde tahdidi olarak saymıştır ve bu nedenler kıyas yolu ile genişletilemez. Ancak öğretilerde çeşitli görüşlerce bu bendin kıyas yolu ile idare mahkemesi kararlarına karşı da uygulanabileceği savunulmaktadır. Yenisey ve Nuhoğlu’na göre; “Bu hükmü kıyas yolu ile idare mahkemesi kararlarına da uygulamak doğru olur.”²⁵⁸

Yabancı devletlerin hukuk mahkemelerinin verdiği kararlar, bu kapsamda değil, “yeni olay veya delil” şeklinde (e) bendi kapsamında değerlendirilirler.²⁵⁹

2.4.1.3. Yeni Olay veya Delilin Ortaya Çıkması

“Yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkûm edilmesini gerektirecek nitelikte olursa.”. yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilir (CMK m. 311/1-e).

CMK’ya göre; yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın

²⁵⁵ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 151.

²⁵⁶ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 310.

²⁵⁷ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 149.

²⁵⁸ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu (2020), *a.g.e.*, s. 982.

²⁵⁹ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 310.

beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkum edilmesini gerektirecek nitelikte olursa bu durum sadece sanık lehine yargılamanın yenilenmesi nedeni olmaktadır.

Lehe yargılamanın yenilenmesi nedenlerinden biri olan yeni olay veya yeni delilin bulunması, yargılamanın yenilenmesi nedenlerinden en geniş kapsamlı olanıdır.²⁶⁰ “Yargılamanın yenilenmesini gerektiren bu halin oluştuğunu kabul bakımından üç koşul aranmaktadır:

a) Olay veya delilin varlığı

b) Olay veya delilin yeni olması

c) Bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatını veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkûm edilmesini gerektirecek nitelikte olmalıdır (önemlilik).”²⁶¹

Kanunda yeni olaylar veya yeni delillerin ortaya konulmasından bahsedilmektedir. Olay veya delilin yeni olmasından maksat, mevcut oldukları halde yargılama sırasında yargılama makamınca bilinmemeleri, ulaşılamamaları veya hükmün kesinleşmesinden sonra ilk kez ortaya çıkmış olmalarıdır.²⁶²

Kanunda aranan “yeni” ölçütü, yargılama makamı nezdinde değerlendirilmelidir. Yeni olay veya yeni delilin, taraflarca önceden bilinip bilinmediği hususu ehemmiyet arz etmemektedir. “Yeni” olma, yargılama makamı bakımındandır. “Yeni” değerlendirmesinde ölçü, hüküm verilirken yargılama makamının bunu bilip bilmediğidir. Dolayısıyla taraflarca bilinen, ancak yargılama makamının hüküm verirken bilmediği şeyler yenidir.²⁶³ Diğer deyişle; deliller mahkemece hüküm verildiğinde bilinmiyor veya mahkemece kullanılmamış olmalıdır. Bu kapsama mahkemece reddedilmiş deliller girmez; çünkü mahkeme delilin reddi sebebi kabul etmiştir.²⁶⁴

“CMK m. 311/1-e kapsamında yer alan “yeni olaylar veya yeni deliller” şeklindeki çoğul ifadesinden, bunların birden çok olması gerektiği anlamı çıkarılmamalıdır. Etkisi olacak tek yeni bir olay veya delilde yeterlidir.”^{265 266}

²⁶⁰ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 152.

²⁶¹ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 819.

²⁶² Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 310.

²⁶³ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.y.*

²⁶⁴ Friedrich Christian Schroeder ve Tortsten Verrel (2014); *a.g.e.*, s. 249.

²⁶⁵ Erhan Günay (2019), *a.g.e.*, s. 44.

²⁶⁶ Aynı yönde Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 100.

Yargıtay'ın göre yeni delil ve yeni olayla ilgili görüşü şu şekildedir;

*"Delil ve olayların, yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak kabul edilebilmesi için "yeni" olması gerekmektedir. Hükmü veren mahkemeye bildirilmemesi sebebiyle, hükümde dikkate alınmamış olan her olay ve delil hükümlü tarafından bilinip bilinmemesi önemli olmaksızın "yeni" olarak nitelendirilmektedir. Buradaki yenilikten anlaşılması gereken taraf bakımından değil, mahkeme bakımından olay ya da delilin yeni olmasıdır. Mahkemece bilinmeyen, incelenmeyen, yargılama konusu yapılmayan ve bu nedenle değerlendirilmeyen deliller "yeni delil veya olay" kapsamındadır. Yenilik açısından önemli olan delil vasfına sahip olacak biçimde içerikteki yeniliktir. Bu nedenle hükümlünün bildiği veya bilmesi gereken bir olay veya delil, mahkemece bilinmiyorsa veya öğrenilmekle birlikte değerlendirilmemişse yargılamanın yenilenmesi nedeni olabilecektir. Yeni olay ya da delilin yargılamanın yenilenmesi sebebi olması için aynı zamanda "önemli" de olması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile yeni deliller ve olaylar ortaya konulduklarında tek başlarına ya da önceden sunulan delillerle birlikte değerlendirildiğinde sanığın beraatini veya daha hafif bir ceza uygulanmasını gerektirecek nitelikte olmalıdır. ".. gerek ilk derece yargılamasında gerekse temyiz aşamasında ileri sürülen, yargılama makamlarının bilgi sahibi olduğu, suçun sübutu ve nitelendirmesi bakımından göz önüne alınan, bu şekilde aşamalarda değerlendirilen olay ve delillere dayalı olarak yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulması durumunda, CMK'nun 318/3. maddesi uyarınca mahkemece yargılanmanın yenilenmesi talebinin kabule değer olmadığına karar verilmesi gerekmektedir."*²⁶⁷.

Ancak yalnızca yeni olay veya yeni delilin ortaya çıkması, yargılamanın yenilenmesi için yeterli koşul değildir. Ortaya konulan yeni olay veya yeni delilin tek başına yahut önceden sunulan delillerle birlikte değerlendirildiğinde bunların, sanığın beraatini veya hakkında daha hafif bir cezaya hükmedilmesini gerektirecek nitelikte olması gerekmektedir. Bunlar gerek yalnız gerek daha önceki yargılamada kullanılan olgu ve delillerle bu sonucu ortaya çıkarabilecek güçte olduklarında, birer yenileme nedeni olarak kabul edileceklerdir.²⁶⁸

Yeni delil ve/veya olayın önemli olduğunun kabulü için sanığın mutlaka beraat edecek olması şart değildir. Cezanın daha az verilebilecek olması da yeterlidir.²⁶⁹ Bu

²⁶⁷ YARGITAY CGK; 2012/3-909 E., 2014/121 K., 11.03.2014 T. Sayılı kararı.

²⁶⁸ Erdener Yurtcan (2019), *a.g.e.*, s. 699.

²⁶⁹ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 819.

hususla ilgili olarak Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 27/03/2008 tarihli 2007/1812 E. ve 2008/3170 K. sayılı kararı da;

“Yeni kanıtlar öne sürülüp, önceki dosyada mevcut diğer belgelerle birlikte göz önünde tutulduğunda, sanık yönünden daha hafif bir cezayı içermektedir. Yargılamanın yenilenmesindeki amaç, gerçeğin araştırılması ve böylece toplumun ve sanığın menfaatini korumayı amaçladığından, sanığın 03.12.2003 tarihinde mahkemeden talep ettiği, yargılamanın yenilenmesi talebi, yasaya uygun bir talep olduğu anlaşılmakla...”

şeklindedir.

Bunun dışında Yargıtay'a göre suçun mağdurunun da olayın aynı zamanda tanığı olabildiği durumlarla ilgili olarak bir kararında

“... sanık ... hakkında, mahkemece yargılama yapılarak deliller, mağdur ve tanık beyanları usulünce değerlendirilerek mağdurlar ... ve ...'ı yaralama eyleminden TCK'nin 86/1-3-e, 87/1-d-son, 29, 62. maddeleri uyarınca iki kez 3 yıl 1 ay 15 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verildiği, hükmün temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 14.10.2015 gün ve 2015/3076 Esas, 2015/28306 Sayılı kararıyla hükmün onanması suretiyle temyiz incelemesinden geçerek kesinleştiği, dosya kapsamındaki bir kısım mağdurların beyanlarını değiştirerek sanığın olaya karışmadığını beyan etmelerinin, CMK'nin 311/1-e maddesindeki yeni olay veya yeni delil kapsamında değerlendirilemeyeceği, dosya kapsamında beyanları bulunan tanıklar'ın sanık ...'ın da sopalarla mağdurlara vurduğunu beyan ettikleri anlaşılmakla, yargılamanın yenilenmesi talebinde ileri sürülen nedenlerin 5271 Sayılı CMK'nin 311. maddesinde sayılan nedenlerden hiçbirinin kapsamına girmediği anlaşılmaktadır.”²⁷⁰

Farklı bir olayda Yargıtay; müştekinin ifadesini hükmün kesinleşmesinden sonra değiştirdiği, bu değişiklikle müştekinin hükümlünün savunmasını doğrular nitelikte olduğundan bahisle yargılamanın yenilenmesi talebinin kabule değer olduğuna karar vermiştir.²⁷¹

²⁷⁰ YARGITAY 3. CD, 2016/18038 E., 2017/1668 K., 22.02.2017 T. Sayılı kararı.

²⁷¹ YARGITAY 13. CD; 2015/14588 E., 2015/18472 K., 24.11.2015 T. Sayılı kararı: “Dosya kapsamına göre; adı geçen sanığın müştekinin eşinin akrabası olduğu ve zaman zaman gelip gittiği, müştekinin evinde bulunan bilgisayarı ve kurusıkı tabancayı izinsiz alıp götürdüğü gerekçesi ile hırsızlık suçundan mahkumiyetine karar verildiği anlaşılmakla, sanığın mahkeme huzurundaki savunmasında, müşteki ve eşinin bilgisayarı kendisine tamir ettirmesi için verdiklerini, tabancanın ise bilgisayar çantası içinde unutulmuş olduğunu beyan ettiği, ancak mahkemece bu savunmaya itibar edilmeyerek mahkumiyet hükmü kurulduğu ve kararın Yargıtay'ca onandığı, müteakiben hükmün infazına başlandıktan sonra müştekinin sanığın savunmasını doğrular nitelikte 09.01.2015 tarihli bir dilekçe verdiği ve eşinin bilgisayarı kendisinden habersiz sanığa tamir için vermesine kızarak polise hırsızlık ihbarı yaptığını, sanığın hırsızlık yapmadığını, bilgisayarı sanığa eşinin teslim ettiğini beyan ettiği ve sanığın da bu

“Yeni olay ve delilin ortaya çıkışı” sadece hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenlerinden biri olarak kabul edilmiş olup bizce bu nedenin sanık aleyhine de bir yargılama nedeni olması gerekmektedir. Örneğin bir cinayet davasından beraat eden ve hükmü kesinleşen sanıkla ilgili olarak ilerleyen zamanlarda cinayeti bu sanığın işlediğini gösterir, sanığın mahkumiyeti için yeterli kesin ve inandırıcı “yeni” bir delilin ortaya çıkması durumunda kanunda “yeni delilin ortaya çıkması” sanık aleyhine yargılamanın yenilenmesi yolu için sayılan nedenlerden olmaması sebebiyle sanığın cezalandırılması mümkün olmayacaktır. Böyle bir durumda suç işleyen biri cezasını çekemeyecek bu durumda ceza muhakemesinin amacı olan maddi gerçeğe ulaşma imkanı varken ulaşılamayacak diğer yandan toplum vicdanında da yara açacaktır.

2.4.1.4. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin İhlal veya Düşme Kararı Vermesi

CMK m. 311/1-f;

“Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya ceza hükmü aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi. Bu hâlde yargılamanın yenilenmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.”

CMUK m. 327/1-6;

“Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması. Bu halde, muhakemenin iadesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir”.

Türkiye 1954 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni onaylamıştır. AİHS m. 46/1; “Yüksek Sözleşmeciler, taraf oldukları davalarda Mahkeme’nin verdiği kesinleşmiş kararlara uymayı taahhüt ederler.” demektedir. AİHS’e taraf olan Türkiye’de

beyana dayanarak yargılamanın yenilenmesi talep ettiği anlaşıldığından, müştekinin yeni beyanları doğrultusunda 5271 sayılı CMK’nın 311. Maddesi kapsamında yapılacak yeni değerlendirme sonucunda ortaya çıkacak delillerin sanık lehine kabule değer olabileceği gözetilerek, itirazın kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden, anılan kararın bozulması gerektiğinin ihbar olunduğu anlaşılmıştır”.

AİHM tarafından verilen bir ihlal kararına uymak zorunda olup iç hukukta bu ihlali ortadan kaldırması gerekmektedir.

AİHS m. 1'e göre;

“Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar.”

demektedir. Bunun anlamı taraf devletler, Sözleşmede tanınan bu hak ve özgürlükleri, kendi yargı çevrelerinde bulunan herkese sağlamak yükümlülüğü altındadırlar.²⁷²

Hukukumuz bakımından, ulusal yargı kararı ile Mahkeme'nin verdiği ihlal kararı arasında bir uyumsuzluk bulunması durumunda, Mahkeme kararının uygulanmasını sağlamak için, Mahkeme'nin Sözleşme'nin çiğnendiği kararı vermiş olmasını, (yasada değişiklik yaparak) kararın düzeltilmesini, ya da yargılamanın yenilenmesi nedeni (olağanüstü kanun yolu) saymak olası yollardan biridir.²⁷³

CMK'ya göre;

“Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya ceza hükmü aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi halinde bu durum sadece sanık lehine yargılamanın yenilenmesi nedeni olmaktadır” (CMK m. 311/1-f).

Bu hal ile ilgili olarak yargılamanın yenilenmesi, diğer nedenlerden farklı olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.

CMK m. 311/2;

“Birinci fıkranın (f) bendi hükümleri, 4.2.2003 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararları ile, 4.2.2003 tarihinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular üzerine verilecek kararlar hakkında uygulanır.”

şeklindedir.

²⁷² Mustafa Ruhan Erdem ve Ömer Korkmaz (2003), Yargılamanın Yenilenmesi Nedeni Olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin İhlali, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, s. 182.

²⁷³ Şeref A. Gözübüyük ve Feyyaz Gölcüklü (2016), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, Turhan Kitapevi, Ankara, s. 135.

Kanunda belirtilen “ceza hükmü aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi” ibaresi, 25/07/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun’un 18. maddesi ile metne eklenmiştir. Sayılan bu hal ile ilgili olarak da yargılamanın yenilenmesi yolu açılmıştır.

Kanunda sayılan bu sebebe dayanılarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurma, 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile iç hukukta kabul edilen bireysel başvuru hakkı nedeniyle, pratikteki önemini yitirmiş ve sınırlı bir uygulama halini almıştır. Çünkü kesinleşmiş mahkumiyet kararının AİHS veya ek protokollerin ihlali iddiasıyla AİHM’e gidebilmek için öncelikle Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuruda bulunmak gerekir.²⁷⁴ Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapıldığı takdirde, yargılamanın yenilenmesi yoluna 6216 sayılı Anayasa Mahkemesi’nin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un “Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir.” şeklindeki 50/2. maddesine dayanarak başvurulması gerekmektedir.

Bu haliyle; Anayasa Mahkemesi ihlal tespit etmediği takdirde AİHM’e yapılacak başvuru neticesinde; AİHS veya ek protokollerin ihlali tespit edilirse veya dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucu düşme kararı verilirse CMK m. 311/1-f bendine dayanarak yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilecektir. Bu bende dayanarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurmak, 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile oldukça sınırlı bir hale gelmiştir.

Bu sebebe dayanarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilmek adına gereken ilk koşul; AİHM tarafından AİHS veya ek protokollerle düzenlenip güvence altına alınan haklardan en az birinin ihlal edilmiş olduğunun tespitinin yapılması veya dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucu düşme kararı verilmesi gerekmektedir. Buna karşılık AİHM başvuruyu kabul edilmez bulmuş ya da başvuruyu kayıttan düşürmüş ise, artık bu hükme göre yargılamanın yenilenmesi talep edilemez.²⁷⁵

²⁷⁴ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 304.

²⁷⁵ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 305.

İkinci koşul; AİHS'e yönelik ihlal, ulusal mahkeme tarafından verilen kesinleşmiş bir karardan ileri gelmelidir.²⁷⁶

Üçüncü koşul; Sözleşme'ye veya ek protokollere yönelik ihlalin iç hukukta mevcut başka olanaklar çerçevesinde ortadan kaldırılamıyor olması gerekir.²⁷⁷

Dördüncü koşul; Sözleşme'ye veya ek protokollere yönelik ihlalin yargılamanın yenilenmesi sonucu ortadan kaldırıyor olması gerekir.²⁷⁸

Bunun dışında; AİHM'in sadece kesinleşmiş hak ihlali kararı vermesinin yeterli olmadığı, buna ek olarak hakkında yargılamanın yenilenmesi talep edilen hükmün bu aykırılığa dayanması, yani hak ihlali kararı ile hüküm arasında illiyet bağının kurulup, hükme etkisinin olduğunun anlaşılması gerektiği ileri sürülebilir.²⁷⁹

2.4.1.5. Anayasa Mahkemesi'nin İhlal Kararı Vermesi

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'a göre; Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvuru nihayetinde tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir (6216 sayılı Kanun m. 50/2). Söz konusu neden, ceza yargılamasında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer almayan ve yargılamanın yeniden yapılmasını öngören bir nedendir.²⁸⁰

Bireysel başvuru, Anayasa ile güvence altına alınan ve ayrıca AİHS ve ek protokollerle de korunan bir hakkın kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasına dayanarak Anayasa Mahkemesi'ne ülke içindeki tüm yönetsel ve yargısal yolların tüketilmesinden, herhangi bir yönetsel ya da yargısal yol öngörülmuş değilse ihlalin öğrenilmesinden itibaren 30 gün içinde bu işlemin mağduru olan gerçek ya da tüzel kişiler tarafından yapılan başvurudur.²⁸¹ Bireysel başvuru, 6216 sayılı Kanun'un 76/1-a. maddesi uyarınca 23 Eylül 2012 tarihinde uygulanmaya başlamıştır.

²⁷⁶ Mustafa Ruhan Erdem ve Ömer Korkmaz (2003), *a.g.m.*, s. 206.

²⁷⁷ Mustafa Ruhan Erdem ve Ömer Korkmaz (2003), *a.e.*, s. 207.

²⁷⁸ Mustafa Ruhan Erdem ve Ömer Korkmaz (2003), *a.y.*

²⁷⁹ Ersan Şen, *Yargılamanın Yenilenmesi Sebebi Olarak İHAM Kararı*, 9 Mayıs 2016, <https://www.hukukihaber.net/makale/yargilamanin-yenilenmesi-sebebi-olarak-iham-karari-h75234.html>, (E.T. 14.11.2020).

²⁸⁰ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 128.

²⁸¹ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 302.

6216 s. K m. 45'e göre

*“Kişiler, tüm temel hakları ve hürriyetleri konu edilerek değil, yalnızca Anayasa’da güvence altına alınmış temel hak ve hürriyetleri ile AIHS ve Türkiye’nin onay vererek taraf olduğu iki protokollerde yer alan hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğinden söz ederek bireysel başvuruda bulunabilirler.”*²⁸²

Bireysel başvuru, olağan ve olağanüstü kanun yollarından gerek başvuru yöntemi, gerek sonuçları itibariyle farklılık arz etmektedir.

Bireysel başvuru neticesinde Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararı üzerine yargılamanın yenilenmesi, CMK’da sayılan yargılamanın yenilenmesi nedenlerine ek olarak sayılabilir. Ancak bu düzenlemenin CMK’da karşılığı bulunmadığı için yasanın düzeltilmeye ihtiyacı vardır.²⁸³

6216 sayılı kanunda yer verilen düzenleme birçok yönden eksiklik içermekle birlikte, ceza muhakemesinde benzetme kuralı olarak mümkün olduğundan, CMK’nın yargılamanın yenilenmesine ilişkin getirdiği düzenlemeler burada da niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanmalıdır.²⁸⁴ Ancak yeniden yargılama kararı ile Ceza Muhakemesi Kanununda olağanüstü kanun yolu olarak düzenlenen yargılamanın yenilenmesi (m. 311 vd.) müessesesinin mahiyet ve hukuki sonuçları arasında önemli farklar bulunmaktadır.²⁸⁵ Öncelikle, Anayasa Mahkemesinin, tespit edilen ihlalin giderilmesi amacıyla yeniden yargılama yapılmasına hükmettiği hallerde, ilgili usul kanunlarında düzenlenen yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak; Anayasa Mahkemesinin dosyayı ilgili mahkemeye göndermesi yeterli olup, lehe yapılacak olan yargılama için ilgililerce ayrıca bir talepte bulunulması gerekmemektedir.²⁸⁶

6216 sayılı Kanun’un ilgili maddesinde de belirtildiği üzere; ihlal üzerine yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesi’nin ihlal kararında açıkladığı ihlal ve sonuçlarını ortadan kaldırmak üzere mümkünse dosya üzerinden karar verir. Bunun mümkün olmadığı hallerde yeniden duruşma açılır. İhlali tespit edip dosyayı gönderme durumunda, dosya tekrar önüne gelen mahkemenin

²⁸² Erhan Günay (2019), *a.g.e.*, s. 49.

²⁸³ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu (2020), *a.g.e.*, s. 985.

²⁸⁴ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, a.y.

²⁸⁵ İzzet Özgenç (2020b), *Enis Berberoğlu’nun Bireysel Başvurusu Üzerine Anayasa Mahkemesinin Verdiği Hak İhlali Kararı İle İlgili Hukuki Değerlendirmeler*, 09.10.2020, <https://izzetozgenc.com/makale/enis-berberoglu%E2%80%99nun-bireysel-basvurusu-uzerine-anayasa-mahkemesinin-verdigi-hak-ihlali-karari-ile-ilgili-hukuki-degerlendirmeler>, (E.T. 14.11.2020).

²⁸⁶ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 311.

yargılamayı yeniden yapma yükümlülüğü vardır, çünkü Anayasa Mahkemesi'nin kararları kesindir ve herkesi bağlar.²⁸⁷ Ancak CMK'da düzenlenen yargılamanın yenilenmesinden farklı olarak; burada, Anayasa Mahkemesi'nin tespit ettiği ihlal üzerine dosyayı ilgili mahkemeye göndermesi yeterlidir. Yeniden yapılacak olan lehe yargılamada ayrıca ilgililerin talebi aranmamaktadır. 6216 sayılı kanunla getirilen düzenlemeden, ihlal kararı üzerine yargılamanın yenilenmesi için bir başvuru yapılması gerekmediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Başka bir anlatımla Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı üzerine yargılamanın yenilenmesi kendiliğinden harekete geçen bir mekanizma olarak düşünülmüştür.²⁸⁸

Maddede açıkça yer almasa da, yeniden yapılacak olan yargılamanın lehe olma mecburiyeti vardır. Kanun, ihlal üzerine yenilenecek yargılamada, mümkünse dosya üzerinden karar verilmesi hususunu düzenlemiştir. CMK'nın "Duruşma yapılmaksızın yenileme isteminin incelenmesi" başlığını taşıyan 322/2. maddesi de, ancak lehe yargılamanın yenilenmesi hali ile ilgili olarak duruşma yapılmaksızın verilebilecek beraat kararından bahsetmektedir. Aksi durum, savunma hakkının ihlaline sebebiyet vermektedir. Ancak kanunda bir ayrıma gidilmediğinden bahisle, Anayasa Mahkemesi'nin kararı üzerine yargılamanın yenilenmesi yoluna hükümlünün aleyhine de gidilebileceği hususunda karşıt görüşler de mevcuttur.²⁸⁹

Ayrıca, Anayasa Mahkemesi'nin yeniden yargılamaya hükmettiği bir durumda, yargılamanın yenilenmesi sebebinin varlığının kabulü ve önceki kararın kaldırılması hususunda derece mahkemesinin herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır.²⁹⁰ Bu durumda karara, yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkemece direnilemez.

Anayasa Mahkemesi'nin kararında geçen ihlal ve sonuçları yapılan yeni yargılama sonunda ortadan kaldırılamamış ise; Anayasa Mahkemesi'ne yeniden bireysel başvuruda bulunulabileceği hususu da öğretide kabul edilmektedir.

²⁸⁷ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 129.

²⁸⁸ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 303.

²⁸⁹ Bkz., Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 303.

²⁹⁰ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 311.

2.4.2. Hükümlünün Lehine veya Aleyhine Yargılamanın Yenilenmesi Yoluna Gidilebilecek Nedenler

2.4.2.1. Duruşmada Kullanılan ve Hükümü Etkileyen Bir Belgenin Sahteliği

CMK'nın 311/1-a maddesine göre; *duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliği anlaşıldığı halde yargılama lehe yenilenmekte*, CMK'nın 314/1-a maddesine göre;

“Duruşmada sanığın veya hükümlünün lehine ileri sürülen ve hükme etkili olan bir belgenin sahteliği anlaşıldığı halde yargılama aleyhe yenilenmektedir. Duruşmada kullanılan ve hükme etkili olan bir belgenin sahteliğinin anlaşılması; yargılamanın hem lehe hem aleyhe yenilenmesine sebebiyet verebilmektedir.”

Zira yargılamada kullanılan ve hükümde de etkili olan bir belgenin sahte olduğunun ortaya çıkması, maddi gerçeğe ulaşma amaçlı ceza yargılamasında, buna engel ciddi bir maddi hatanın bulunduğu ve yargılamanın yenilenerek hatanın giderilmesi gerektiğini ortaya koyar.²⁹¹

Belge; bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb. vesika, doküman anlamındadır.²⁹² Mülga CMUK vesika sözcüğünü kullanmakta olup “vesika; bir halin, bir hadisenin veya bir sözün doğruluğunu gösteren, inandırıcı şey. Belge, sened.”²⁹³. Ceza hukuku yönünden belgeyi, olayları nakleden veya irade beyanlarını içeren ve bir kimse tarafından oluşturulan her türlü yazılı belge olarak tanımlamak mümkündür.²⁹⁴ Sahte kelimesi ise Farsça kökenli olup “Düzme, yapmacık, yalandan, taklit”²⁹⁵ anlamına gelmektedir. 213 sayılı Vergi Usul Kanunu M. 359/1-b sahte belgeyi; “Gerçek bir muamele veya durum olmadığı halde bunlar varmış gibi düzenlenen belge, sahte belgedir.” diyerek tanımlamıştır.

Bir belgenin sahte olması hususunda öğretide farklı görüşler vardır. Birinci görüş; sahte belgeden bahsedebilmek için suç teşkil eden sahteliğin bulunmasının gerektiğini düşünen görüştür.²⁹⁶ Bizimde katıldığımız diğer görüş ise belgenin sahte olmasının yargılamanın yenilenmesi için yeterli olduğunu savunan görüştür.²⁹⁷ Kanunun lafzına bakıldığı “vakit bir belgenin sahteliği anlaşılırsa” ifadesi yer almaktadır. Burada kanun belgenin sahte olmasının yeterli olduğunu belirtmektedir. Eğer sahte bir

²⁹¹ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 73.

²⁹² www.sözlük.gov.tr.

²⁹³ <https://www.luggat.com/vesika/1/1>.

²⁹⁴ Nevzat Toroslu (2013), *Ceza Hukuku Özel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara, s. 222.

²⁹⁵ <https://www.luggat.com/> (E.T. 15.05.2021).

²⁹⁶ Bkz. Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu (2020), *a.g.e.*, s. 987.

²⁹⁷ Bkz. Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 965. Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 89.

belge ile ilgili olarak resmi belgede sahtecilik veya özel belgede sahtecilik suçlarının olduğu şüphesi var ise bunun soruşturması yargılamanın yenilenmesi muhakemesi dışında tatbik edilebilecektir.

Sahte belge kullanılmış olduğunun anlaşılması sebebine dayanılarak yargılamanın hükümlünün lehine yenilenmesi için, söz konusu belge duruşmada kullanılmalı ve hükmü etkilemelidir.²⁹⁸ Ayrıca belgenin hükmü etkilediği tespit edilse bile duruşmada incelenip incelenmediğinin de araştırılması gerekmektedir.²⁹⁹

2.4.2.2. Hükme Katılmış Hakimin Görevini Yaparken Suç İşlemesi

Hükme katılan hakimlerden birinin görev suçu işlemesi, mevcut kanunda hem lehe yargılamanın yenilenmesi hem aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak sayılmıştır. CMK'nın 311/1-c maddesine göre; hükme katılmış olan hakimlerden biri, hükümlünün neden olduğu kusur dışında, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkumiyetini gerektirecek biçimde görevlerini yapmada kusur etmiş ise yargılama lehe yenilenmekte, CMK'nın 314/1-b maddesine göre; hükme katılmış olan hakimlerden biri, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkumiyetini gerektirecek nitelikte olarak görevlerini yapmada sanık veya hükümlü lehine kusur etmiş ise yargılama aleyhe yenilenmektedir. Hükme katılan hakimlerden birinin görev suçu işlemesi, mevcut kanunda hem lehe yargılamanın yenilenmesi hem aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak sayılmıştır. Hükme göre ancak yargıçların vazifelerini ifada suç işlemeleri muhakemenin yenilenmesi sebebidir. Bu hükmü kıyas yolu ile davada alakalı diğer şahıslar hakkında tatbik etmek imkansızdır. Bu sebeple zabıt katibinin, savcının ve müdafinin vazifelerini ifada işledikleri suçlar bu madde hükmüne girmemektedir.³⁰⁰

Yukarıda sahte belge ile ilgili olarak bir suçun varlığının aranıp aranmaması tartışması burada mevcut değildir. Gerek mehz Alman kanunu, gerekse bizim kanunumuz fiilin suç teşkil etmesi şartını açıkça hükme bağlamışlardır.³⁰¹ Hakimin suç işlemiş olması nedeniyle yargılamanın yenilenmesinin istenebilmesi için, söz konusu hakim hakkında kesin mahkumiyet hükmünün bulunması veya mahkumiyet

²⁹⁸ Sevi Bakım (2013), *a.g.m.*, s. 929.

²⁹⁹ Sevi Bakım (2013), *a.y.*

³⁰⁰ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 77.

³⁰¹ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 91. Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 966.

hükümünün, delil yetersizliğinden başka bir nedenle verilememiş olduğunun anlaşılması gerekir.³⁰²

Öğretide bir görüşe göre;

*“Hakimin görev suçunu düzenleyen hüküm Cumhuriyet savcısı ve müdafii de kapsama alır biçimde genişletilmelidir. Yargılamada hayati görev ifa eden bu makamların sanığın leh ve aleyhinde bir suç işlemleri hakimin suç görev suçu kadar hükme edecektir.”*³⁰³

Özgen de hem savcılarının hem de müdafilerin bu kapsama alınması taraftarıdır.³⁰⁴ Kanaatimizce “hakimin suç işlemesi” yargılamanın yenilenmesi için kafidir. Hükümün konulmasındaki gaye; ceza yargılamasının sonucunda karar veren hakimin suç işlemesi halinde, dürüstlüğüne, bitarafılığına, adaleti sağlaması yönündeki taraflar ve toplum tarafından gösterilen itimada hanel gelmesinin sonucu olarak verilen karara olan güvenin azalması veya yok olması nedeniyle yargılamanın yenilenmesi yolunu açarak adalete olan güveni tesis etmektir. Yargılamada savcı ve müdafiden böyle bir beklenti esasında yoktur. Ancak, örneğin savcının delilleri gizlemesi gibi suç işlemesi tabii olarak yargılamayı etkilemektedir. Ancak bu durumda dahi gizlenen delil ortaya çıkacağından “yeni delil” olarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilecektir.

2.4.3. Sadece Hükümlü Aleyhine Yargılamanın Yenilenmesi Yoluna Gidilebilecek Nedenler

“Hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenleri” başlıklı CMK m. 314/1 ise;

“Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış olan bir dava aşağıda yazılı hâllerde sanık veya hükümlünün aleyhine olarak yargılamanın yenilenmesi yolu ile tekrar görülür:

a) Duruşmada sanığın veya hükümlünün lehine ileri sürülen ve hükme etkili olan bir belgenin sahteliği anlaşılırsa.

b) Hükme katılmış olan hâkimlerden biri, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkûmiyetini gerektirecek nitelikte olarak görevlerini yapmada sanık veya hükümlü lehine kusur etmiş ise.

c) Sanık beraat ettikten sonra suçla ilgili olarak hâkim önünde güvenilebilir nitelikte ikrarda bulunmuşsa.”

³⁰² Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 966.

³⁰³ Serdar Talas (2004), *Ceza Yargılaması Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

³⁰⁴ Eralp Özgen (1968), *a.g.e.*, s. 77-78.

şeklindedir.

Maddenin a ve b bentleri hükümlünün hem aleyhine hem de lehine yargılama nedenleridir. Bu nedenle tekrara düşmemek için CMK m. 314/1, a ve b bentleri ilgili olarak bölüm 2.4.2.1. ve 2.4.2.2.'de yaptığımız açıklamalarla yetiniyoruz. Sanığın sadece aleyhine başvurulabilen yargılama nedeni sanığın beraat ettikten sonra suçla ilgili olarak hâkim önünde güvenilebilir nitelikte ikrarda bulunmasıdır.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yalnızca aleyhe yenileme nedeni olan tek düzenleme, beraat hükmünden sonra gelen ikrardır. (CMK m.314/1-c)³⁰⁵ CMK'ya göre; sanık beraat ettikten sonra suçla ilgili olarak hakim önünde güvenilebilir nitelikte ikrarda bulunmuşsa bu durum sadece sanık aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedeni olmaktadır (CMK m. 314/1-c).

5271 sayılı Kanun bu hal ile ilgili olarak aleyhe yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilmesi için sanığın güvenilir nitelikteki ikrarının hakim önünde olması koşulunu aramıştır. Mülga CMUK m. 330/4; *“Maznun beraat ettikten sonra suçla müteallik itimada şayan bir ikrarda bulunmuş ise.”* demektedir. Bu yönüyle, sanığın beraat ettikten sonra suçla ilgili ikrarının herhangi bir ikrar olabileceğine yönelik düzenleme ihtiva eden mülga CMUK'tan farklılık arz etmektedir. Kısacası CMK ile Mülga CMUK'un bu husustaki farklılığı CMK'da ikrarın hakim önünde yapılmış olmasıdır. (CMUK m. 330/4) StPO m. 362 no: 4; *“Beraat eden kişi mahkeme önünde veya mahkeme dışında inanılır biçimde suçu ikrar etmiş olursa”*³⁰⁶. demekle ikrarın yeri bakımından ikrarın hem mahkeme huzurunda hem de mahkeme dışında yapılabileceğini söylemektedir. Özbek, Doğan, Bacaksız ve Tepe'ye göre; *“CMK bu şartı arayarak, bu sebebin uygulama alanını daraltmıştır. Bizce bu durum, sanığın aleyhine olan bir durumun uygulanmasını daralttığı için oldukça yerindedir.”*³⁰⁷

Yenisey ve Nuhoglu'na göre;

“Bu hal yeni bir delildir. Ancak kanun aleyhe yenilemede, lehte yenilemeden farklı olarak her türlü yeni delil ve olayı nazara almamış, hattâ her türlü ikrarı kabul etmemiş, sadece beraat ettikten sonraki “hakim önünde, güvenilebilir nitelikteki” ikrarı aleyhe yenileme sebebi saymıştır.”

³⁰⁵ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 131.

³⁰⁶ Salih Oktar ve Feridun Yenisey (2017), *a.g.m.*, s. 309.

³⁰⁷ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 824.

Mahkûmiyet kararının kesinleşmesinden sonra sanığı ikrarda bulunması, kendisi aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedeni oluşturamaz.³⁰⁸ İkrar, sadece beraat kararı verilmişse göz önüne alınır. Buna karşılık, mahkûmiyetten sonra daha ağır bir cezanın verilmesi sonucunu doğuracak ikrar, yargılamanın yenilenmesi nedeni olmaz. Ancak bu ikrar, suçun hukuki niteliğinin de değişmesi sonucunu doğuruyorsa, yenileme nedeni teşkil eder.³⁰⁹

İştirak halinde işlenen suçlarla ilgili olarak; “Beraat eden sanığın ikrarı sadece ikrarda bulunan sanık aleyhine yenileme nedeni olabilir. Diğer sanıklar aleyhine yenileme sebebi olamaz. Ancak lehe yenileme sebebi olabilir. Çünkü beraat eden sanığın ikrarı diğer sanıklar için yeni delil oluşturacaktır”³¹⁰. İştirak halinde işlenen suça karışan diğerleri ile ilgili olarak, bu durum ancak yeni olay veya yeni delil mahiyetinde değerlendirilebilir ise de; yeni olay veya yeni delilin ortaya çıkması aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında sayılmamaktadır. Bu sebeple diğerleri bakımından aleyhe yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamaz. Fakat sanığın ikrarının diğer suç ortaklarının lehine olduğu hallerde, yeni olay veya yeni delile dayanılarak bunlar lehine yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilir.³¹¹

³⁰⁸ Cumhuri Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 313.

³⁰⁹ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 970.

³¹⁰ Doğan Soyaslan (2020), *a.g.e.*, s. 530.

³¹¹ Cumhuri Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 313.

BÖLÜM III

YARGILAMANIN YENİLENMESİNDE USUL

3.1. YARGILAMANIN YENİLENMESİ YOLUNA BAŞVURU

Muhakemenin yenilenmesini istemek, bir mahkemenin asıl ceza muhakemesinde verdiği yargının hatalı olduğunu iddia etmek ve bu hususta bir karar verilmesi için yargılama makamlarını harekete geçirmek demek olduğundan, bir kanun yolu davası açmak demektir.³¹² Olağanüstü kanun yolu olarak düzenlenen yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebilmesi için; 6216 sayılı Kanun'un 50/2. maddesi ile düzenlenen ve Anayasa Mahkemesi'nin mahkeme kararında ihlal tespit etmesi hususu dışında, istemde bulunmak gerekmektedir. Böyle bir istem olmadan, mahkemenin, verdiği karardaki hukuka aykırılık ne kadar ağır olursa olsun kendiliğinden önceki kararı ele alarak onda bir değişikliğe gitmesine olanak yoktur.³¹³ Bu istem üzerine, yapılan başvuru incelenecek ve istemin kabulü halinde yeniden yargılama yapılarak nihayetinde yeni bir hüküm verilecektir.

“Yargılamanın yenilenmesi, “davasız yargılama olmaz” ilkesi gereği ancak talep üzerine olur. Mahkeme re'sen yargılamanın yenilenmesine karar veremez.”³¹⁴

Yargılamanın yenilenmesi yoluna kimlerin başvurabileceği CMK'da bir bütün halinde yer almamıştır.

“Kanun kimlerin muhakemenin yenilenmesi dâvasını açabileceğini ayrıca göstermemiş, kanun yolu dâvalarını açma bahsine atıf yapmıştır (CMK 317/1). Bu sebeple olağan kanun yolu dâvası açabilenler, kamu dâvasına katılan dahil, muhakemenin yenilenmesi dâvasını açabileceklerdir.”³¹⁵

CMK'nın 317/1. maddesi “Kanun yollarına başvurma hakkındaki genel hükümler, yargılamanın yenilenmesi istemi hakkında da uygulanır.” şeklinde bir atıf içermektedir.

³¹² Nurettin Kunter (1981), *a.g.e.*, s. 883.

³¹³ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 278.

³¹⁴ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 307.

³¹⁵ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu (2020), *a.g.e.*, s. 989.

Buna göre; Kanun yollarına başvurma hakkı” başlığı altında CMK m. 260 vd. düzenlenen olağan kanun yollarına başvurabilenler, CMK m. 313/2’ye göre hükümlü ölmüş ise ölenin eşi, üstsoyu, altsoyu, kardeşleri ile CMK m. 313/3’e göre bunların yokluğu halinde Adalet Bakanı yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilecek kimselerdir.

Kanunda sayılan bu kişilerden bazıları lehe yargılamanın yenilenmesi, bazıları aleyhe yargılamanın yenilenmesi, bazıları da hem lehe hem aleyhe yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilmektedirler.

3.1.1. Mahkumun Yaşaması Halinde Başvuruda Bulunmaya Yetkililer

“Bu durumda istemde bulunabilecek kişileri belirlerken, yasanın yargılamanın yenilenmesi konusu düzenleyen bölümündeki açık gönderme karşısında (CMK m.317/1), yasa yollarına başvurmayla ilgili olarak genel düzenlemeleri dikkate almak gerekmektedir (CMK m.260-266).”³¹⁶ Buna göre, kanun yollarına başvuru hakkını düzenleyen CMK m.260 vd. maddeleri sanık veya hükümlünün hayatta olması halinde yargılamanın yenilenmesine başvurabilecek kişiler bakımından da uygulanacaktır.³¹⁷

3.1.1.1. Hükümlü veya Müdafii

Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuruda bulunmaya yetkili kişilerden ilki şüphesiz; ilk yargılamada “hükümlü” sıfatını taşıyan kişidir. CMK m. 260/1’de sayılan ve kanun yollarına başvurma hakkına sahip kişiler arasında “şüpheli, sanık” kavramları yer almışsa da, “hükümlü” de bu madde kapsamında yetkili kişi olarak kabul edilmektedir.

Hükümlü yalnızca lehe yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilir. Hükümlü, kendi aleyhine yargılamanın yenilenmesini isteyemez.³¹⁸ Hükümlünün avukatı da, yargılamanın lehte yenilenmesini isteyebilir.³¹⁹ Müdafinin mahkeme tarafından tayin edilmiş olması ya da hükümlü tarafından seçilmiş olması arasında fark yoktur.³²⁰

³¹⁶ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 144.

³¹⁷ Sevi Bakım (2013), *a.g.m.*, s. 924.

³¹⁸ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 307.

³¹⁹ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 961.

³²⁰ Sevi Bakım (2013), *a.g.m.*, s. 924.

3.1.1.2. Katılan veya Vekili

Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuruda bulunmaya yetkili kişilerden biri de katılındır.

Katılma; “Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar tarafından, açılmış olan kamu davasında hüküm verilene kadar şikâyetçinin sahip olduğu haklara sahip olarak yer almak istenmesidir. Bu talebin kabul edilmesi halinde talepte bulunana ise katılan denir.” CMK’nın 237/1. maddesi katılma talebinde bulunabilecek kişileri açıkça saymak suretiyle belirtmiş ve katılma talebinin ne zamana kadar yapılabileceği hususuna da yer vermiştir. Buna göre; ‘Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.’

CMK’da katılanın bir olağanüstü kanun yolu olan yargılamanın yenilenmesine başvuru hakkı ile ilgili olarak çeşitli düzenlemeler mevcuttur.

“Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlığı altında CMK m. 234/1-b.6; mağdur ve şikâyetçinin kovuşturma evresinde “Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma.” hakkını düzenlemiştir. Bu maddeden de anlaşılacağı üzere; “Mağdur ve suçtan zarar görenin kanun yoluna başvurma yetkisi davaya katılma şartına bağlıdır. Duruşmadan haberdar edilmiş ve katılma hakkı hatırlatılmış olan mağdur ve suçtan zarar gören, katılma talebinde bulunmadıkça kanun yoluna başvurma hakkına sahip değildir.”³²¹

“Katılanın kanun yoluna başvurusu” başlığı altında CMK m. 242/1; “*Katılan, Cumhuriyet savcısına bağlı olmaksızın kanun yollarına başvurabilir.*” şeklinde bir düzenleme içermektedir.

Yine “Kanun yollarına başvurma hakkı” başlığı altında CMK m. 260/1 düzenlemesi de şu şekildedir:

“Hâkim ve mahkeme kararlarına karşı Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açıktır.”

³²¹ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 243.

Bu anlamda, kanun yollarına başvurma hakkındaki genel hükümlerin, yargılamanın yenilenmesi istemleri hakkında da uygulanacağına yönelik düzenlemeyi hatırlamakta fayda olacaktır (CMK m. 317/1).

Ayrıca Kanun'un 260/1. maddesi; katılan sıfatını almış olanlar ile birlikte katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanların da kanun yollarına başvurma hakkına yer vermiştir. Dolayısıyla bu kişiler için de yargılamanın yenilenmesi yolu açıktır.

Katılan, muhakemede bulunduğu konum itibariyle yalnızca aleyhe yargılamanın yenilenmesini talep edebilir.

CMK'nın 261/1. maddesi; *“Avukat, müdafiliğini veya vekilliğini üstlendiği kişilerin açık arzusunun aykırı olmamak koşuluyla kanun yollarına başvurabilir.”* şeklinde kanun yollarına başvuru hakkına yönelik genel bir hüküm ihtiva etmektedir. Bu hükümden yola çıkarak; katılan vekilinin de, avukat sıfatı ile yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabileceği açıktır.

3.1.1.3. Mahkumun Eşi veya Yasal Temsilcisi

Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuruda bulunmaya yetkili kişiler arasında hükümlünün eşi ve yasal temsilcisi de sayılmaktadır.

“Yasal temsilcinin ve eşin başvurma hakkı” başlıklı CMK m. 262/1;

“Şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi, şüpheli veya sanığa açık olan kanun yollarına süresi içinde kendiliklerinden başvurabilirler. Şüphelinin veya sanığın başvurusuna ilişkin hükümler, bunlar tarafından yapılacak başvuru ve onu izleyen işlemler için de geçerlidir.”

şeklinde. StPO 361 no:2; *“Ölüm halinde, ölenin eşi, eşcinsel eşi alt ve üst derece soy hısımları ve de kardeşleri talepte bulunabilirler”* demektedir. Almanya'da eşcinsel evliliğin meşru olmasından dolayı bizim kanunlarımızdan farklı olarak StPO eşcinsel eşe de başvuru hakkı tanımıştır.

Bu kanun yolunun açık olmasının nedeni, Ceza Muhakemesi Hukukunun beraat etme hakkına verdiği önem ile adalet karşısında mağdur olmuş kişilerin ve yakınlarının mağduriyetinin giderilmesi gerekliliğidir. Adli hatanın düzeltilmesi bu anlamda bir zorunluluk teşkil etmektedir.³²²

³²² Ersan Şen ve Mehmet Vedat Ervan (2020), *Ceza Muhakemesinde Yargılamanın Yenilenmesi*, 19.10.2020, <https://sen.av.tr/tr/makale/Ceza-Muhakemesinde-Yargilamanin-Yenilenmesi>, E.T.14.11.2020.

3.1.1.4. Cumhuriyet Savcısı

Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuruda bulunabilecek kişiler arasında Cumhuriyet Savcısı da yer almaktadır. Olağan kanun yollarına başvuru hakkı olanlar da yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilecekleri için Cumhuriyet savcısının başvuru hakkı doğrudan CMK m. 260'dan kaynaklanmaktadır.³²³

3.1.2. Mahkumun Ölmüş Olması Durumunda Başvuruda Bulunmaya Yetkililer

3.1.2.1. Ölmüş Olan Mahkumun Eşi, Üstsoyu, Altsoyu ve Kardeşleri

CMK m. 313/2 ölenin eşi, üstsoyu, altsoyu, kardeşlerinin yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabileceğini belirtmektedir. CMUK 329/2'de "*Ölüm halinde ölenin karısı veya kocası, usulü, füruu, erkek veya kız kardeşleri muhakemenin iadesi talebinde bulunabilirler.*" demektedir. Yine StPO eşcinsel eşi de mahkumun vefatı halinde başvurabilecekler arasında saymıştır.

3.1.2.2. Adalet Bakanı

CMK 313/3 Ölenin eşi, üstsoyu, altsoyu, kardeşlerinin olmaması halinde Adalet Bakanı'nın da yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabileceğini belirtmektedir. Beraat etme ve lekelenmeme hakkına verilen önem nedeniyle yukarıda sayılan kişilerin yokluğu halinde, Adalet Bakanının da yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunabileceği öngörülmüştür³²⁴. CMUK'ta ve StPO'da böyle bir hüküm bulunmamaktadır. Bu husus Türk Ceza Yargılaması Hukuku'na CMK ile girmiştir.

Adalet Bakanı'nın yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunması istisnai bir haldir. Adalet Bakanı, hükümlünün lehine ve sadece Yasa'da belirtilen kişilerin yokluğu halinde bu kanun yoluna başvurabilecektir.³²⁵

3.1.3. Başvurunun Süresi, Şekli, İçeriği ve İnfaza Etkisi

3.1.3.1. Süresi

Yargılamanın yenilenmesi istemi, CMK m. 311/1-f'de öngörülen durum dışında bir süreye bağlı değildir.³²⁶ Kanunlar, muhakemenin yenilenmesi hususunda bir müddet kabul etmemişlerdir. Esasen müddet koymak makul değildir. Zira hatanın

³²³ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 280.

³²⁴ Ersan Şen ve Mehmet Vedat Ervan (2020), *a.g.m.*

³²⁵ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 961.

³²⁶ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 277.

ne zaman anlaşılacağını evvelden tahmin imkânsızdır.³²⁷ Akyürek'e göre de; "*Maddi gerçeğe ulaşmak için adli hataların giderilmesini amaçlayan yargılamanın yenilenmesi kurumunun, yapısı gereği belli bir süreye bağlı olmaması gerekmektedir.*"³²⁸.

Yargılamanın yenilenmesi istemi, kural olarak, süre ile sınırlandırılmamıştır. Yenileme sebepleri ortaya çıktığı zaman bu yola başvurulabilir.³²⁹ Bu yola başvurunun bir süre ile sınırlandırılmaması, kanun yolunun amacına son derece uygunluk arz etmektedir. Çünkü, yargılamanın yenilenmesindeki amaç maddi gerçeğin araştırılmasıdır ve ceza zamanaşımı süresi geçtikten, infaz tamamlandıktan sonra dahi hükmün yanlış olduğu anlaşılabilir.³³⁰ Bu nedenledir ki, cezanın çekilmiş olmasından, hatta hükümlünün ölmüş olmasından sonra dahi, hükümlünün lehine olmak şartıyla, yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilebileceği kabul edilmiştir (CMK. m. 313, f. 1).³³¹ "Yargılamanın yenilenmesine engel olmayan hâller" başlığı altında CMK'nın 313/1. maddesinde; "*Hükmün infaz edilmiş olması veya hükümlünün ölümü, yargılamanın yenilenmesi istemine engel olmaz.*" şeklinde bu hususa yer verilmektedir.

Yargılamanın yenilenmesi başvurularının süreye tabi olmaması kuralının istisnasını AİHM kararlarına dayanan başvurular oluşturmaktadır.³³² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararından sonra yargılamanın yenilenmesi istenmesi için ise bir yıllık süre öngörülmüştür.³³³ Kanun'un 311/1-f bendinde yer alan ve ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya ceza hükmü aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi hali ile ilgili olarak; yargılamanın yenilenmesi, AİHM kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenmelidir. Bu süre hak düşürücü süredir.³³⁴

³²⁷ Faruk Erem (1962), *a.g.m.*, s. 10.

³²⁸ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 58.

³²⁹ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 455.

³³⁰ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 307.

³³¹ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 455.

³³² Sevi Bakım (2013), *a.g.m.*, s. 925.

³³³ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 967-968.

³³⁴ Sevi Bakım (2013), *a.g.m.*, s. 925.

3.1.3.2. Şekli

Kanun yollarına başvurma hakkındaki genel hükümler, yargılamanın yenilenmesi istemi hakkında da uygulanır (CMK m. 317/1). Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurunun şekline ilişkin özel bir düzenleme bulunmamasıyla birlikte, diğer kanun yollarına ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması mümkündür.³³⁵

Yargılamanın yenilenmesinin mutlaka istek üzerine yapılması gerekmektedir.³³⁶ Bir dava açılmadan mahkeme kendiliğinden olaya el koyarak yargılama yapamaz. Buna, “davasız yargılama olmaz ilkesi” denilmektedir.³³⁷ Bu nedenle mahkeme re’sen yargılamanın yenilenmesi yoluna gidemez aksi halde bu davasız yargılama olmaz ilkesine aykırılık teşkil edilmiş olunur.

Bu dava, hatalı son kararı verdiği iddia olunan mahkemeye verilen bir dilekçe ile açılır.³³⁸ CMK m. 318/1’e göre; “*Yargılamanın yenilenmesi istemi, hükmü veren mahkemeye sunulur.*” O kadar ki CMK 303. madde uyarınca Yargıtay’ın doğrudan hüküm kurduğu hallerde dahi hükmü vermiş olan mahkemeye başvurularak yargılamanın yenilenmesi istenir (CMK 318/2).³³⁹ İstem yazılı olmalıdır. Bu konuda, bir dilekçe verilebileceği gibi; bir tutanak tutulmak üzere mahkeme kâtibine beyanda da bulunulabilir.³⁴⁰

Hükümlü de CMK’nın 263. maddesinde düzenlenen usule uygun olmak kaydıyla; zabıt katibine veya bulunduğu ceza infaz kurumu müdürüne beyanda bulunmak veya dilekçe vermek suretiyle yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabilir.

Diğer kanun yollarına başvuruda olduğu gibi, yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna başvuruda da CMK’nın 264’üncü maddesi uyarınca, kanun yolunun veya merciin belirlenmesinde yanılma, başvuranın haklarını ortadan kaldırmaz. Bu hâlde başvurunun yapıldığı merciin, başvuruyu derhâl görevli ve yetkili olan mercie göndermesi gerekir.³⁴¹

³³⁵ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 211.

³³⁶ Sevi Bakım (2013), *a.g.m.*, s. 923.

³³⁷ Seydi Kaymaz (2019), *Davasız Yargılama Olmaz İlkesinin İhlal Edilmesi Ve Sonuçları, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan, C.21, Özel S., s. 295-326

³³⁸ Nurettin Kunter (1981), *a.g.e.*, s. 884.

³³⁹ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu (2020), *a.g.e.*, s. 991.

³⁴⁰ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 962.

³⁴¹ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 211.

3.1.3.3. İçeriği

Yargılamanın yenilenmesi istemi, bunun yasal nedenleri ile dayandığı delilleri içerir (CMK m. 317/2).

Kanun'un bu maddesi yargılamanın yenilenmesi isteminin içeriğini düzenlemekle birlikte; iki husus dikkat çekmektedir. Yargılamanın yenilenmesi isteminin dayanağı olan yasal neden veya nedenlerin açık ve ayrıntılı bir şekilde belirtilmesi ve bunlara dayanak teşkil eden delillerin de yine açık bir biçimde ortaya konulması gerekmektedir.

Gündüz'e göre;

*"Bu durumda, dilekçede asgari olarak; hangi yargılamanın yenilenmesi nedeninin ileri sürüldüğünün ve bunun mevcut olduğuna dair olayların ve delillerin genel olarak nelerden ibaret olduğunun belirtilmesini aramak yeterlidir."*³⁴².

3.1.3.4. İnfaza Etkisi

CMK'nın 312. maddesi, yargılamanın yenilenmesinin hükmün infazına etkisi bakımından bir düzenleme ihtiva etmektedir. Kanun'un ilgili maddesi; *"Yargılamanın yenilenmesi istemi hükmün infazını ertelemez. Ancak mahkeme, infazın geri bırakılmasına veya durdurulmasına karar verebilir."* şeklindedir.

Yargılamanın yenilenmesi istemi, hükmün infazını ertelemeyiz. Çünkü, infazın kesintisizliği ilkesi karşısında yargılamanın yenilenmesi talebinde gösterilen nedenlerin asılsız ya da yanlış olması yahut sırf infazı ertelemek ya da durdurmak için talepte bulunulması mümkündür.³⁴³

Soyaslan'a göre de; *"Eğer muhakemenin yenilenmesi talebi kararın yerine getirilmesini durdurmuş olsaydı infazı geciktirmek isteyen kötü niyetli kişiler bunu kötüye kullanabilirdi."*³⁴⁴.

Kural, yargılamanın yenilenmesi isteminin infazı erteleme şeklinde bir etkisinin olmadığı yönüdeyken; hakkaniyetin gerektirdiği durumlarla ilgili olarak *"Mahkeme gerekli görürse henüz başlamamış infazın ertelenmesine ya da başlamış infazın durdurulmasına karar verebilir. Bu konuda mahkemenin takdir yetkisi mevcuttur."*³⁴⁵ Şahin ve Göktürk'e göre; *"Mahkeme, infazın ertelenmesi ya da*

³⁴² Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 212.

³⁴³ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 308.

³⁴⁴ Doğan Soyaslan (2020), *a.g.e.*, s. 632.

³⁴⁵ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 824.

*durdurulması yönünde bir talep olmasa dahi, takdir yetkisini kullanarak re'sen karar verebilmelidir.”.*³⁴⁶ Yargılamanın yenilenmesi, sadece infaza ara verme nedenidir; kişini hükümlülük sıfatı devam eder.³⁴⁷

3.2. YENİLENME TALEBİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.2.1. Talebi Değerlendirecek Mercii

Yargılamanın yenilenmesi istemi, hükmü veren mahkemeye sunulur ve mahkeme, istemin kabule değer olup olmadığı hususunda bir karar verir. (CMK m. 318/1) İstemin kabule değer olup olmadığı hususuna dair bu karar, CMK m. 318/3'e istinaden duruşma yapılmaksızın, dosya üzerinden verilir. Mahkeme duruşma yapmaksızın, dosya üzerinden yaptığı inceleme nihayetinde istemin kabule değer olduğuna ya da olmadığına karar verir.

Bununla birlikte Yargıtay'ın düzelterek onama kararı hallerde de, “hükmü düzeltip veren Yargıtay, dolayısıyla başvuru da ona yapılmalıdır” düşüncesiyle başvuru Yargıtay'a yapılmasın diye, kanunkoyucu bu hallerde de başvurunun ıslah edilen (düzeltilerek onanan) hükmü vermiş olan mahkemeye yapılacağını açıkça hükme bağlamıştır.³⁴⁸ CMK'nın 303. maddesi gereğince Yargıtay'ın ıslah yoluyla doğrudan karar verdiği hal söz konusu olsa dahi, yargılamanın yenilenmesi istemi hükmü veren mahkemeye sunulur (CMK m. 318/2).

Mahkeme istemin “kabule şayan olup olmadığına” karar verirken, ileri sürülen yenileme nedenlerinin esas mahkemesi tarafından verilip kesinleşen ilk “hükmün temellerini sarsıp sarsmadığı” konusunda bir değerlendirme yapar. Mahkeme bu değerlendirmeyi yaparken, kendisini tartışma konusu yapılan ilk hükmünü verdiği zamana geri götürür ve ileri sürülen yeni delil veya olayları o sırada bilse idi, farklı bir hüküm verip vermeyeceğini irdeler.³⁴⁹

Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olup olmadığı hususundaki kararın, hükmü veren aynı mahkeme tarafından verilmesi gerekmektedir. Ancak “Kanun koyucu, önceki hükmü veren hâkimlerin yargılamanın yenilenmesi talebi üzerine bu hükmü tekrar denetlemeleri durumunda tarafsızlıkları konusunda şüphe doğabileceğini, hâkim kişisel olarak tarafsızlığını korusa dahi, dışarıdan bakan

³⁴⁶ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk (2020), *a.g.e.*, s. 308.

³⁴⁷ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 962.

³⁴⁸ Hakan Karakehya (2016), *a.g.e.*, s. 662.

³⁴⁹ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu (2020), *a.g.e.*, s. 990.

kişilerin hâkimin tarafsızlığı konusunda şüphe duyabileceklerini değerlendirerek, bu konuda doğabilecek tereddütlere meydan vermemek, mahkemenin objektif olarak tarafsızlığını sağlamak için CMK'nın 23'üncü maddesinin 3'üncü fıkrasında; *"Yargılamanın yenilenmesi halinde, önceki yargılamada görev yapan hâkim, aynı işte görev alamaz"* şeklinde bir düzenleme yapmıştır.³⁵⁰ Bu düzenleme hakimin tarafsızlığını sağlamak amacı ile 2005 yılında Ceza Muhakemesi Kanunu ile kabul edilmiştir. Eğer hakim bir olayın özünü biliyorsa aynı işte yargılama yapmamalıdır.³⁵¹

Yargılamanın yenilenmesi halinde, önceki yargılamada görev yapan hakimin aynı işte görev alamayacağına, aksi takdirde bu hususun CMK m. 23/3. maddeye aykırılık teşkil edeceğine ilişkin Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 13/01/2010 tarihli 2009/10007 E. ve 2010/4 K. sayılı kararı şu şekildedir:

"Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olup olmadığına ilişkin kararın aynı mahkemeye, fakat asıl kararı veren başkan ve üyeler dışındaki hâkimlerden oluşturulan heyetçe verilmesi gerekir. Asıl kararı veren heyette başkan olarak görev yapan hakimin yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine karar veren heyette de görev alması CMK'nun 23/3. maddesine aykırılık oluşturmaktadır."

Benzer bir karar da Yargıtay 11. Ceza Dairesi'nin 29/01/2010 tarihli 2009/12102 E. ve 2010/287 K. sayılı kararıdır:

"5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 23/3. maddesindeki "Yargılamanın yenilenmesi halinde önceki yargılamada görev yapan hakim aynı işte görev alamaz" şeklindeki düzenleme ile aynı Kanun'un 318/1. maddedeki "Yargılamanın yenilenmesi istemi, hükmü veren mahkemeye sunulur. Bu mahkeme, istemin kabule değer olup olmadığına karar verir." şeklindeki düzenlemeler karşısında, ilk kararı veren heyetin olayla ilgili kanaatinin oluştuğu, görüşünün ilk hükümlerle belirginleştiği, yeniden yargılama aşamasında ya da bu aşamaya götürecek talebin kabule değer olup olmadığına dair vereceği kararda önceki kanaat ve görüşünün etkisi altında kalabileceği, bu sebeple adil yargılama hakkının bir uzantısı olarak olaya tamamen yabancı, farklı bir heyetin yargılamanın yenilenmesi talebini incelemesi gerektiği hususu gözetilmeden ..."

³⁵⁰ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 216.

³⁵¹ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu (2020), *a.g.e.*, s. 991.

3.2.2. Yenileme Talebinin Kabule Değer Görülmemesinin Nedenleri

Mahkeme, CMK'nın 318/3. maddesine istinaden duruşma yapmaksızın, dosya üzerinden yaptığı incelemede kendisine sunulan yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olmadığına karar verebilir.

Bu istemin kabule değer olmamasının birtakım sebepleri mevcuttur ve bunlara CMK'nın 319. maddesinde yer verilmiştir. Kanun'un "Yenileme isteminin kabule değer görülmemesinin nedenleri ve kabulü hâlinde yapılacak işlem" başlıklı 319. maddesi şu şekildedir:

“(1) Yargılamanın yenilenmesi istemi, kanunda belirlenen şekilde yapılmamış veya yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal hiçbir neden gösterilmemiş veya bunu doğrulayacak deliller açıklanmamış ise, bu istem kabule değer görülmeyerek reddedilir.

(2) Aksi hâlde yargılamanın yenilenmesi istemi, bir diyeceği varsa yedi gün içinde bildirmek üzere Cumhuriyet savcısı ve ilgili tarafa tebliğ olunur.

(3) Bu madde gereğince verilen kararlara itiraz edilebilir.”

Kanun maddesinde de izah edildiği üzere; yargılamanın yenilenmesi isteminin kanunda belirlenen şekilde yapılmamış olması, yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal hiçbir neden gösterilmemiş olması veya ileri sürülen yargılamanın yenilenmesi isteminin sebeplerini doğrulayacak delillerin açıklanmamış olması hallerinden herhangi birisinin varlığı karşısında mahkeme, yargılamanın yenilenmesi isteminin usul bakımından kabule değer olmadığına ve istemin reddine karar verir. Ret kararı, tıpkı “kabule değer görülme” kararı gibi dosya üzerinden verilir yani duruşma açılmaz. Ret kararı verilmeden önce hasım tarafın görüşünün alınmasına gerek yoktur.³⁵² Ancak karşı taraf Cumhuriyet başsavcılığı ise, bunun mütalâası alınacaktır (CMK. m. 33).³⁵³ Bu karara itiraz edilebilir.

Mahkemece, başvurunun kabule değer olduğuna karar verildiği takdirde, yargılamanın yenilenmesi isteminin, bir diyeceği varsa yedi gün içinde bildirmek üzere Cumhuriyet savcısı ve ilgili tarafa tebliğ edilmesi gerekir.³⁵⁴

Yenileme isteminin kabule değer görülmemesinin nedenleri ayrıntılı incelenecek olursa;

³⁵² Erhan Günay (2019), *a.g.e.*, s. 149.

³⁵³ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2020), *a.g.e.*, s. 462.

³⁵⁴ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 220.

3.2.2.1. Yargılamanın Yenilenmesi İsteminin Kanunda Belirlenen Şekilde Yapılmamış Olması

Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olup olmadığına incelenmesi safhasında mahkemece, CMK’da belirlenen şekil şartlarına riayet edilip edilmediği değerlendirilmesi yapılır. CMK m. 319/1:

“Yargılamanın yenilenmesi istemi, kanunda belirlenen şekilde yapılmamış veya yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal hiçbir neden gösterilmemiş veya bunu doğrulayacak deliller açıklanmamış ise, bu istem kabule değer görülmeyerek reddedilir.”

Bu düzenlemeye göre, mahkemece öncelikle başvurunun CMK’da ki şekil şartlarına uygun olup olmadığı tetkik edilecek, ardından yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal neden gösterilip gösterilmediği incelenecek son olarak ileri sürülen yasal nedeni doğrulayacak delillerin açıklanıp açıklanmadığı irdelenecektir.³⁵⁵

Yargılamanın yenilenmesi isteminin kanunda belirlenen şekilde yapılmamış olmasından; istemin görevli ve yetkili mahkemeye yöneltilmemiş olması, başvuruyu yapanın buna yetkisinin olmaması, başvuruya konu edilen kararın kesin/kesinleşmiş bir karar olmadığı ve yargılamanın yenilenmesi istemi şayet AİHS veya ek protokollerin ihlali iddiasına dayanıyorsa bu istemin süresinde ileri sürülmediği anlaşılmaktadır.

3.2.2.2. Yargılamanın Yenilenmesini Gerektirecek Yasal Hiçbir Neden Gösterilmemiş Veya Bunu Doğrulayacak Deliller Açıklanmamış Olması

Yargılamanın yenilenmesi başvurusunun Kanun’un aradığı şekil şartları açısından değerlendirilmesinin ardından mahkemenin yapması gereken, yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal neden gösterilip gösterilmediğini ve ileri sürülen yasal nedeni doğrulayacak delillerin açıklanıp açıklanmadığını incelemektir. Kanun koyucunun soyut nitelikteki yargılamanın yenilenmesi taleplerine istinaden kesin hükme el atılmasını önlemek için bu şekilde bir düzenlemeye yer vermesi yerindedir.³⁵⁶

³⁵⁵ Hakan Gündüz (2019), *a.e.*, s. 219.

³⁵⁶ Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 223.

Buna karşılık yargılamanın yenilenmesi için yasal bir neden ve bunların delilinin gösterilip gösterilmediği yönünden yapılan inceleme yerindelik incelemesi değildir.³⁵⁷

3.2.2.3. Yenileme Talebinin Kabule Değer Görülmemesi Halinde Kanun Yoluna Başvuru Hakkı

Yargılamanın yenilenmesi istemi, kanunda belirlenen şekilde yapılmamış veya yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal hiçbir neden gösterilmemiş veya bunu doğrulayacak deliller açıklanmamış ise, bu istem kabule değer görülmeyerek reddedilir. (CMK m. 319/1)

CMK'nın 319/3. fıkrası gereğince; verilen karara karşı itiraz yoluna başvurulabilir.

Akyürek de bu hususu;

“Gerek şekle ilişkin inceleme sonunda verilen kabul edilebilirlik veya ret kararı, gerekse esasa ilişkin inceleme sonunda verilen yargılamanın yenilenmesi ve duruşma açılması veya ret kararlarına karşı yasa yolu olarak itiraz yoluna gidilebilmektedir (CMK m.319/3, CMK m.321/3).”³⁵⁸

şeklinde belirtmiştir.

Yargıtay 21. Ceza Dairesi'nin konu ile ilgili 07/11/2016 tarihli 2016/819 E. ve 2016/6659 K. sayılı kararı mevcuttur:

“... CMK'nın 319. maddesi uyarınca yargılamanın yenilenmesi isteğinin kabule değer görülmemesi sebebiyle reddi kararı, aynı maddenin 3. fıkrası gereğince itiraza tabi olup temyizi mümkün bulunmadığından ve itiraz mercinin kararının da kesin olması nedeniyle, hükümlünün temyiz isteminin reddine dair yerel mahkemenin 13.03.2015 gün ve 2006/258 Esas, 2008/98 karar sayılı ek kararında bir isabetsizlik görülmediğinden, bu karara karşı vaki temyiz itirazının reddi...”

3.2.3. Yargılamanın Yenilenmesi Talebinin Esasen İncelenmesi

Yargılamanın yenilenmesi istemini usul açısından yerinde bulan mahkeme, istemin esas açısından kabule değer olup olmadığını incelemeye başlar. Mahkeme bu aşamada, delillerin toplanması için bir napi hakimi veya istinabe olunan mahkemeyi görevlendirebileceği gibi; kendisi de bu huşuları yerine getirebilir.³⁵⁹

³⁵⁷ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 313.

³⁵⁸ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 172.

³⁵⁹ Nur Centel ve Hamide Zafer (2020), *a.g.e.*, s. 972.

CMK'nın 319/2. maddesinde yer aldığı üzere; mahkemece yapılan kabul edilebilirlik incelemesi neticesinde istemin kabule değer olduğuna karar verilmesi halinde; yargılamanın yenilenmesi istemine karşı bir diyecekleri varsa yedi gün içinde bildirmek üzere Cumhuriyet savcısı ve ilgili tarafa tebliğ olunur. Böylelikle tarafların bu konudaki karardan haberdar olmalarına imkan tanınmış olur.³⁶⁰

CMK'nın 319/2. maddesi, yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olduğuna karar verildiği hal ile ilgili olarak Cumhuriyet savcısı ve ilgili tarafa diyeceklerini bildirmek üzere öngörülen süreyi 7 gün ile sınırlamıştır. Bu konuda CMUK'ta kesin bir süre öngörülmemiş iken, CMK bu süreyi yedi günle sınırlayarak, yargılamanın gecikmesini önlemek istemiş olmalıdır.³⁶¹

3.2.3.1. Delillerin Toplanması

Şekle ilişkin inceleme aşamasının ret kararı verilmeksizin tamamlanması ve cumhuriyet savcısı ile ilgili tarafa diyeceklerinin sorulması yani varsa kanıtların bildirilmesi için tebligat yapılmasından sonra esasa ilişkin inceleme çerçevesinde kanıt toplama aşamasına gelinir.³⁶² Nitekim başvuru kabul edilmiş ve yargılamanın yenilenmesine karar verilmiştir. Bu bakımdan delillerin toplanması gerekir.³⁶³

Mahkeme, yargılamanın yenilenmesi istemini yerinde bulursa delillerin toplanması için bir naip hâkimi veya istinabe olunan mahkemeyi görevlendirebileceği gibi; kendisi de bu hususları yerine getirebilir (CMK m. 320/1).

Delillerin toplanması aşamasında yenileme davası açmış olan kişinin ileri sürdüğü nedenler ve bunların inandırıcılığı üzerinde bir değerlendirme daha yapılacaktır. Davanın kabule şayanlığı aşamasında yapılan, fakat dilekçenin değerlendirilmesi biçiminde gerçekleşen birinci değerlendirmeden sonra, ikinci aşamada, toplanan ek ve yeni deliller eskilerle birlikte tartıldığında, daha sağlam bir sonuca ulaşmak mümkün olabilecektir.³⁶⁴

CMK'nın 320/2. maddesine göre; *“Delillerin mahkemece veya naip hâkim tarafından veya istinabe suretiyle toplanması sırasında, soruşturmaya ilişkin hükümler*

³⁶⁰ Hakan Karakehya (2016), *a.g.e.*, s. 662.

³⁶¹ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 826.

³⁶² Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 179.

³⁶³ Hakan Karakehya (2016), *a.g.e.*, s. 663.

³⁶⁴ Erdener Yurtcan (2019), *a.g.e.*, s. 706.

uygulanır.” Normalde savcılık işlemi olan delil toplama, bu kanunyolu bakımından açıkça yargılama makamlarının yapacağı bir faaliyeti olarak hükme bağlanmıştır.³⁶⁵

Delillerin toplanması bittikten sonra Cumhuriyet savcısı ve hakkında hüküm kurulmuş olan kişiden yedi günlük süre içinde görüş ve düşüncelerini bildirmeleri istenir (CMK m. 320/3). Savcı ve sanık görüş bildirmek zorunda değildirler.³⁶⁶

3.2.3.2. Esas Hakkında Karar Verilmesi

Kanıtlar gerektiği gibi toplanıp, yasada gösterilen ilgililerin görüşleri de alındıktan sonra mahkeme, bütün kanıtlarla birlikte esasa ilişkin olarak inceleme yapıp bir karar verir. Burada da Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 321. maddesi çerçevesinde hareket edilir.³⁶⁷

Yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddialar, yeterli derecede doğrulanmaz veya 311 inci maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri ile 314 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yazılı hâllerde işin durumuna göre bunların önce verilmiş olan hükme hiçbir etkisi olmadığı anlaşılırsa, yargılamanın yenilenmesi istemi esassız olması nedeniyle duruşma yapılmaksızın reddedilir (CMK m. 321/1). Burada dikkat çekilmesi gereken husus söz konusu reddin yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer bulunmasından sonraki aşamada gerçekleşiyor olmasıdır.³⁶⁸

Yargılamanın yenilenmesi isteminin reddi kararı CMK’nın 321. maddesinin 1. fıkrasında sayılan ve aşağıda sıralanan şu sebeplerle, duruşma yapılmaksızın ve istemin esassız olması gerekçesi ile verilmektedir:

“i. Yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddialar yeter derecede doğrulanmazsa (şüphenin kuvvetlenmemesi);

ii. Sahte belgenin, tanığın yalan beyanının veya bilirkişinin yalan mütalâasının hükme tesir etmemiş olduğu (bunların önce verilmiş olan hükme hiçbir etkisi olmadığı) anlaşılırsa (CMK 321/1).”³⁶⁹

Sonuçta yukarıda değinilen koşullarda, yargılamanın yenilenmesi için ileri sürülen nedenin yeterince doğrulanamaması ya da nedenin, ilk yargılama sonunda

³⁶⁵ Hakan Karakehya (2016), *a.g.e.*, s. 663.

³⁶⁶ Erdener Yurtcan (2019), *a.g.e.*, s. 706.

³⁶⁷ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 181.

³⁶⁸ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 826.

³⁶⁹ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu (2020), *a.g.e.*, s. 995.

verilmiş olan hükmü etkilemediğinin anlaşılması durumunda, yenileme isteminin esassız olduğu gerekçesiyle reddine karar verilir.³⁷⁰

Aksi hâlde mahkeme, yargılamanın yenilenmesine ve duruşmanın açılmasına karar verir. (CMK m. 321/2)

3.2.3.3. Yenileme İsteminin Esassız Olmasından Dolayı Reddi Halinde Kanun Yoluna Başvuru Hakkı

Yukarıda ayrıntılarıyla anlatıldığı üzere; yargılamanın yenilenmesi istemi, CMK'nın 321. maddesinin 1. fıkrasında sayılan sebeplerin varlığı ile esassız olmuş ve duruşma yapılmaksızın yargılamanın yenilenmesi isteminin reddi kararı verilmiş ise; verilen bu karara karşı itiraz yoluna gidilebilir. CMK'nın 321/3. maddesi; *“Bu madde gereğince verilen kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir.”* demek suretiyle buna cevaz vermektedir. İtiraz başvuru ve inceleme usulü, CMK m.267 vd. maddelere göre belirlenir.³⁷¹ İtirazın reddedilmesi halinde ise kanun yararına bozma yolu her zaman açıktır.

3.2.3.4. Yargılamanın Yenilenmesinden Vazgeçme

CMK'da yargılamanın yenilenmesi kurumunun düzenlendiği hükümler arasında, başvurudan vazgeçmeye ilişkin olarak özel bir düzenleme mevcut olmamakla birlikte, Kanun'un 317'nci maddesinin 1'inci fıkrası atfıyla uygulama alanı bulan kanun yollarına başvurma hakkındaki genel hükümlerin arasında yer alan başvurudan vazgeçmeye ilişkin CMK'nın 266'ncı maddesi, yargılamanın yenilenmesi başvurusundan vazgeçme açısından da uygulanacaktır.³⁷² Bu nedenle yukarıda “Bölüm 1.1.4.3. Kanun Yolundan Vazgeçme” kısmındaki açıklamalara atıf yapmakla yetiniyoruz.

3.3. YARGILAMANIN YENİLENMESİ SAFHASI

3.3.1. Duruşmasız Muhakeme Yapılması

Ceza yargılaması, özellikle savunma hakkı ve açık yargılama ilkesine saygı bakımından duruşmalı olarak yapılır.³⁷³ Ancak kanunda düzenlenen birtakım istisnai

³⁷⁰ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 185.

³⁷¹ Hakan Karakehya (2016), *a.g.e.*, s. 664.

³⁷² Hakan Gündüz (2019), *a.g.e.*, s. 213-214.

³⁷³ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 197.

durumların varlığı halinde, yargılamanın yenilenmesi istemi duruşma yapılmaksızın karara bağlanır.

CMK'nın 322. maddesinde sayılan hallerin varlığı halinde mahkeme, yargılamanın yenilenmesi istemini duruşma yapmaksızın sonuçlandırır. Bunun için de ya hükümlü ölmüş olmalıdır ya da toplanan kanıtların ışığında derhal beraat kararı verilebilmelidir.³⁷⁴ Bu haller CMK m. 322/1 ve m. 322/2'de yer almaktadır:

“(1) Hükümlü ölmüşse mahkeme yeniden duruşma yapmaksızın gerekli delilleri topladıktan sonra hükümlünün beraatine veya yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine karar verir.

(2) Diğer hâllerde de mahkeme, bu hususta yeterli delil varsa Cumhuriyet savcısının uygun görüşünü aldıktan sonra duruşma yapmaksızın hükümlünün derhâl beraatine karar verir.”

3.3.1.1. Hükümlünün Ölmüş Olması

Hükümlünün ölmüş olması, yargılamanın lehe yenilenmesine engel teşkil etmeyecektir. Ancak ölmüş hükümlü hakkında yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulması halinde yahut istem mahkemeye sunulduktan sonra hükümlünün ölmesi halinde duruşma yapılmaksızın karar verilecektir. Hükümlünün ölmüş olması halinde yargılamanın yenilenmesi isteminin duruşma yapılmaksızın sonuçlandırılacağına yönelik CMK m. 322/1 şu şekildedir:

“Hükümlü ölmüşse mahkeme yeniden duruşma yapmaksızın gerekli delilleri topladıktan sonra hükümlünün beraatine veya yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine karar verir.”

Bir başka deyişle ölmüş hükümlü hakkında yargılamanın yenilenmesi yoluna gidilmişse (ya da istem mahkemeye iletdikten sonra hükümlü ölmüşse), mahkeme delil toplayacak, ancak hiçbir şekilde duruşma yapmayacak ve topladığı delilleri dosya üzerinden değerlendirerek, ya hükümlünün beraatine ya da başvurunun reddine karar verecektir.³⁷⁵

3.3.1.2. Hükümlünün Yaşıyor Olması

Kural her zaman duruşmalı yargılama olmakla birlikte; kanun yaşayan hükümlü açısından, yargılamanın yenilenmesi isteminin mevcut deliller ışığında

³⁷⁴ Güçlü Akyürek (2018), a.y.

³⁷⁵ Hakan Karakehya (2016), a.g.e., s. 665.

beraat hükmü ile sonuçlanacak olması halinde, Cumhuriyet Savcısının da uygun görüşü alındıktan sonra, duruşma yapılmaksızın karara bağlanmasına cevaz vermiştir.

Bu hususa yönelik CMK m. 322/2 düzenlemesi şu şekildedir:

“Diğer hâllerde de mahkeme, bu hususta yeterli delil varsa Cumhuriyet savcısının uygun görüşünü aldıktan sonra duruşma yapılmaksızın hükümlünün derhâl beraatine karar verir.”

Hakkındaki yargılamanın yenilenmesine karar verilen ve yaşamakta olan hükümlü açısından da yasa, kısa yargılama yapılmasına izin vermektedir. Ancak buradaki uygulama yasal bir zorunluluk olmayıp, toplanan kanıtlar çerçevesinde dosya bütünüyle incelendiğinde, mahkeme, duruşmasız yargılamayı cumhuriyet savcısının da kabul etmesi durumunda derhal beraat kararı verebilmektedir (CMK m.322/2).³⁷⁶

Mahkeme beraat kararı ile beraber önceki hükmün ortadan kaldırılmasını da karar altına alır. (CMK m. 322/3)

3.3.2. Duruşmalı Yapılması

Yargılamanın lehe veya aleyhe yenilenmesi amacıyla yapılan istemin ve şekle ilişkin ve esasa ilişkin incelemelerin yapılmasının ardından verilen yargılamanın yenilenmesi kararından sonra, kural olarak, duruşma yapılır.³⁷⁷

3.3.2.1. Yeni Duruşma

Yargılamanın yenilenmesi kararı verildikten sonra, hükümlünün ölmüş olması ya da yaşayan hükümlü için yeterli kanıt toplanmış olması dışında, duruşma açılır ve olağan bir kovuşturma süreci başlar (CMK m.321/2, m.322/1 ve 2).³⁷⁸

Yukarıda ayrıntılarıyla bahsettiğimiz ve CMK'nın 322. maddesinde düzenlenen istisnai haller haricinde, delillerin toplanması sonunda yargılamanın yenilenmesi kararı ile beraber duruşma yapılmasına da karar verilir.

İlk derece yargılamalarında uygulanan duruşma hazırlığı, duruşma ve hüküm evrelerine yönelik usul kuralları kıyasen yenileme yargılamasında da uygulanır. “Bunun sonucu olarak, taraflar hazır bulunmalı ve duruşma işlemleri sıra içinde

³⁷⁶ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 200.

³⁷⁷ Güçlü Akyürek (2018), *a.e.*, s. 202.

³⁷⁸ Güçlü Akyürek (2018), *a.e.*, s. 193.

yapılmalıdır. Fakat yenileme yargılamasının, önceki kararlardaki hukuka aykırılığı ortadan kaldırmak amacıyla sınırlı olduğunun da hatırlanması gerekir.”³⁷⁹

3.3.2.2. Yeni Duruşma Sonrası Verilecek Karar

CMK m. 323 ile “Yeniden duruşma sonucunda verilecek hüküm” başlığı altında yargılamanın duruşmalı yapılması nihayetinde verilecek kararlar düzenlenmiştir. İlgili kanun maddesi;

“1) Yeniden yapılacak duruşma sonucunda mahkeme, önceki hükmü onaylar veya hükmün iptali ile dava hakkında yeniden hüküm verir.

(2) Yargılamanın yenilenmesi istemi hükümlünün lehine olarak yapılmışsa, yeniden verilecek hüküm önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez.

(3) Yargılamanın yenilenmesi sonucunda beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararının tamamen veya kısmen infaz edilmesi dolayısıyla kişinin uğradığı maddî ve manevî zararlar bu Kanununun 141 ilâ 144 üncü maddeleri hükümlerine göre tazmin edilir.”

şeklindedir.

Buna göre; ya önceki hüküm onaylanacak ya da hükmün iptali ile dava hakkında yeniden hüküm verilecektir.

Maddenin ikinci fıkrası “Yargılamanın yenilenmesi istemi hükümlünün lehine olarak yapılmışsa, yeniden verilecek hüküm önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez.” demektedir. Bölüm 1.1.4.2’de bahsettiğimiz üzere aleyhe değiştirme yasağı yargılamanın yenilenmesi yolu için de geçerlidir. Buna göre sanık veya hükümlü aleyhine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulmadığı sürece yeniden verilecek hüküm önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır bir ceza olmayacağı gibi beraat eden sanık hakkında mahkumiyet hükmü kurulamayacaktır.

3.3.2.3. Eski Hükmün Onaylanması

Şekle ve esasa ilişkin yapılan incelemeler sonunda yargılamanın yenilenmesi kararı verilen, yenileme koşulları olduğundan yargılama yenilenen ancak yapılan duruşmada ilk hükmün hatalı olmadığı sonucuna ulaşılan hallerde eski hükmün onaylanmasına karar verilir. Nitekim yargılamanın yenilenmesinde duruşma sonunda,

³⁷⁹ Erdener Yurtcan (2019), a.g.e., s. 708.

önceki hükümde herhangi bir hata görmezse ilk derece yargılamasından farklı olarak önceki hükmünü onaylama şeklinde bir karar verecektir.³⁸⁰

“Ayrıca bu karar, şekle veya esasa ilişkin inceleme sonucunda verilen ret kararı niteliğinde değildir. Yargıtay da yargılama sonunda “ilk hükmün onaylanması” değil de “yargılamanın yenilenmesinin reddi” kararı verilmesini bozma nedeni olarak kabul etmektedir.”³⁸¹

Yurtcan ise bu konu ile ilgili olarak;

“Bu durumda mahkeme yenileme davasının reddine karar vermelidir. Yasada önceki kararın “tasdik”inden (onay) söz edilmesi yerinde değildir, çünkü mahkemenin önceki kararı onayı gerektiren bir karar değildir.”³⁸²

görüşüne sahiptir.

3.4. YARGILAMANIN YENİLENMESİ SONUCU VERİLEN YENİ HÜKMÜN ETKİLERİ

Yeniden yapılacak duruşma sonucunda mahkeme, önceki hükmü onaylamazsa, ulaşabileceği diğer bir sonuç olarak bu hükmü iptal edip dava hakkında yeniden hüküm verir. “Yeniden duruşma sonucunda verilecek hüküm” başlığı altında düzenlenen CMK’nın 323/1. maddesi bu hükmü düzenlemektedir.

3.4.1. Yeni Hükümün Sonuçları

“Kurulan hüküm, hiçbir ayırım olmaksızın, yasada gösterilen hükümlerden biridir (CMK m.223/1). Çünkü mahkeme, ilkinden bağımsız yeni bir yargılama yapmakta, dolayısıyla da yeni bir hüküm kurmaktadır.”³⁸³

Yargılamanın yenilenmesi istemi hükümlünün lehine olarak yapılmışsa, yeniden verilecek hüküm önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez. (CMK m. 323/2) Kanunun ilgili hükmünden anlaşılacağı üzere; reformatio in pejus – aleyhe karar verme yasağı olarak bilinen bu kural, yargılamanın yenilenmesi kanun yolu bakımından da geçerlidir. “Ayrıca yasak kapsamında sadece cezanın ağırlaştırılması imkanı ortadan kaldırılmıştır. Buna karşın suçun hukuki nitelendirmesinin ağırlaştırılması mümkündür.”³⁸⁴ Bu bakımdan mahkeme yeni

³⁸⁰ Hakan Karakehya (2016), *a.g.e.*, s. 666.

³⁸¹ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 202-203.

³⁸² Erdener Yurtcan (2019), *a.g.e.*, s. 708.

³⁸³ Güçlü Akyürek (2018), *a.g.e.*, s. 203.

³⁸⁴ Hakan Karakehya (2016), *a.g.e.*, s. 666-667.

yargılaması sonunda, yeni bir nitelemeyle mahkumu daha ağır bir suçtan mahkum edebilecek, fakat onu daha ağır biçimde cezalandıramayacaktır.³⁸⁵

3.4.1.1. Yeni Hükümle Beraber Hükümlünün Beraat Etmesi

Eğer mahkeme beraat ya da ceza verilmesine yer olmadığı kararı verirse önceki mahkumiyet kararının infazından doğan zararlar da tazmin edilecektir.

Mahkeme dâvacı isterse, beraatle neticelenen yeni kararının, masrafı hazineye ait olmak üzere Resmî Gazete’de ilânına da karar verir. Diğer gazetelerle de ilâna karar verilebilir (CMK 322/4). Bu ilân hatalı mahkûmiyet hükmünden sanığın görmüş olduğu zararın manevî bir tamiri mahiyetindedir.³⁸⁶

3.4.1.2. Tazminat

Yargılamanın yenilenmesi sonucunda beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararının tamamen veya kısmen infaz edilmesi dolayısıyla kişinin uğradığı maddî ve manevî zararlar bu Kanunun 141 ilâ 144 üncü maddeleri hükümlerine göre tazmin edilir (CMK m. 323/3).

Zararların tazmini koruma tedbirleri nedeniyle tazminatı düzenleyen m.141-144 hükümleri çerçevesinde yapılacaktır.³⁸⁷ Bu hükme göre tazminat istenebilmesi, önceki mahkumiyet hükmündeki cezanın infazına başlanmış olmasını şart kılmaktadır.³⁸⁸ Ancak yeni yargılama sonucunda hükümlü beraat eder ve önceki hükümden dolayı tutukluluğu ve gözaltısı varsa bundan dolayı tazminat talep etme hakkı saklı olacaktır.

³⁸⁵ Erdener Yurtcan (2019), *a.g.e.*, s. 708.

³⁸⁶ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu (2020), *a.g.e.*, s. 997.

³⁸⁷ Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe (2020), *a.g.e.*, s. 827.

³⁸⁸ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk (2018), *a.g.e.*, s. 318.

SONUÇ

Yargılamanın yenilenmesine dair hükümler; 1412 sayılı mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda "Muhakemenin İadesi" başlığı altında düzenlenmekteyken, günümüzde yürürlükte olan 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun üçüncü kısım, üçüncü bölümünde, "Yargılamanın Yenilenmesi" başlığı altında 311 ve 323. maddeler arasında yer almaktadır. Kanunun "Olağanüstü Kanun Yolları" başlığı taşıyan üçüncü kısmında, kendine has özellikler barındıran ve diğer olağanüstü kanun yolları arasında en ayrıntılı düzenleme alanı bulan yargılamanın yenilenmesi kurumunun konusunu; kesin olarak verilen veya kesinlik kazanmış hükümler oluşturmaktadır. Gerek sistematik olarak kanunda düzenleme alanı bulunduğu yer açısından gerek kanunun 311 ve 314. maddelerinde açıkça düzenlendiği üzere, mutlak surette kesin olarak verilen veya kesinlik kazanmış hükme karşı başvurulabilen bir kanun yolu olduğundan, olağanüstü kanun yolu niteliği taşıdığı tartışmasız bir şekilde ortadadır. Kanun koyucu tarafından, yargılamanın yenilenmesi kurumunun CMK'da açıkça olağanüstü kanun yolları başlığı altında düzenlenmesinin isabetli olduğu kanaatindeyiz.

Kesin olarak verilen veya kesinlik kazanmış hükümlere karşı başvurulabilen, olağanüstü bir kanun yolu olan yargılamanın yenilenmesine konu kararın yargısal nitelik taşıyan bir mahkeme kararı olması gerekmektedir. CMK'nın 223/1. maddesinde "Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkumiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi" kararlarının hüküm niteliği taşıdığı düzenlemesi mevcuttur. Adli yargı dışındaki bir yargı mercine yönelik görevsizlik kararı da kanun yolu bakımından hüküm niteliği taşımaktadır. Sayılan bu hükümlerin kesin olarak verilmiş yahut kesinlik kazanmış olması halinde yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilmektedir. Yine buradan anlaşılacağı üzere; Cumhuriyet savcısının soruşturma sonunda verdiği kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara, hüküm niteliği taşımayan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına, durma kararına, adli yargı içerisinde yer alan diğer mahkemenin görevli olduğundan

bahisle verilen görevsizlik kararına karşı yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna başvurulamaz.

Bu yola başvurabilmek için her ne kadar hükmün kesinleşmesi gerekmektedir de, hükmün infaz edilmiş veya infazına başlanılmış olması yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilmek için şart olarak aranmamaktadır.

CMK'nın 313. maddesi ile “Yargılamanın yenilenmesine engel olmayan haller” başlığı altında getirilen düzenleme hükmün infaz edilmiş olması veya hükümlünün ölümünü, yargılamanın yenilenmesi istemine engel olmayacak haller olarak sıralamıştır. Bu düzenlemenin son derece isabetli olduğu kanaatindeyiz.

Kanunda düzenleme alanı bulan nedenlerle ilgili olarak, lehe ve aleyhe yargılamanın yenilenmesi söz konusu olabilmektedir. Kanunda bu nedenler tek tek sıralanmıştır. CMK'nın 311. maddesinde hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesi nedenleri, 314. maddesinde ise sanık veya hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenleri düzenlenmektedir. Yürürlükteki CMK'da; aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenlerinin, lehe yargılamanın yenilenmesi nedenlerine göre daha dar kapsamda düzenlendiği görülmektedir.

Öğretide, lehe yargılamanın yenilenmesinin aksine, aleyhe yargılamanın yenilenmesi hususunda görüş birliğinin olmadığı görülmektedir. Aleyhe yargılamanın yenilenmesini kabul etmeyen, reddeden görüşler de mevcuttur. Bu görüşe katılmamız mümkün değildir. Zira gerçekte bir suç işlemiş kimsenin adli hata yapılarak mahkumiyetine karar verilmemiş yahut gerekenden daha az cezaya mahkum edilmiş olması halinde; hukuki teminat gerekçesi ile hakkında aleyhe yargılamanın yenilenmesi sebeplerini uygulamamak toplumun hukuk ve adalete olan inancını da yok edecektir. Bu sebeple; kanunda sayılan haller ile sınırlı olarak aleyhe yargılamanın yenilenmesi kurumunun kabulü son derece mantıklıdır. Lehe ve aleyhe ayrımı gözetilmeksizin kanunda sıralanan tüm nedenler, adli hataların giderilmesine, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına ve adaletin sağlandığına inancın toplum nazarında yeniden oluşturulmasına hizmet etmektedir.

Ancak kanunda sıralanan bu nedenlere ilişkin eksikliklerin tespiti ve sonrasında gerekli değişiklik ve düzenlemelerin yapılması da son derece elzemdir.

Gerçek dışı tanıklık veya bilirkişilik, yalnızca lehe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında sayılmaktadır. Bu nedene, aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında yer verilmemesinin hukuka ve adalete olan güveni sarstığı

kanaatindeyiz. Kanun koyucu tarafından bu nedene, aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında da yer verilmesi gerekmektedir.

Ceza hükmünün hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandığı ve bu hükmün de kesinleşmiş diğer bir hükümle ortadan kalktığı hal, lehe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında sayılmıştır. Ancak kanun koyucunun hukuk mahkemeleri dışında diğer mahkeme hükümlerinin kaldırılmasını, bu yenileme nedenleri arasında saymamasının eksiklik teşkil ettiği kanaatindeyiz.

Sanığın beraat ettikten sonra suçla ilgili olarak hakim önünde güvenilebilir nitelikte ikrarda bulunması, CMK'da aleyhe yargılamanın yenilenmesi nedenleri arasında sayılmıştır. Düzenlemeden açıkça anlaşılacağı üzere; beraat kararı dışında verilen hükümler sonrasında yapılacak ikrar sebebiyle yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamayacak, yalnızca beraat kararından sonra yapılacak güvenilebilir nitelikte ikrar yargılamanın yenilenmesi nedeni olabilecektir. Bu durum son derece isabetsiz olup, tüm hükümler yönünden düzenlemeye gidilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Sanık aleyhine yargılamanın yenilenmesi nedenlerinde “yeni olay ve delilin ortaya çıkması”nın aleyhe yenilemede yer almaması kesinlikle doğru değildir. Bahsettiğimiz üzere bir cinayet davasında beraat eden ve bu beraat kararı kesinleşen sanık hakkında söz konusu cinayeti işlediğini ispat edecek yeni delil veya delillerin çıkması durumunda onun bakımından yargılamanın yenilenmesi yolu açmayacağından suç işleyen bir kişinin cezasız kalacak olması ceza muhakemesinin amacına aykırı olacağı gibi toplumda adalete olan güveni derinden yaralayacaktır. Bu nedenlerle “yeni olay veya delilin” sanık aleyhine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvuru yolu olabilmesi için yasal düzenlemeye ihtiyaç vardır.

Kanunda yargılamanın yenilenmesi kanun yoluna başvuru için kural olarak herhangi bir süre düzenlemesi yoluna gidilmemiştir. Bu yönde bir düzenlemenin olmaması, kurumun amacı ile de paralellik arz etmektedir. Ancak kanunda bu kuralın dört istisnasına yer verilmektedir. Bunlardan ilki, zamanaşımına uğramış suçlara ilişkin olarak hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamayacağı; ikincisi, cezanın infaz edilmiş olması halinde hükümlünün aleyhine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamayacağına ilişkindir. Üçüncü istisna olarak; hükümlünün ölmesi halinde aleyhine yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulamayacaktır. Son olarak da; CMK mad. 311/1-f bendine göre, Avrupa İnsan

Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunulabilecektir.

Mahkemece verilen hükmün adli hata içerdiğinin yine hükmü veren mahkemece fark edilmesi durumunda, resen hatanın düzeltilmesi söz konusu olamayacaktır. Yargılamanın yenilenmesi, kanunda sıralanan hallerin olduğu durumlarla sınırlı kalmak kaydıyla, ancak başvuru üzerine mümkün olabilmektedir.

Bu yola başvurabilme yetkisine sahip kişiler hakkında, yargılamanın yenilenmesi başlığı altında CMK'nın 313. maddesinin 2. ve 3. fıkraları dışında herhangi bir hüküm olmadığından, kanun yollarına başvuruya ilişkin genel hükümler burada da uygulanacaktır. CMK'nın 313. maddesinin 2. ve 3. fıkraları da; hükümlünün ölmesi durumunda eşi, üstsoyu, altsoyu ve kardeşlerinin, bu kişilerin de yokluğu halinde Adalet Bakanı'nın yargılamanın yenilenmesi isteminde bulunabileceğini düzenlemektedir.

CMK'nın "Yenileme istemi hakkında uygulanacak hükümler" başlıklı 317. maddesinin 1. fıkra düzenlemesinde; kanun yollarına başvurma hakkındaki genel hükümlerin, yargılamanın yenilenmesi istemi hakkında da uygulanacağı belirtilmektedir.

Yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurunun etkisi de kanunda düzenlenmektedir. Kanunun 312. maddesine göre; yargılamanın yenilenmesi istemi hükmün infazını ertelemeyecektir. Ancak mahkemenin gerekli gördüğü hallerde infazın geri bırakılmasına veya durdurulmasına karar verebileceği düzenlemesi de kanunda yer almaktadır.

CMK'nın 318. maddesinde, yargılamanın yenilenmesi isteminin hükmü veren mahkemeye sunulacağı düzenlemesi yer almaktadır. Yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olup olmadığına hükmü veren mahkeme karar verecektir.

Yargılamanın yenilenmesi istemi, hükmü veren mahkemece incelenmektedir. Ancak önceki yargılamada görev alan hakimin, aynı işte görev alamayacağına ilişkin CMK'nın 23/3. maddesinde düzenleme mevcuttur ve bu düzenleme ile de kurumdan beklenen yarar artmıştır. Zira bir hakimin kendi verdiği kararı objektif olarak değerlendirmesi söz konusu olmayabilecektir. Ancak bu düzenleme ile de yargılamanın yenilenmesi isteminin hükmü veren mahkemece incelenmesinin bir anlamı kalmamıştır. Diğer kanun yollarında olduğu gibi, incelemenin hükmü veren mahkemece değil de bir başka merciye devredilmesi ile yargılamanın yenilenmesinin

kanun yolu olup olmadığı yönünde öğretideki tartışmaların da önüne geçilebileceği kanaatindeyiz.

Kanunun 318. maddesinde belirtildiği üzere, mahkeme öncelikle kendisine yapılan yargılamanın yenilenmesi isteminin kabule değer olup olmadığı yönünde karar verecektir. Bu aşamada delillerin toplanması söz konusu olmayıp, mahkemece yalnızca şekli yönden bir inceleme yapılmaktadır. Bu incelemede; yargılamanın yenilenmesi isteminin görevli mahkemeye yapılıp yapılmadığı, istemde bulunanın bu yola başvurmaya yetkisi olup olmadığı ve hükmün yargılamanın yenilenmesi yoluna konu teşkil edecek hükümlerden olup olmadığı yönünden değerlendirme yapılır. İstem kabule değer olup olmadığına dair kararlar duruşma yapılmaksızın verilir.

Bundan sonra da mahkemece kanunun 319. maddesinde belirtildiği üzere; yargılamanın yenilenmesi isteminin kanunda belirtilen şekilde yapılıp yapılmadığı, yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal nedenlerin gösterilip gösterilmediği, bunu doğrulayacak delillerin açıklanıp açıklanmadığı yönünden inceleme yapılmaktadır. Yargılamanın yenilenmesi istemi, kanunda belirlenen şekilde yapılmamış veya yargılamanın yenilenmesini gerektirecek yasal hiçbir neden gösterilmemiş veya bunu doğrulayacak deliller açıklanmamış ise, bu istem kabule değer görülmeyerek reddedilir. Tüm şartların eksiksiz mevcudiyetinin tespit edildiği hallerde mahkemece yargılamanın yenilenmesinin kabule değer olduğu yönünde karar verilir.

Şekli inceleme sonunda istemin kabule değer olduğu yönünde karar verilirse, mahkemece esas bakımından incelemeye geçilecektir. Yargılamanın yenilenmesi isteminin esas bakımından incelenmesi de delillerin toplanması ve başvuru hakkında esas bakımından karar verilmesi evrelerinden oluşmaktadır.

Yargılamanın yenilenmesi isteminde ileri sürülen iddiaların yeterli derece doğrulanmadığı veya sahte belge ya da gerçek dışı tanık beyanı veya bilirkişi raporunun, işin durumuna göre önceden verilmiş olan hükme hiçbir etkisinin olmadığı anlaşılırsa; yargılamanın yenilenmesi istemi, başvurunun esassız olması sebebiyle duruşma yapılmaksızın reddedilir. Aksi halde mahkemece, yargılamanın yenilenmesine ve duruşmanın açılmasına karar verilir.

Kural, yargılamanın yenilenmesi isteminin kabulüne karar veren mahkemenin, bu karar ile birlikte duruşma açılması yönünde karar vermesi olmakla birlikte; söz konusu bu kuralın kanunda sayılan bazı istisnaları da mevcuttur. Bu istisnalar,

CMK'nın "Duruşma yapılmaksızın yenileme isteminin incelenmesi" başlığı altında 322. maddesinde düzenleme alanı bulunmaktadır. Buna göre; hükümlü ölmüşse mahkeme yeniden duruşma yapmaksızın, gerekli delilleri topladıktan sonra hükümlünün beraatine veya yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine karar verir. Diğer hallerde de, mahkeme, bu hususta yeterli delil varsa Cumhuriyet savcısının uygun görüşünü aldıktan sonra duruşma yapmaksızın hükümlünün derhal beraatine karar verir.

Yargılamanın yenilenmesi başvurusunun esastan kabul edilmesinden sonra, duruşma yapılmaksızın yenileme isteminin incelenmesini gerektiren bir durum olmadığı hallerde, mahkemece duruşma açılması kararı da verilecektir. Yargılamanın yenilenmesi isteminin esastan kabulü neticesinde açılmasına karar verilen bu duruşma, önceki duruşmaların devamı mahiyetinde kabul edilmeyecek, onlardan bağımsız bir duruşma niteliği taşıyacaktır.

Yargılamanın yenilenmesine yönelik yapılan duruşmadan sonra mahkeme, CMK mad. 323/1'de düzenlendiği şekliyle, önceki hükmü onaylar veya hükmün iptali ile dava hakkında yeniden hüküm verir. Yargılamanın yenilenmesi istemi hükümlünün lehine yapılmışsa, yeniden verilecek hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

CMK'da yargılamanın yenilenmesi sonucunda, önceki hükmün onaylanması şeklinde verilecek karara karşı başvurulabilecek herhangi bir kanun yolu öngörülmemiştir. Bu karar CMK'nın 223. maddesinde sıralanan ve hüküm niteliği taşıyan kararlardan olmadığı için, istinaf ve temyiz kanun yoluna başvuru mümkün olmadığı gibi; kanunda açıkça bu karara karşı itiraz edilebileceği yönünde bir düzenleme de olmadığından itiraz yolu da söz konusu değildir. Kanunda yer alan bu boşluk, Yargıtay'ın önceki hükmün onaylanması kararını temyiz incelemesinden geçirmek suretiyle giderilmeye çalışılsa da, kanun koyucu eliyle bu boşluğun giderilmesi gerekmektedir.

CMK'nın 323/3. maddesi ile; yargılamanın yenilenmesi neticesinde beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verildiği takdirde, önceki mahkumiyet kararının tamamen veya kısmen infaz edilmesi sebebiyle kişinin uğradığı maddi ve manevi zararların tazmini yolu açılmıştır. Bu durumda ortaya çıkan zararlarla ilgili, CMK'nın 141-144. madde hükümleri doğrultusunda tazmin yoluna gidilebilecektir. İsbetli bir düzenleme olmasına rağmen yeterli olmadığı ve kanun maddesine yapılacak çeşitli

eklemelerle getiriliş amacına tam anlamıyla uygun olabileceği kanaatindeyiz. Zira bu düzenlemeden anlaşılacağı üzere; sayılan iki karar (beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı) dışında kişinin uğradığı zararın tazmini söz konusu olmamaktadır. CMK m. 141 vd.; yargılamanın yenilenmesi neticesinde daha az ceza ile cezalandırılması gerektiği anlaşılan bir kimsenin, hak ettiği cezadan daha fazlasını infaz etmiş olması halinde ortaya çıkan mağduriyetin giderilmesine imkan vermemektedir. Bu nedenle; tazmine yönelik düzenlemenin getiriliş amacı da göz önünde bulundurularak, gerekli düzenlemelerin yapılması ve ayrıca ölen hükümlünün yakınlarının da tazminat isteyebilme yolunun açılması gerektiği kanaatindeyiz.

Uygulamada sıklıkla rastlanmasa da, kesin hükmün adli hata içerdiğinin ve maddi gerçeği yansıtmadığının anlaşılması halinde, adaletin tecelli edebilmesi ve hukuk ve adalete olan inancın temini anlamında, hatanın düzeltilmesine ve yargılamanın yenilenmesine duyulan ihtiyaç açıktır. Aksi durumda adalete olan güven sarsılacak ve toplumsal huzur ve barışın sağlanması zorlaşacaktır. Bu nedenle; toplumsal huzur ve barışın sağlanması noktasında uygulamada bu kuruma duyulan ihtiyaç da gözetilerek, olağanüstü kanun yolu olarak kabul edilen yargılamanın yenilenmesinin tüm eksik yanlarının tespiti, düzenlemenin gözden geçirilmesi ve uygulanabilirliği hususunda geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKBULUT İlhan (2018), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi*, Legal Yayıncılık, İstanbul.
- AKYÜREK Güçlü (2018), *Yargılamanın Yenilenmesi*, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul.
- ARTUK Mehmet Emin (2008), Güvenlik Tedbirleri, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XII, Y. 2008, Sa. 1-2, s. 461-492.
- AYGÜN EŞİTLİ Ezgi (2016), Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kanun Yararına Bozma, *TBB Dergisi*, Dönem 2016, Sayı 222, s. 193-234.
- BAKIM Sevi (2013), Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19 (2) , 919-952. <http://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/48280/623181>.
- BALCI, Fidan ve ÖZTÜRK Seyithan (2019), *Yargıtay Kararları Işığında Ceza Yargılamasında İstinaf ve Temyiz*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- CENTEL Nur ve ZAFER Hamide (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 18. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- ÇALIŞKAN SUAT (2019), *Kanun Yoluna Başvurudan Vazgeçilmesinin Hukuki Sonuçları*, https://www.hukukihaber.net/kanun-yoluna-basvurudan-vazgecilmesinin-hukuki-sonuclari-makale,7029.html#_ftn6. (E.T.16.05.2021).
- ÇINAR Ali Rıza (2009), Hükümün Konusu ve Eylemi (Fiili) Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi, *TBB Dergisi*, Sayı 84, s. 48.
- ÇINAR Ali Rıza (2013) Aleyhe Değiştirme Yasağı Kuralı, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, 603-666, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/48280/621939>.
- DEMİRBAŞ Timur (2019), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, Güncellenmiş 14. Baskı, İzmir.

- DEMİRCİ Hüseyin Teoman (2019), *Ceza Muhakemesinde Yargılamanın Yenilenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- ERDEM Mustafa Ruhan ve KORKMAZ Ömer (2003), Yargılamanın Yenilenmesi Nedeni Olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin İhlali, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2.
- ERDEM Mustafa Ruhan ve ŞENTÜRK Candide (2018), *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, Seçkin Yayıncılık, İzmir.
- EREM Faruk (1962), Muhakemenin Yenilenmesi Hakkında Genel Bilgiler, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19 (1), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/638112> .
- EREM Faruk (1978), *Ceza Usulü Hukuku*, Genişletilmiş 5. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara.
- GÖZÜBÜYÜK A. Şeref ve GÖLCÜKLÜ Feyyaz (2016), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, Turhan Kitapevi, Ankara.
- GÜNAY Erhan (2019), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Olağanüstü Kanun Yolları*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- GÜNDÜZ Hakan (2019), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- GÜNGÖR Devrim, ALBAYRAK Adem (2016), *İstinaf*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2016.
- KARAKEHYA Hakan (2016), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Yayınevi, Eskişehir.
- KAYMAZ Seydi (2017), *Ceza Muhakemesinde İstinaf*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- KAYMAZ Seydi (2019), Davasız Yargılama Olmaz İlkesinin İhlal Edilmesi Ve Sonuçları, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan, C.21, Özel S., s. 295-326.
- KESKİN KİZİROĞLU Serap (2020), *Ceza Muhakemesinde Temyiz Başvurusunda Temyiz Sebebinin Varlığı Sorunu Üzerine*, 09.06.2020, <https://www.hukukihaber.net/ceza-muhakemesinde-temyiz-basvurusunda-temyiz-sebebinin-varligi-sorunu-uzerine-makale,7998.html>. (E.T.07.11.2020).
- KUNTER Nurettin (1981), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul.

- KURŞUN Günel (2011), *Ceza Muhakemesinde Hüküm*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KUYUCU Aydın, (2012), *Ceza Yargılaması Hukukunda Kanun Yararına Bozma*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.
- NİŞANCI Dilaver (2018), *Ceza Muhakemesinde Yargılamanın Yenilenmesi*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- OKTAR Salih ve YENİSEY Feridun (2017), Alman Ceza Muhakemesi Kanununun Kanun Yoluna İlişkin Hükümlerinin Türkçe Tercümesi, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(159), 293-313.
- ÖNDER Ayhan (1965), Muhakemenin İadesinin Caiz Olmadığı Hal, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 31, Sayı: 1-4, s. 397-412, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9100/113793>.
- ÖNDER Ayhan (1973), Muhakemenin İadesinde Reform, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, cilt 38, Sayı 1-4, s. 59, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9119/114130>.
- ÖZBEK Veli Özer, DOĞAN Koray, BACAKSIZ Pınar, TEPE İlker (2018), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İzmir.
- ÖZBEK Veli Özer, DOĞAN Koray, BACAKSIZ Pınar, TEPE İlker (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İzmir.
- ÖZDEMİR Süleyman Emre (2018), *Ceza Muhakemesinde İtiraz Kanun Yolu*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- ÖZGEN Eralp (1968), *Ceza Muhakemesinin Yenilenmesi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi yayınları.
- ÖZGENÇ İzzet (2020a), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Gözden Geçirilmiş 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- ÖZGENÇ İzzet (2020b), *Enis Berberoğlu'nun Bireysel Başvurusu Üzerine Anayasa Mahkemesinin Verdiği Hak İhlali Kararı İle İlgili Hukuki Değerlendirmeler*, 09.10.2020, <https://izzetozgenc.com/makale/enis-berberoglu%E2%80%99nun-bireysel-basvurusu-uzerine-anayasa-mahkemesinin-verdigi-hak-ihlali-karari-ile-ilgili-hukuki-degerlendirmeler>, (E.T. 14.11.2020).

- ÖZTÜRK Bahri, TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, SIRMA GEZER Özge, SAYGILAR KIRIT Yasemin, ALAN AKCAN Esra, ÖZAYDIN Özdem, ERDEN TÜTÜNCÜ Efser, ALTINOK VILLEMIN Derya ve TOK Mehmet Can (2019) *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Genişletilmiş 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- PARLAR Ali (2017), *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*, Bilge Yayınevi, İstanbul.
- SARIGÜL Ali Tanju (2017), *Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf*, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, TBB Yayınları, Ankara.
- SCHROEDER Friedrich Christian ve VERREL Tortsten (2014), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Çeviren: Salih OKTAR, Yetkin Yayıncılık, Bonn.
- SOYASLAN Doğan (2016), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Yayıncılık, Güncelleştirilmiş 7. Baskı, Ankara.
- SOYASLAN Doğan (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Güncellenmiş 8. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara.
- ŞAHİN Cumhur ve GÖKTÜRK Neslihan (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku – II*, Gözden Geçirilmiş 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- ŞEN Ersan ve BAŞER Beyza (2017), *Aleyhe Bozma Yasası*, <https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/2362120-aleyhe-bozma-yasagi>, (E.T. 16.05.2021).
- ŞEN Ersan ve ERVAN Mehmet Vedat (2020), *Ceza Muhakemesinde Yargılamanın Yenilenmesi*, 19.10.2020, <https://sen.av.tr/tr/makale/Ceza-Muhakemesinde-Yargilamanin-Yenilenmesi>, (E.T. 14.11.2020).
- ŞEN Ersan, *Ceza Yargılamasında Bilirkişi*, 30.10.2015, <https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1629701-ceza-yargilamasinda-bilirkisi>, (E.T. 08.11.2020).
- ŞEN Ersan, *Ceza Yargılamasında Tanık*, 22.02.2013, <https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/993274-ceza-yargilamasinda-tanik>, (E.T. 08.11.2020).
- ŞEN Ersan, *Ne Bis In Idem*, 16.03.2017, <https://www.hukukihaber.net/ne-bis-in-idem-makale,5192.html>, (E.T. 07.11.2020).
- ŞEN Ersan, *Yargılamaların Yenilenmesi Süreci*, 29.08.2016, <http://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/2098391-yargilamalarin-yenilenmesi-sureci>, (E.T. 20.04.2020).

- ŞEN Ersan, *Yargılamanın Yenilenmesi Sebebi Olarak İHAM Kararı*, 09.05.2016, <https://www.hukukihaber.net/makale/yargilamanin-yenilenmesi-sebebi-olarak-iham-karari-h75234.html>, (E.T. 14.11.2020).
- ŞEN Ersan, *Yargılamanın Yenilenmesinde “Sebebe” Sınırlılığı*, 28.06.2017, <https://www.hukukihaber.net/yargilamanin-yenilenmesinde-sebebe-sinirliligi-makale,5318.html>, (E.T. 14.11.2020).
- TALAS Serdar (2004), *Ceza Yargılaması Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TOROSLU Nevzat (2009), *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara.
- TOROSLU Nevzat (2013), *Ceza Hukuku Özel Kısım*, Savaş Yayınevi, Ankara.
- TOROSLU Nevzat ve FEYZİOĞLU Metin (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 20. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara.
- TOSUN Öztekin (1976), *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri*, Cilt 2, 2. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- ÜNVER Yener ve HAKERİ Hakan (2019), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 16. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.
- YAŞAR Verda Gülsen (2010), *Ceza Muhakemesinde Karar ve Hüküm*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- YENİSEY Feridun ve NUHOĞLU Ayşe (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul.
- YILDIRIM Akif (2013), Hükümün Açıklanmasının Ertelenmesi Kurumunun Aklanma Hakkı Açısından Değerlendirilmesi . *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 0 (3) , 130-160, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mdergi/issue/16883/175782>, (E.T.14.11.2020).
- YURTCAN Erdener (2019), *Ceza Yargılaması Hukuku*, Gözden Geçirilmiş 16. Baskı, Adalet Yayınevi, İstanbul.